

83^{ਵਾਂ}
ਸਾਲ
ਅੰਕ 9

1933 ਤੋਂ
ਪੀੜ
ਨਕਸ਼ਾ

ਅਕਤੂਬਰ 2016 | ₹20

ਸ. ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਬਿਲਖੂ

ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਲਈ ਸੂਭ ਇਛਾਵਾਂ ਰਖਦੇ ਰਹੇ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ
ਸਾਥੀ ਰਹੇ ਇਕ “ਸਾਦਾ ਇਨਸਾਨ” ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਯਾਦ ਵੀਚ

ਬਾਨੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ, ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ
ਬਾਨੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ ਟ੍ਰਸਟ
ਪੀ.ਐਚ. ਵੈਸ਼ਨਵ

www.facebook.com/groups/preetlari
preetlarhi@gmail.com
preetlari.wordpress.com

ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਨੌਜਵਾਨ ਸੰਪਾਦਕ ਸੁਮੀਤ ਸਿੰਘ
ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਵੈਸ਼ਨਵ ਦੇ ਅਨੂਠੇ
ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਣ ਸਦਕਾ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੰਪਾਦਕੀ 4

ਪੂਨਮ ਸਿੰਘ

ਖਾਸ 4 ਚੀਨ ਨੂੰ ਰਾਹ

ਟੀਓਆਈ

ਸਮੀਨਾ ਨਜਮ ਸੱਯਦ ਲਹਿੰਦੇ ਤੇ ਵਡੇਰੇ
ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਲਾਕਾਰ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ
ਹਸਤੀ ਸਨ, ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ ਹਨ। ਸੂਫੀ,
ਭਗਤੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਰਿਵਾਇਤਾਂ
ਦੀ ਰਖਵਾਲ।

ਬਾਲ ਸੁਨੇਹੜੇ 23-26

ਜਾਦੂ ਦੀ ਨਗਰੀ-3

ਕਵਿਤਾਵਾਂ

ਆਓ ਜਾਣੀਏ: (ਲਹੂ-3) ਪ੍ਰੇਮ ਅ.ਰੈਣਾ

ਕਵਿਤਾਵਾਂ

ਨਵੀਂ ਕਿਤਾਬ:- ਅਲੀਮ ਸ਼ਕੀਲ ਦੀ ਜਾਗਣ ਸਾਡੇ ਨੈਨ (5); ਮਦਨ ਵੀਰਾ (6);
ਰੁਪਿੰਦਰ ਬਰਾੜ (15); ਮਨੋਜ ਸ਼ਰਮਾ (42); ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ (49)

ਕਹਾਣੀਆਂ

9 ਪਰਸ਼ਾਦ

14 ਅਤੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਬੱਕਦਾ ਨਹੀਂ ਸਾਂ!

16 ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਤੇ ਬੁੱਢੀ ਨਾਇਕਾ

ਅਸ਼ੋਕ ਵਾਸਿਸ਼ਠ
ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਵਾਸਨ
ਜਗਜੀਤ ਗਿੱਲ

ਚਲੰਤ ਮਾਮਲੇ

44 ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਦਾ ਸੰਕਟ

ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ .ਐੱਸ.ਪੀ

ਲੇਖ

32 ਪਰਵਾਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ

ਪਸ਼ੋਰਾ ਸਿੰਘ ਵਿੱਲੋਂ

ਯਾਦਾਂ

36 ਖਟ-ਮਿਠੀਆਂ ਇਮਲੀਆਂ

ਡਾ: ਗੁਰਮਿੰਦਰ ਸਿੱਧੂ

ਰੰਗ

39 ਸੁਲਤਾਨਾ ਬੇਗਮ ਦਾ ਸਫ਼ਾ

ਸੁਲਤਾਨਾ ਬੇਗਮ

ਗੁਸਤਾਖੀਆਂ

40 ਝੂਟੇ

ਹਰਕੀ ਵਿਰਕ

ਗੱਲਬਾਤ

43 ਹੋਸਟਲ ਦੇ ਦਿਨ

ਜੱਸੀ ਸੰਘਾ

ਲੜੀਵਾਰ ਕਿਤਾਬ

48 ਚਿੱਤ ਚੇਤਾ

ਕਾਨਾ ਸਿੰਘ

ਦਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ

47 ਮੇਰੇ ਜਿਹੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਰ

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ

ਕਥਨ

47 ਭਾਈ ਪ੍ਰਿੰ.ਜੋਧ ਸਿੰਘ

ਇੰਦਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ

ਮੇਰਾ ਸਫ਼ਾ

50 ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ “ਲੋਟੀ” ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਗਜ਼ਲਾਂ

ਐਸ. ਬਲਵੰਤ

ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਪੰਨਾ

41 ਹੁੰਗਾਰਾ

ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ

ਅਕਤੂਬਰ 2016

ਸਾਲ 83ਵਾਂ ਅੰਕ 9

ਮੁੱਲ 20 ਰੁ.

ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ 240 ਰੁ.

ਜੀਵਨ ਸਾਥ 10,000 ਰੁ.

ਬਾਇ ਏਅਰ 1 ਸਾਲ 1,500 ਰੁ.

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਤੇ ਹੈੱਡ ਆਫਿਸ ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ(ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ)143109

• ਸਾਡਾ ਪਤਾ: Village Preet Nagar (Amritsar)143109
• 98762 63725 (Publisher),93161 32806 (Chief Editor),
• +91 98156-20563 (Office)

• Bank Draft: “PREETLARI” Payable at Chandigarh

• Preetlari Trust PNB (6379) 6379002100000349

• IFSC PUNB0637900, SWIFT: PUNBINBBAHB

• ਛਾਪਕ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਰੱਤੀ ਕੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਟ੍ਰਸਟ ਲਈ ਪ੍ਰਿੰਟਵੈਲ, 146 ਫੋਕਲ ਪੋਇੰਟ
ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਛਪਵਾਏ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ।

• ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਡੀਪੀਆਈ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਨੰਬਰ 302 2/47-58ਬ-1277 ਮਿਤੀ 8/3/77

ਰਾਹੀ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਤੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਲਈ ਪਰਵਾਨ ਹੈ।

ਸੰਪਾਦਕੀ ਪੂਨਮ ਸਿੰਘ

ਜੇ ਕਿਸੇ ਇਨਸਾਨ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਬਦਸੂਰਤ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉੱਤੇ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੇ ਜੇ ਉਸ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ, ਹਰ ਸਾਲ ਬਦਸੂਰਤ ਸੋਚਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਚਿਹਰਾ ਹੋਰ, ਹੋਰ ਬਦਸੂਰਤ ਹੋਈ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਅਖੀਰ ਏਨਾ ਬਦਸੂਰਤ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਉਸ ਵੱਲ ਵੇਖਣਾ ਵੀ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। -ਰੋਆਲਡ ਡਾਹਲ

ਚੀਨ ਨੂੰ ਰਾਹ

ਟੀਓਆਈ

ਖਾਸ

ਇੱਕ ਹੋਰ ਜੰਗ ਵਰਗੀ ਤਬਾਹਕੁੰਨ ਹਾਲਤ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਹੋਈ ਦਿਸੀ ਹੈ— ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਨੇੜਿਓਂ ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ— ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਪ ਰਹੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਜਦੋਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਲਟਕ ਰਹੀ ਹੈ:

ਵੇਲਾ ਸੀ ਕਿ ਸਮਾਜ ਦੇ ਅਤਿ ਗ਼ਰੀਬ ਤਬਕੇ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਖਜ਼ਾਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਸਾਂਭੇ ਲੱਭ ਪੈਂਦੇ ਸੀ— ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਵਰਤੋ ਮੁੱਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ: ਬੋਲੀ ਦੀ ਠੋਠਤਾ; ਹਲੀਮੀ ਯਾਨੀ ਰੱਬ ਦਾ ਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਖੌਫ਼, ਕੰਮ ਤੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪੈਰ— ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਦੀ ਸਮਝ; ਸਭ ਔਖ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇੱਕ ਹਾਸਾ-ਠੱਠਾ, ਆਜ਼ਾਦੀ। ਇਹ ਸਭ ਤਿੰਨ ਜਾਂ ਦੋ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸੱਚ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸਮਾਜ ਨੇ ਕਦਰ ਨਾ ਪਾਈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਉਂ ਹੱਥੋਂ ਨਿੱਕਲਦਾ?

ਕਦੇ ਨਵੇਂ ਧਰਮਾਂ ਕਦੇ ਨਵੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਸ 'ਮਾਲਦਾਰ' ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ 'ਗ਼ਰੀਬ' ਵਰਗ ਨੂੰ ਕਦਰ ਦੀ ਬੁਰਕੀ ਕਦਰ ਨਾਲ ਖਵਾਈ ਤੇ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਝੰਡਾ ਦਿੱਤਾ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਾਮਰਾਜ ਨੇ ਵੀ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨੇ ਵੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਗਾਜ਼ਰ ਕਦੇ ਲਟਕਾਅ ਕਦੇ ਖਵਾਅ ਕੇ ਇਸ 'ਮਾਲਦਾਰ' ਵਰਗ ਨੂੰ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਵਿਸ਼ਵੀ ਮੰਡੀਪੁਣੇ ਵੀ ਇਸ ਵਰਗ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਸਕੂਲੀ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ; ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਪਣਾ ਲੁਭਾਊ ਮਾਲ ਪੈਕ ਕਰ ਕੇ ਦੇਣਾ ਸਹੀ ਸਮਝਿਆ ਹੈ।

ਤਾਂ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਉਹ ਹੰਗਾਮੀ ਹਾਲਤ ਜਿਸ ਦੇ ਅਸੀਂ ਜੰਗ ਵਰਗੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਗੱਲ ਤੋਰੀ

ਸੀ ਇੱਥੇ? ਸੁਣੋ ਜੀ: ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ: ਲਹਿਜਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਬੋਲਣ ਦਾ। ਜਿਵੇਂ, ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬ-ਅ ਕਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ (ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਰੋਮ ਮੂਲ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, 'ਅ' ਨਾਲ ਲਫਜ਼ ਮੁਕਾਉਣਾ) ਇਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਾਂਗ 'ਬ' 'ਤੇ ਹੀ ਲਫਜ਼ ਮੁਕਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ () ਦੀ ਪਕੜ ਭੁੱਲ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ' , ' , ' , ' , ' , ' ਵਿੱਚ (') ਤੋਂ ਉਰੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਕਹਿਣਗੇ; ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਖਾਸ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਜਿਵੇਂ ਘ, ਝ, ਞ, ਟ, ਠ, ਡ, ਢ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਬੇਗਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਾਂਗ ਮੁੜ ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ, ਜੋ ਇੱਕ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਦ ਨਾ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਸਰੂ ਵਰਗੇ ਕੱਦ ਨੂੰ ਸਰ੍ਹੋਂ ਵਰਗਾ ਕੱਦ ਕਹੀ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਉਹ ਏਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡਿਆਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਾ ਗੱਲਬਾਤ ਹੈ ਨਾ ਮਿਲਣ-ਗਿਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੀ, ਬਹੁਤਾ ਟੀ.ਵੀ., ਸਕੂਲ, ਫੋਨਾਂ ਕਰ ਕੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮਾਰ ਹੈ ਸਕੂਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਜੋ ਕਰਨੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਐਵੇਂ ਸਕੂਲ ਘੁੰਮ ਘੁੰਮ ਆਈਦਾ ਹੈ ਆਪਾਂ, ਨਕਲ ਦੇ ਰਾਜ ਕਰਕੇ, ਜਿਹੜੀ ਕਰਨ ਜਿੰਨੀ ਅਕਲ ਆਉਣੀ ਹੀ ਬਥੇਰੀ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਘਰ ਮੁਫਤ ਸਕੂਲੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪਈਆਂ ਰਹਿਣ। ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜੀ ਮਾਰ ਹੈ ਪੰਜਾਬੀ ਟੀ.ਵੀ. ਦੇ ਫੋਕੇ ਹੀਰੋਪੁਣੇ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਦੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਅਟੁੱਟ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਇਹ ਘਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਵਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ

ਮੁਕੇਸ਼ ਅੰਬਾਨੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਚੀਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਨੇ, ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਵੀ ਅਤੇ ਰਲ ਕੇ ਵੀ, ਸੰਸਾਰ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਮੰਗਾਂ ਦਾ ਇਕ ਧਮਾਕਾ ਹੀ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਕ ਰਾਇ ਇਹ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਹੋਈ, ਤੇ ਇਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਉਤੀ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਕਿ ਸਾਡੇ ਗੁਆਂਢ ਵਿਚ ਚੀਨ ਕੀ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਉਂ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਏਨਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਕਰਨਾ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਚਾਹੀਦੇ ਕਿ ਚੀਨ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖੀਏ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਲਾਵੇ। (ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 6 'ਤੇ

ਹੀ ਲੰਮੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਤੇ ਮਗਰ ਮਗਰ ਵਲੈਤੀ ਜਿਹੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ ਆਪੇ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਉਤੋਂ ਇਹ ਮਾਰੂ ਫਲਸਫ਼ਾ ਘਰ ਕੀਤੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਮਾਲ ਸ਼ਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਚੋਰ ਹੋਣਗੇ ਜਾਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਤੇ ਉਹੋ ਇੱਕੋ ਰਾਹ ਹੈ ਕਮਾਈ ਦਾ। ਮਾਂ-ਪਿਓ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਤੋਂ ਸ਼ਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਾਂ-ਪਿਓ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫੇਰ ਸਿਰ ਫੜਦੇ ਹਨ। ਕੰਮ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਕੋਈ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾ ਵੇਖ ਕੇ ਕੰਮ ਦੇ ਰਾਹ ਨੂੰ ਮੁੰਡੇ ਕੋਈ ਰਾਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਿਣਦੇ। ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇਹ ਤਰਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ: ਬੜੀ ਖੇਚਲ ਕਰਦਾ ਹੈ...! ਦੁਨੀਆ, ਟੀ.ਵੀ. ਦੀ ਦਿਖਾਈ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਾ ਹੈ ਨਾ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਅ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਨਤੀਜਾ? ਮੈਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ, ਆਦਿ, ਵੱਡਾ ਹੀਰੋ ਬਣਾਂਗਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ "ਚਿੱਟਾ ਵੇਚ ਲਵਾਂਗਾ"! ਅੱਗੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹਿਸਾਬ ਲਾ ਲਓ!.....

“ਜਾਗਣ ਸਾਡੇ ਨੈਨ”

ਅਲੀਮ ਸ਼ਕੀਲ

ਨਵੀਂ ਕਿਤਾਬ

ਆ ਹੁਣ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਤੇ ਕਰੀਏ
ਕੱਠੇ ਬਹਿ ਕੇ ਗੱਲ ਤੇ ਕਰੀਏ
ਫਜ਼ਰ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਫਿਕਰ ਵੇ ਰੱਬਾ
ਰਾਤ ਦਾ ਵਰਕਾ ਬਲ, ਤੇ ਕਰੀਏ

ਜੀਣਾ ਕੀ ਐ, ਮਰਦੇ ਪਏ ਆਂ
ਇਜ ਹਯਾਤੀ ਜਰਦੇ ਪਏ ਆਂ

ਮੇਰੀ ਰੱਤ ਦੀ ਸੁਰਖੀ ਨੂੰ
ਫਿਰ ਨੇਹੇ ਲਿਸ਼ਕਾਉਣੇ ਪਏ

ਮੈਂ ਆਂ ਮਨਸੂਰ, ਸੱਚ ਦੇ ਮੁਫਲਸ ਨੂੰ
ਮੇਰੇ ਕਾਸੇ ਚੋਂ ਦਾਨ ਲੱਭਣਾ ਏ
ਫਿਰ ਖਲਾਂਵਾਂ ਵੀ ਸੋਧ ਲਾਂਗੇ ਅਲੀਮ
ਪਹਿਲੇ ਦਿਲ ਦਾ ਜਹਾਨ ਲੱਭਣਾ ਏ

ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਏ ਇਸ ਲਈ ਚੋਖੀ ਪੀਨਾ ਵਾਂ
ਝੂਠ ਸਵੇਰੇ ਹੋਵਣ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਪੀਨਾ ਵਾਂ
ਸਾਹਵਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਸਾਬ ਨਿਭਾਵਣ ਵਾਲੇ ਵੀ
ਵੈਰੀ ਮੇਰੇ ਹੋਵਣ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਪੀਨਾ ਵਾਂ

ਜੋਗੀ ਅੱਜ ਹੈਰਾਨ ਨੇ ਰੱਬਾ
ਸੱਪਾਂ ਜਿਹੇ ਇਨਸਾਨ ਨੇ ਰੱਬਾ
ਜਿਹੜੇ ਅਜਲੋਂ ਚੋਰ ਲੁਟੇਰੇ
ਮੁਲਕ ਦੇ ਅੱਜ ਪਰਯਾਨ ਨੇ ਰੱਬਾ

ਦੋ ਡੰਗਾਂ ਦੀ
ਰੋਟੀ ਬਦਲੇ
ਖਾਬ, ਸੋਚਾਂ
ਜ਼ਮੀਰ ਗਿਰਵੀ ਨੇ

ਤੀਲੇ ਨਾਲ
ਰਿਹਾ ਨਾ ਤੀਲਾ

ਰੱਤਾਂ
ਸੱਚ-ਮੁੱਚ
ਚਿੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ
ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾਰੀਆਂ
ਮਿਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ

ਉੱਜ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੌਣ ਮਹੀਨਾ
ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ
ਪਰ ਕੀ ਕਰੀਏ ਕੱਚਾ ਕੋਠਾ
ਅੱਖਾਂ ਵਾਂਗਣ
ਗਲੇ ਬਾਤੇ
ਚੋਅ ਪੈਂਦਾ ਏ

ਅੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਹੰਝੂ
ਡੱਕੀ ਬੈਠਾ ਹਾਂ
ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਕਈ ਦੁੱਖਤੋ
ਰੱਖੀ ਬੈਠਾ ਹਾਂ

ਤੇਰੀ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਹਾਣੀ
ਮਾਜ਼ੀ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹੋਈ
ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿੱਸਾ ਹੋਈ

ਦੁੱਖ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਗਏ
ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਦੇ ਬਾਲ ਪਰੋਸੇ
ਹਾਸੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਸਭੇ ਖਾ ਗਏ
ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਮਰ ਦੀ ਤਾਉਣ ਵੀ ਮੁੱਕ ਗਈ
ਖਵਰੇ ਕਦ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਸੀ।
ਇਸ਼ਕ ਬਿਮਾਰੀ, ਨਾ ਵੇ ਚੰਨਾ

ਟੁੱਟ ਜਾਏ ਰੇਲ-ਗੱਡੀਏ, ਤੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ ਚੰਨ
ਮੇਰਾ...ਮੈਂ ਸੋਚਣਾ ਕਿੰਨਾ ਗ਼ਲਤ ਲਿਖਿਆ ਕਿਸੇ ਨੇ...
ਜਦੋਂ ਗੱਡੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਆ ਉਦੋਂ ਫੇਰ ਦਿਖਣ ਤਾਂ ਲੱਗ
ਜਾਂਦਾ ਚੰਦ। -ਅਮਨ ਸੀ. ਸਿੰਘ

ਖੁੰਡੀ ਆਰੀ, ਨਾ ਵੇ ਚੰਨਾ
ਸਾਵੀ ਰੁੱਤੇ, ਪੀਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ
ਜਾਵਾਂ ਵਾਰੀ, ਨਾ ਵੇ ਚੰਨਾ
ਹਾਵਾਂ, ਹੰਝੂ, ਹੌਕੇ ਦੇ ਕੇ
ਹਿਜਰ ਉਡਾਰੀ, ਨਾ ਵੇ ਚੰਨਾ

ਹਾਲੇ ਖੰਭ ਨਹੀਂ ਉੱਡਣ ਜੋਗੇ
ਲੋਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਨਾ ਵੇ ਚੰਨਾ
ਬੰਦ ਕਰਨੀ ਉਂ ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ?
ਅੱਖ ਦੀ ਬਾਰੀ, ਨਾ ਵੇ ਚੰਨਾ

ਜਗਰਾਤੋਂ ਵਿੱਚ ਖਾਬ ਗਵਾਚੇ
ਦੋਜ਼ਖ ਵਿੱਚ ਸਵਾਬ ਗਵਾਚੇ
ਪੁੰਨੂ ਵਿੱਚ ਗਵਾਚਾ ਰਸਤੇ
ਸੱਸੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਾਬ ਗਵਾਚੇ
ਉਹਦੇ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ
ਮੇਰੇ ਢੇਰ ਜਵਾਬ ਗਵਾਚੇ।
ਮੈਥੋਂ ਮੁਖ ਲੁਕਾਇਆ ਸੀ ਨਾ
ਕਿੱਥੇ ਅੱਜ ਨਵਾਬ ਗਵਾਚੇ

ਦਿਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਿਆਸ ਰਹੀ ਏ
ਤੇਰੇ ਮੇਲ ਦੀ ਆਸ ਰਹੀ ਏ
ਗੈਰ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਸਾਵੀ ਹੋਈ
ਸਾਡੀ ਅੱਖੀਂ ਲਾਸ ਰਹੀ ਏ
ਮੇਰੇ ਸੰਗ ਵਸਨੀਕਾਂ ਵਾਂਗੂੰ
ਘਰ ਵਿੱਚ ਉਹਦੀ ਬਾਸ ਰਹੀ ਏ
ਉਹਦੀ ਇੱਕ ਉਡੀਕ ਦੇ ਪਾਰੋਂ
ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਉਦਾਸ ਰਹੀ ਏ
ਸਰਲ ਸਭਾ ਦੇ ਸੱਜਣ ਦਿੱਤੀ
ਸਾਨੂੰ ਗੁੰਝਲ ਰਾਸ ਰਹੀ ਏ

ਹੱਸਣਾ ਕੀ ਐ, ਰੋਂਦੇ ਪਏ ਆਂ
ਦਿਲ ਦੇ ਧੋਣੇ ਧੋਂਦੇ ਪਏ ਆਂ
ਧੁਦਲ ਰੂਹਾਂ ਉੱਤੇ ਜੰਮੀ

“ਜਾਗਣ ਸਾਡੇ ਨੈਨ”

ਅਲੀਮ ਸ਼ਕੀਲ

ਨਵੀਂ ਕਿਤਾਬ

ਪਿੰਡੇ ਐਵੇਂ ਧੌਂਦੇ ਪਏ ਆਂ
ਕੱਖੋਂ ਹੌਲੇ ਆਂ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ
ਭਾਰ ਹਯਾਤੀ ਢਾਂਦੇ ਪਏ ਆਂ।
ਅਗਲੀ ਨਸਲ ਨੇ ਮਰਕੇ ਵੱਢਣੀ
ਜਿਹੜੀ ਨਫਰਤ ਬੋਂਦੇ ਪਏ ਆਂ।
ਚਿੱਟੇ ਲੀੜੇ ਪਾ ਕੇ, ਆਪਣੇ
ਕਾਲੇ ਕਰਮ ਲੁਕੋਂਦੇ ਪਏ ਆਂ।

ਜੇ ਉਹ ਮੇਰਾ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ
ਜੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ
ਸਾਰੇ ਬੂਹੇ ਢੋ ਵੀ ਲਏ ਤੇ
ਅੱਖ ਦਾ ਬੂਹਾ ਢੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ
ਉਹ ਜੀਅ ਭਰ ਕੇ ਹੱਸੇ, ਖੇਡੇ
ਮੈਂ ਜੀ ਭਰ ਕੇ ਰੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ
ਮੇਰੇ ਮੁਖ ਦੇ ਝਲ ਪਰਛਾਵੇਂ
ਅੱਖ ਦਾ ਸਾਵਣ ਧੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ
ਉਹਨੇ ਗੈਰ ਨੂੰ ਜਾ ਅਪਣਾਇਆ
ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ

ਗਲ ਦੇ ਢੋਲ ਵਜਾਉਣੇ ਪਏ
ਲੰਮੇ ਹਿਜਰ ਹੰਢਾਉਣੇ ਪਏ
ਮੇਰੀ ਰੁੱਤ ਦੀ ਸੁਰਖੀ ਨੂੰ
ਫਿਰ ਨੂੰਰੇ ਲਿਸ਼ਕਾਉਣੇ ਪਏ
ਭੁੱਖ ਨੂੰ ਬਾਲਣ ਕਰ ਕੇ ਵੀ
ਢਿੱਡ ਦੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਤਾਉਣੇ ਪਏ!
ਅੰਬਰੂ ਪੀ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ
ਰੋਂਦੇ ਲੋਕ ਹਸਾਉਣੇ ਪਏ
ਸਾਨੂੰ ਤਲੀਆਂ ਮਲ-ਮਲ ਕੇ
ਸੁੱਤੇ ਲੇਖ ਜਗਾਉਣੇ ਪਏ
ਹੰਝੂਆਂ ਤਾੜੀ ਮਾਰੀ ਤੇ
ਦੁਖ ਦੇ ਢੋਲੇ ਗਾਉਣੇ ਪਏ
ਢਾਰੇ, ਮਹਿਲਾਂ ਖਾਤਿਰ, ਫੇਰ
ਕਮਜ਼ੋਰਾਂ ਨੂੰ ਢਾਉਣੇ ਪਏ

(ਕਸੂਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ)

ਅਖੌਤੀ ਸਾਧ - ਨੀ ਮੈਂ ਚਿਮਟਾ ਝੋਕ ਜੱਗ
ਤਾਰਿਆ... ਨੀ ਮੈਂ ... ਬੋਲੋ
ਬੀਬੀਓ... ਪਿਛਲੀ ਕਤਾਰ ਵਾਲੀਆਂ
ਬੀਬੀਆਂ - ਨੀ ਮੈਂ ਚਿਮਟਾ ਬੋਕ ਦੇ
ਮਾਰਿਆ... ਨੀ ਮੈਂ ਚਿਮਟਾ
- ਇਕਬਾਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੈਨੀਪਾਲ

ਖਾਸ

(ਸਫ਼ਾ 4 ਤੋਂ...)

ਅਤੇ ਇਹ ਤੌਰ ਤਰੀਕਾ ਵੀ ਹੁਣ ਛੱਡ
ਦੇਈਏ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨੇਪਾਲ ਵਰਗੇ ਗੁਆਂਢੀ
ਚੀਨ ਨਾਲ ਵਾਸਤਾ ਨਾ ਰੱਖਣ। ਚੀਨ ਦਾ
ਅਰਥਚਾਰਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਪੰਜ ਗੁਣਾ ਵੱਡਾ
ਹੈ। ਚੀਨੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕਮਾਲ ਹਾਸਿਲ
ਹੈ ਛੇਤੀ ਦੇਣੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤੀ ਢਾਂਚਾ
ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਵਿਚ (ਖਾਸ ਕਰ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ
ਢਿੱਲੀਆਂ ਚੱਲਦੀਆਂ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ
ਕੰਪਨੀਆਂ ਮੁਕਾਬਲੇ) ਤੇ ਅੱਜ ਜੇ ਚੀਨ
ਆਪਣਾ ਸਿਲਕ ਰੂਟ ਤੇ ਬਹੁ-ਦੇਸ਼ੀ
ਆਵਾਜਾਈ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਰਾਹ ਨੂੰ ਧੱਕ
ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਅਰਥਚਾਰੇ
ਦੇ ਦਿਸ ਰਹੇ ਪੁੱਠੇ ਗੇੜ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ
ਲਈ।

ਯਾਨੀ ਜਿਹੜਾ 46,00,00,00,000
(46 ਅਰਬ) ਡਾਲਰ ਦਾ ਲਾਘਾ ਚੀਨ
ਖਤਰਨਾਕ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਰਾਹੀਂ ਬਣਾ
ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਚੀਨ ਨੂੰ ਕੋਲਕਾਤਾ
ਤੋਂ ਗਾਂਧੀਨਗਰ ਦਾ ਲਾਘਾ ਕਿਤੇ ਲਾਹੇਵੰਦ
ਰਹੇਗਾ। ਤੇ ਭਾਰਤ ਲਈ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੀ
ਮਦਦਗਾਰ। ਚੀਨ ਨਾਲ ਸਰਹਦ ਦੇ
ਮਸਲੇ ਲਈ ਵੀ ਮਦਦਗਾਰ ਮਹੌਲ ਬਣ
ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਦੇ ਜਾਪਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਕ
ਮਤਭੇਦਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਚੀਨ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ
ਸਹੂਲਤੀ ਢਾਂਚਾ ਬਦਲਿਆ ਸੀ, ਭਾਰਤ ਵੀ
ਚੀਨ ਦਾ ਪੈਸਾ ਆਪਣੇ ਲੁਆ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਉਦਾਸ ਰੁੱਤ

ਮਦਨ ਵੀਰਾ

ਕਵਿਤਾ

ਸਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿੜਕਾਂ ਤੇ ਰਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਝਿੜਕਾਂ
ਹਾਏ! ਹੌਲ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ, ਸਾਡੇ ਪੈਣ!
ਦੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਤ ਬੀਤਦੀ
ਲੱਗਾ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਚਿਰ ਤੋਂ ਗ੍ਰਹਿਣ!

ਕਣਕਾਂ ਤੇ ਕੰਜਕਾਂ ਦੇ ਨੈਣਾਂ 'ਚ ਉਦਾਸੀਆਂ
ਸੁੱਤੀਆਂ ਨਾ ਮਾਵਾਂ ਨਾ ਹੀ ਅੱਖ ਲਾਈ
ਮਾਸੀਆਂ!
ਵੇਲਣੇ 'ਚ ਪਿੰਜ ਹੋਵੇ ਜਿੰਦ ਇਹ ਨਿਮਾਣੀ
ਸਾਡੀ
ਹਾਏ ਅੱਖੀਆਂ ਡੁੱਲ੍ਹ ਡੁੱਲ੍ਹ ਪੈਣ!

ਤੌਰਿਆ ਕਮਾਈ ਲਈ ਜੇ ਪੁੱਤ ਪ੍ਰਦੇਸ ਨੂੰ
ਖਬਰ ਨਾ ਸਾਰ ਉਹਦੀ ਆਈ ਮੁੜ ਦੇਸ ਨੂੰ
ਤਿੜਕੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਛੱਡ ਚੋਵੇਂ ਬਰਸਾਤ ਨੂੰ
ਅੱਧ ਵਿੱਚੋਂ ਟੁੱਟ ਗਈ ਲਟੈਣ!

ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਸਰਿੰਜ ਰੱਤ ਜੋਕ ਵਾਂਗ ਡੀਕਦੀ
ਡੱਕਰੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਡਕਾਰ ਕੇ ਵੀ ਚੀਕਦੀ
ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸੱਲ, ਸਾਡੇ ਪੇਟ ਕੜਵੱਲ
ਗੀਤ ਖੋਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੈਣ!

ਸਾਡਿਆਂ ਬਨੋਰਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਂ ਨਾ ਹੁਣ ਬੋਲਦੇ
ਉੱਲੂਆਂ ਦੇ ਟੋਲ੍ਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪਰ ਤੋਲਦੇ
ਬਾਜਾਂ ਦੀ ਖੁਮਾਰੀ ਤੇ ਉਡਾਰੀ ਗੱਲ ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ
ਤੌਤਿਆਂ ਨੇ ਮੱਲੀ ਹਰ ਟਹਿਣ!

82, ਸ਼ਾਲੀਮਾਰ ਨਗਰ, ਜੋਧਾਮੱਲ ਰੋਡ,
ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ 94176-83769

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹਨੇਰਗਰਦੀ ਨੂੰ ਜੱਗਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰੋ

ਬੈਜਯੰਤ 'ਜੇਅ' ਪਾਂਡਾ

ਭਖਦਾ

ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਮੈਂ ਵੀ ਇੱਕ ਗੀਤ 'ਚ ਬਹੁਤ ਉਲਝਦੀ ਸੀ। ਅਖੇ “ਨਾ ਨਾ ਕਰਤੇ ਪਿਆਰ ਤੁਮਹੀਂ ਸੇ ਕਰ ਬੈਠੇ”। ਮੈਂ ਹਿਸਾਬ ਜਿਹਾ ਲਾ ਕੇ ਅਰਥ ਕੱਢਣੇ, ਬਈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਨੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਊ। ਫੇਰ ਸੋਚਣਾ, ਨਾਨੇ ਨੂੰ ਬੁੱਢੇ ਵਾਰੇ ਕੀ ਸੁੱਝਾ ਹੋਊ...। - ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਕੇ. ਸਿੰਘ

ਆਹ ਸਤੰਬਰ ਦੇ ਸੂਰੂ ਵਿਚ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਡੀਸੀ ਸੀ ਮੈਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਕ ਐਮ ਪੀ ਵਫਦ ਵਿਚ, ਤੇ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਸਮਝਣ ਵੱਲੋਂ ਉਹ ਮੁਲਕ ਕਿੰਨੀ ਦੂਰ ਆ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਫਸਰ, ਸਾਂਸਦ, ਸਾਬਕਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ-ਉਮੀਦਵਾਰ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਬੜਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਦੇ ਬਾਰੇ।

ਕਿੱਥੇ ਤਾਂ 2004 ਵਿਚ “ਵੱਡਾ ਨਾਟੋ ਸਾਬੀ” ਗਰਦਾਨਦੇ ਸਨ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਹੁਣ ਨਿਝੱਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਦੋ-ਮੁਹਾ ਬਦਮਾਸ਼ ਰਾਜ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਜੇ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦੇ ਸੰਦ ਵਜੋਂ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਬੂਲਦਿਆਂ ਵੀ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਕੁਝ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਜੱਥੇਬੰਦੀਆਂ ਉੱਤੇ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਰੱਜ ਕੇ ਭੰਡ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਆਸਰਾ ਦਈ ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਹੱਕਾਨੀ ਜਾਲੇ, ਲਸਕਰ-ਏ-ਤੱਈਬਾ ਤੇ ਜੈਸ਼-ਏ-ਮੁਹੰਮਦ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਅਮਰੀਕੀ, ਅਫਗਾਨੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਹਿੱਤਾਂ ਉੱਤੇ ਘਾਤ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਕਈ ਸਾਰੇ ਅਮਰੀਕੀ ਕਾਨੂੰਨਸਾਜ਼ਾਂ, ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧਦਿਆਂ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ: ਡਿਫੈਂਸ ਦੀ ਮਦਦ ਨੂੰ ਲਟਕਾਈ ਰੱਖ ਕੇ। ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨਸਾਜ਼ੀ ਗੰਢ-ਤੁੱਪ ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਉਹ ਡਿਫੈਂਸ ਤਕਨੋਲੋਜੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਜੋ ਉੱਝ ਰੋਕ ਕੇ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਰਥਕ ਤਰੱਕੀ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਜਾ ਵਸੇ ਅਸਰ ਰਸੂਖ ਰੱਖ ਰਹੇ ਦੇਸ਼ਵਾਸੀ

ਭਾਰਤ ਦੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੀਤੀ ਵਿਚ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਦੀ ਥਾਂ ਅਸਲ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਚਾਣਕਿਆ ਨੀਤੀ ਵਰਤੀ ਜਾਏ।

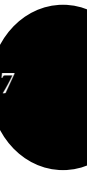
ਹਨ, ਆਪਸੀ ਹਿੱਤ ਹਨ ਅਤੇ ਚੀਨ ਵੱਲੋਂ ਫਿਕਰਮੰਦੀ ਹੈ।

ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਇਹ ਅਜੇ ਵੀ ਪੂਰਾ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਖਾਸ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ ਸਭਿਆ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗਰਦਾਨਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਜਰਨੈਲ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀਕਾਰ ਅਤਾ ਹਸਨੈਨ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਗੁਸਤਾਖਪੁਣਾ ਇਸਦੀ ਖਾਸ ਹੀ ਪੈਂਤੜੇਬਾਜ਼ ਭੁਗੋਲਕ ਥਾਂ ਕਰਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਦਾ ਵਾਹਵਾ ਲਾਹਾ ਲੈ ਕਿ ਇਸਨੇ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਾੜਾ ਵਰਤੋਂ ਵਿਹਾਰ ਸਹਿਣ ਦੇ ਲਈ ਫਸਾਇਆ, ਚੱਕਰਾਂ 'ਚ ਪਾਇਆ, ਤੇ ਬਲੈਕਮੇਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਵੀ, ਕਈ ਮਾਹਿਰਾਂ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਐ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਹੁਣ ਨਿਝੱਕ ਹੋ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਗੁੰਡਾਗਰਦੀ ਨੂੰ ਜੱਗਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਏਨੇ ਸਾਲ ਭਾਰਤ ਇਹ ਕਰਨ

ਤੋਂ ਕਤਰਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਡਰੋਂ ਕਿ ਇਹ ਵਰਤ ਨਾ ਲਵੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਜਿਹੜਾ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਦਾ ਹੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਮੁੜ-ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਕਰਨ ਦੀਆਂ, ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਿਮਲਾ ਸਮਝੌਤਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਏਗਾ।

ਪਰ 2016 ਦਾ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਹੈ 1989 ਨਾਲੋਂ, ਜਦੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸ਼ਿਮਲਾ ਸਮਝੌਤੇ ਤੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ ਸੀ, ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਭਖਾਉਣ ਲੱਗਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਉੱਝ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਾਫ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਹੁਤੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਾਰਤ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਝਗੜੇ ਵਿਚ ਫਸਣ ਦੀ, ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਇਸ ਉਪਮਹਾਂਦੀਪ ਵਿਚ ਜੰਗ ਲੱਗਣ ਤੱਕ ਨਾ ਆ ਪੁੱਜਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਹੋਰ ਹੈ।

ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹਨੇਰਗਰਦੀ ਨੂੰ ਜੱਗਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰੋ

ਬੈਜਯੰਤ 'ਜੇਅ' ਪਾਂਡਾ

ਭਾਖਦਾ

ਉੱਤੀ ਤੇ ਪਠਾਨਕੋਟ ਵਾਲੇ ਹੁਣੇ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਕੋਈ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਜੰਗੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾ ਪੁੱਜਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਜਵਾਬੀ ਮਾਰ ਮੰਗਦੀ ਹੈ, ਬਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਪੈਂਤੜਾ ਨਹੀਂ।
-ਸ਼੍ਰੀਮੀਨਾਥਨ ਐਸ. ਅੰਕਲੇਸਰੀਆ ਅੱਯਰ

“ਮਸਲੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ” ਵਾਲੀ ਥਿਊਰੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਾਲਾਤ ਕਰਕੇ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਭੋਗ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਕੰਬਾਊ ਜਿਹਾਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤੀ ਹਮਲਿਆਂ ਭੰਨਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਬਾਕੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਦਰਦ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉੱਝ ਵੀ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਉਸ ਡੱਬੇ ਵਿਚੋਂ ਤਾਂ ਨਿਕਲਣਾ ਹੀ ਪੈਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ 1998 ਤੋਂ ਬੰਦ ਪਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਸੰਕੋਚਸੀਲਤਾ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੀ ਬਦਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਰਿਵਾਇਤੀ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਤਾਂ, ਸੀਤ ਜੰਗ ਦੀ ਮੰਗ-ਮਰਿਆਦਾ ਮੁਤਾਬਕ, ਪ੍ਰਮਾਣੂ-ਹਥਿਆਰਬੰਦੀ ਵਾਲੇ ਮੁਖਾਲਿਫ਼ ਇਹ ਆਪਸੀ ਠਰ੍ਹੰਮੇ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਭਤਕਾਹਟ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਮਾਮਲਾ ਹੱਥੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤੇ ਉਹ ਸਿਰੇ ਦੀ “ਆਪਸੀ ਪੱਕੀ ਤਬਾਹੀ (ਮੈਡ)” ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਕਵਚ ਬੜੀ ਹੋਰ ਤਰਾਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਓਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਨਾਂ ਵਰਤ ਕੇ ਭਾਰਤ ਉੱਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਹਮਲੇ ਕਰੀ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਆਸ ਉੱਤੇ ਟੋਕ ਲਾ ਕੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ “ਠਰ੍ਹੰਮੇ ਦਾ ਪੈਂਤੜਾ” ਰੱਖਾਂਗੇ ਹੀ ਰੱਖਾਂਗੇ।

ਉੱਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਂਗ ਕੋਈ ਫੌਜੀ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਫੇਰ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦਾ ਪੈਂਤੜਾ ਕਾਮਯਾਬ ਹੈ। ਪਰ ਏਥੇ ਉਹ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਕਪਾਸਤ ਪੈਂਤੜੇ ਵਜੋਂ ਠਰ੍ਹੰਮਾ ਰੱਖਣ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੇ

ਦੋ ਮਕਸਦ ਰਹੇ ਹਨ: ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਮਸਲੇ ਦਾ ਮੁੜ-ਅੰਤਰਰਾ-ਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਣਾ, ਤੇ ਆਪਣੀ ਖੁਦ ਦੀ ਤਰੱਕੀ-ਵਿਕਾਸ ਉੱਤੇ ਨੀਝ ਰੱਖੀ ਰੱਖਣਾ, ਬਜਾਇ ਇਸਦੇ ਕਿ ਨਿਵੇਸ਼ (ਪੈਸਾ ਲੱਗਣ) ਨੂੰ ਡਰਾਅ ਕੇ ਭਜਾਅ ਦੇਣਾ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਗੁਆਂਢੀ ਨਾਲ ਛਿੱਤਰੇ ਛਿੱਤਰੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਜਿਸ ਦਾ ਟਿਕਾਅ ਨਾਲ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦਾ ਵੀ ਨਾਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬਰਨਾਰਡ ਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ: ਕਦੇ ਕੁਸ਼ਤੀ ਨਾ ਕਰਨਾ ਸੁਅਰ ਨਾਲ। ਤੁਸੀਂ ਲਿਬੜੋਗੇ ਤੇ ਸੁਅਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਸਾਂ ਸੁਆਦ ਹੀ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੁਨੇਹੇ ਦਈਏ ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਹੋਣ- ਕਿ ਭਾਰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਦੋਖੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੱਟੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਏਨਾ ਹੀ ਕਰੀਏ? ਨਹੀਂ। ਤਾਂ ਫੇਰ ਪੈਂਤੜੇਬਾਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਗਧੀਗੋੜ ਵਿਚੋਂ ਕੀ ਰਾਹ ਹੈ?

ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਦੀ ਮਾਹਿਰ ਕ੍ਰਿਸਟੀਨ ਫੇਅਰ ਦੀ ਮੰਨੀਏ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਮਰੀਕਾ ਨਾਲ ਲੱਭੇ ਨਵੇਂ ਦਮਖਮ ਨੂੰ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦੈ, ਚੀਨ ਜਿਹੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਖੋਲ੍ਹਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਯੂ ਐਨ ਓ ਤੋਂ ਰੋਕਾਂ ਲਵਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਈ ਜਾਣ ਲਈ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਸਲਾਹ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਸੇ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਦੇ ਸਿੱਟੇ ਝੱਟਪਟ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਨਾਲ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਪੂਰੀ ਰੁਕ ਸਕੇਗੀ।

ਇਹ ਵੀ ਕਿੰਨਾ ਅਜੀਬ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਬੋਝੇ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਨੀਤੀਘੜੂ ਕੋਰੇ ਰੁੱਖੇ ਹੋ ਕੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕੱਢ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਇਕ ਸਾਬਕਾ

ਪੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜਦੂਤ ਨੇ ਹੀ ਕਹੀ ਹੈ। ਹੁਸੈਨ ਹੱਕਾਨੀ, ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਸਾਬਕਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਰਾਜਦੂਤ, ਤੇ ਹੁਣ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਵਿਚਾਰਕ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਛਪਦੇ ਲਿਖਾਰੀ, ਨੇ ਉੱਤੀ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਇਜ਼ ਕਿਹਾ ਸੀ: ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਵਰਤਣੀ ਬੰਦ ਕਰਨੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਜਿੰਨੀ ਕੀਮਤ ਇਸਦੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤਾਰ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਨਾ ਤਾਰਨੀ ਪੈ ਜਾਏ।”

ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਕੌਮੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ ਅਸ਼ੋਕ ਬੰਮੂ, ਪਰ ਬੜੀ ਹੀ ਦੇਰ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਸੀ, ਕੋਟਿਲਯ (ਚਾਣਕਯ) ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਉਹ ਰਾਜਕਰਨ ਦਾ ਮੰਤਰ ਵਰਤਣ ਨੂੰ: ਸਮ, ਦਾਨ, ਭੇਦ, ਦੰਡ। (ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ ਕਰੋ, ਇਵਜ਼ਾਨਾ ਦਿਓ, ਵੱਖਰਾ ਕਰੋ, ਲੜੋ। ਪਰ ਸਾਫ਼ ਇਸ਼ਾਰੇ ਲੱਭਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤ ਹੁਣ ਸਮਝ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗਾਜਰਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਡੰਡੇ ਇਥੇ ਵੀ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸੰਭਵ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦੈ ਅਜੇ ਹਰੇਕ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਹਮਲੇ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ- ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਭੰਡਣ ਅਤੇ ਜਾਂ ਉਸ ਦੂਜੇ ਸਿਰੇ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਕਿ ਉਹ ਚੱਕਰੀਆਂ ਚਲਾਅ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਜੋ ਜੰਗ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁੱਕਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਦਿਸਣਹ ਹਨ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸਿਆਸਤਬ-ਯੀ ਨਾਲ ਨਾ ਕਿ ਉੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜ ਕੇ ਹੀ। ਲੁਕਵੀਂ ਮਾਰ, ਬਲੋਚਿ-ਸਤਾਨ, ਇੰਡਸ ਦਰਿਆ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਤੇ ਹੋਰ ਅਜੇ ਅਣਸੋਚੇ ਰਾਹ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣੇ ਹੀ ਪੈਣੇ ਹਨ।

(ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਦਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ: ਟੀਓਆਈ

ਪਰਸ਼ਾਦ

ਅਸ਼ੋਕ ਵਾਸ਼ਿਸ਼ਠ

ਕਹਾਣੀ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਏਨੇ ਤਕੜੇ ਦਿਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਬੜੇ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਏਗੀ ਜੇ ਇਸਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿਚ ਧਰੀਕਿਆ ਜਾਣਾ ਪਿਆ ਤਾਂ। - ਸੁਪਨ ਦਾਸਗੁਪਤਾ।

“ਰਮਨ, ਪਿਤਾ ਜੀ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਏਦਾਂ ਦੇ ਹਨ?”

ਰਮਾ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੇ ਰਮਨ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ... ਉਹ ਕੁਝ ਦੇਰ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ... “ਦੱਸੋ ਨਾ ਕੁਝ... ਉਹ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਏਦਾਂ ਦੇ ਹਨ...?” ਰਮਾ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਸੋਚੀਂ ਪਿਆ ਦੇਖ ਫਿਰ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਮੈਂ ਬਹੁਤਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਪਰ ਮਾਂ ਦੱਸਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬਚਪਨ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੀਤਿਆ, ਸਾਡੀ ਦਾਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਤਰੇਈ ਮਾਂ ਸੀ। ਉਹ ਹਰ ਸਮੇਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ।” ਸੋਚੀਂ ਪਏ ਰਮਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ।

“ਬਈ ਮਤਰੇਈ ਜੇ ਸੀ, ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਚੰਗੇ ਲਗਦੇ ਹੋਣਗੇ...!” ਰਮਾ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ।

“ਉਹਦੇ ਬੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ... ਪਿਤਾ ਜੀ ਘਰ ਵਿਚ ਇਕੋ ਇਕ ਬੱਚੇ ਸਨ...!” ਰਮਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ।

“ਫੇਰ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ...!”

“ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਹੁੰਦੀ ਐ... ਇਕ ਮਿਨਟ...” ਰਮਨ ਨੇ ਕੁਝ ਸੋਚਦਿਆਂ ਕਿਹਾ... “ਦੂਰ ਦੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਸਾਡੀ ਇਕ ਤਾਈਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ... ਚੰਗੀ ਸਿਆਣੀ ਉਮਰ ਦੀ... ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਵੱਡੀ ਸੀ... ਉਹ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਬਚਪਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ... ਕਹਾਣੀ ਦਿਲਚਸਪ ਵੀ ਸੀ ਤੇ ਦੁਖਦਾਈ ਵੀ...!”

“ਕੀ ਸੀ ਉਹ ਕਹਾਣੀ... ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਣਾਓਗੇ...?”

“ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ...! ਲਓ ਸੁਣੋ... ਸਾਡੇ ਗੁਆਂਢ ਵਿਚ ਇਕ ਸਿੰਧੀ ਪਰਿਵਾਰ ਰਿ-

ਹੰਦਾ ਸੀ। ਘਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਤੀ ਦਿਨ ਭਰ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਰੁੱਝਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਥੱਕਾ-ਟੁੱਟਾ ਘਰ ਆਉਂਦਾ ਪਰ ਜਿੰਨੇ ਪਲ ਜਿੰਨੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਉਹ ਉਸ ਪਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਜਵਾਂ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ। ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਚਿੱਬੜ ਜਾਂਦੇ, ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਖੀਵੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਹੱਥ ਪਤੀ ਦੀ ਚੌੜੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਫਿਰਦਾ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਮਸਤੀ ਸਾਰੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਤੋੜ ਦਿੰਦੀ, ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਘੁਟ ਲੈਂਦਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਵੇਂ ਜਿੰਦਾਂ ਹਸੀਨ ਖਵਾਬਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਰਾਤ ਦੀ ਰੰਗੀਨੀ ਜਾਣੋਂ ਪਲਾਂ-ਛਿਣਾਂ ਵਿਚ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ।”

“ਇਹ ਤਾਂ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਨਿੱਘੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ... ਇਸ ਵਿਚ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਗਏ...?” ਰਮਾ ਨੇ ਵਿਚੋਂ ਟੋਕਿਆ।

“ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ, ਥੋੜਾ ਸਬਰ ਕਰੋ।” “ਚੰਗਾ ਕਰ ਲੈਨੇ ਹਾਂ ਥੋੜਾ ਸਬਰ, ਹੁਣ ਕਰੋ ਅੱਗੇ ਦੀ ਗੱਲ!”

“ਦਿਨ ਦੀ ਇਕੱਲਤਾ ਅਤੇ ਅਕੇਵੇਂ ਦਾ ਲੰਮਾ ਪੈਂਡਾ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਝੰਬ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦਾ...”

“ਇਹ ਸਭ ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ...?” ਰਮਾ ਨੇ ਚੁਟਕੀ ਲਈ।

“ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਨਾ ਜੀ, ਦੂਰ ਦੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਸਾਡੀ ਇਕ ਤਾਈਂ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਸਨ... ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ...।”

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਫ਼ਾਈ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਹਾਂ ਫਿਰ ਕੀ ਹੋਇਆ...?”

“ਸੁਆਣੀ ਲਈ ਦਿਨ ਕੱਟਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਉਹਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਘਾਟ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਝੁੰਡਲਾ ਜਿਹੀ ਜਾਂਦੀ... ਉਹ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਮਾਨਸਿਕ ਹਾਲਤ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਹੀ ਸੀ... ਇਕ ਦਿਨ ਉਹਦੀ ਨਜ਼ਰ ਗੁਆਂਢ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਬਾਲਕ 'ਤੇ ਪਈ ਤਾਂ ਉਹ ਚਹਿਕ ਉੱਠੀ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ...”

“ਦਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਰਮਜ਼ਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ... ਇਸ ਵਿਚ ਕਿੰਤੂ-ਪਰੰਤੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ...।”

“ਤੂੰ ਠੀਕ ਕਹਿੰਦੀ ਏਂ ਰਮਾ... ਸੁਆਣੀ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਦੇਖਦੀ ਰਹਿ ਗਈ। ਉਸ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਸੱਦਿਆ... ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਨਾਂ ਪੁੱਛਿਆ... ਇਹ ਉਸਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਸੀ... ਬਾਲਕ ਵੀ ਉਹਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਕੀਲਿਆ ਗਿਆ।

“ਉਹ ਮਾਂ ਬਣਨ ਲਈ ਤਰਸਦੀ

ਸਰਜੀਕਲ ਸਟ੍ਰਾਈਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਨਾਟਕੀਪੁਣਾ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਇਕ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਘੱਟ-ਖਤਰਨਾਕ ਢੰਗ ਹੈ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਹੋਈਆਂ ਪਠਾਨਕੋਟ ਤੇ ਉਤੀ ਵਾਲੀਆਂ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਉਕਸਾਊ ਮਾਰਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਘਰੋਗੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਦਾ, ਪਰ ਵੱਡੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਫੌਜੀ ਜੰਗ ਦੇ ਮਹੌਲ ਦੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰਨ ਦਾ। -ਸ਼੍ਰੀਮੀਨਾਥਨ ਐਸ. ਐਕਲੋਸਰੀਆ ਅੱਯਰ

ਹੋਵੇਗੀ..” ਰਮਾ ਨੇ ਸਿੰਧਣ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਉਠ ਰਹੇ ਵਲਵਲਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਕੰਨੀ ਖੋਲ੍ਹਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

“ਇਕ ਵਾਰ ਉਸ ਤਾਈ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਵੀ ਸੀ...ਜੇ ਉਹਦੇ ਘਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਤਰ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਇੰਨ ਬਿੰਨ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਸੀ...।”

“ਹੱਲਾ...!”

“ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਸਾਰ ਸੁਆਣੀ ਖਿੜ ਜਾਂਦੀ... ਉਸਦੀ ਉਦਾਸੀ ਪਰ ਲਾ ਕੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਧਰੇ ਉੱਡ ਪੁੱਡ ਜਾਂਦੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਜਾਂਦੀ, ਕਿੰਨੀ-ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ, ਵਿਚ ਵਿਚਾਲੇ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀ, ਬਾਲਕ ਵੀ ਲੱਗਦੀ ਵਾਹ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ। ਸੁਆਣੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਆਉਂਦੀ। ਉਹ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਵੀ ਉਸ ਪਾਸ ਰਹਿੰਦਾ, ਆਪਣਾ ਦੁੱਖ, ਆਪਣਾ ਦਰਦ ਭੁਲਾਅ ਛੱਡਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਦੇਰ ਲਈ ਹੀ ਸਹੀ।

“...ਸੁਆਣੀ ਨੇ ਲੜਕੇ ਦੇ ਮਨੋਂ ਮਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਉਪਜੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਘਟਾਅ ਦਿੱਤਾ। ਮਤਰੇਈ ਮਾਂ ਤੋਂ ਉਸਦੀ ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਖੀ ਨਹੀਂ ਗਈ। ਉਹ ਉਲਟੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਸਿੱਧੀ ਜੋੜਾ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਉਥੋਂ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਲੜਕੇ ਲਈ ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਦਮਾ ਸੀ। ਉਹ ਨਿਰਾਸ਼ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਹੱਸਦਾ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੋਲਦਾ, ਬਸ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਹੀ ਮਗਨ। ਮਤਰੇਈ ਮਾਂ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਦਬਕੇ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕਰਾਉਂਦੀ ਰਹੀ, ਪਰ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣੋਂ ਸੱਪ ਸੁੰਘ ਜਾਂਦਾ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਚੰਨ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਏ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਸੁਭਾਵਕ ਉੱਤਰ

ਹੋਵੇਗਾ, ‘ਰੋਟੀ ਜਿਹਾ।’ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸੀ।”

“.....ਹੋਰ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਅਸਲ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਹੈ, ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਕਦ ਤਕ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ...?” ਰਮਾ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਵਿਚੋਂ ਟੋਕਦਿਆਂ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ।

“ਜਦ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ... ਵਿਆਹ ਮਗਰੋਂ ਸਾਡੀ ਮਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕੁੱਤੇਖਾਣੀ ਹੋਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।”

“ਸ਼ਾਬਾਸ਼ !” ਰਮਾ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਿਆ।

“ਮਾਂ ਦੱਸਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ..ਵਿਆਹ ਦੇ ਦੂਜੇ-ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਉਹਦੀ ਸੱਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਗੱਲੋਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਲਾਹਪਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਵਿਚਾਰੇ ਚੁਪ ਚਾਪ ਸੁਣਦੇ ਰਹੇ, ਡਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਕੁਝ ਨਾ ਬੋਲੇ। ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਦਿਨ ਤਾਂ ਉਸ ਚੁੱਪ ਵੱਟੀ ਰੱਖੀ ਪਰ ਕੁਝ ਦਿਨ ਮਗਰੋਂ ਜਦ ਸੱਸ ਇਕ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਉਲਟਾ ਸਿੱਧਾ ਬੋਲਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ਨਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਭਰੀ ਪੀੜੀ ਉੱਠੀ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਸੱਸ ਮੋਹਰੇ ਜਾ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਈ। ਉਸ ਦਾ ਲਾਲ ਚਿਹਰਾ ਦੇਖ ਸੱਸ ਘਬਰਾਅ ਗਈ। ਮਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਇਕ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਤੇ ਕੜਕ ਕੇ ਬੋਲੀ, “ਗੱਲ ਸੁਣ ਬੁੱਢੀਏ...ਹੁਣ ਤਕ ਜੋ ਹੋਇਆ ਸੋ ਹੋਇਆ...ਜੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਤੈਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਬਦਤਮੀਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤੇਰੀਆਂ ਦੋ ਹੱਡੀਆਂ ਸਬੂਤੀਆਂ ਬਚੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਫੜਾਅ ਦੇਵਾਂਗੀ...ਚੁੱਪ ਕਰ ਕੇ ਉਥੇ ਬੈਠ ਜਾ, ਖਬਰਦਾਰ ਜੇ ਕੁਸਕੀ!”

“...ਮਾਂ ਦੇ ਦਬਕੇ ਨਾਲ ਸੱਸ ਦੇ ਸਾਹ ਸੂਤੇ ਗਏ, ਉਹ ਕੁਝ ਨਾ ਬੋਲ ਸਕੀ, ਪਿਤਾ ਜੀ ਵੀ ਡੋਰ ਭੋਰ ਹੋਏ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੌਤਕ ਦੇਖ ਉਹ ਅੰਦਰੋਂ ਭਾਵੇਂ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਮੂੰਹੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਜ਼ਾਹਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ।”

“ਇਹ ਹੋਈ ਨਾ ਗੱਲ...ਮੇਰੀ ਸੱਸ ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰਨੀ ਸੀ... ਉਹਦੇ ਇਕ ਦਬਕੇ ਨੇ ਹੇਠਲੀ ਉੱਤੇ ਲਿਆ ਦਿੱਤੀ!” ਰਮਾ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਉੱਛਲ ਪਈ।

“ਸਾਡੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਹ ਆਕੜਦੀ ਵੀ ਤਾਂ ਕਿਹਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਆਕੜਦੀ.....।”

“ਬਈ ਜਿਹਦਾ ਕਿੱਲਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦਾ ਉਹੀ ਆਕੜ ਸਕਦਾ, ਵਿਚਾਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਤਾਂ ਕਿੱਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕ ਸਕੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਆਈ ਸਮਝ ਵਿਚ?” ਰਮਾ ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਅੱਗੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, “ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਇਆ..?”

“ਮਾਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਲਈ ਅਰਸ਼ੋਂ ਉੱਤਰੀ ਦੇਵੀ ਹੋ ਨਿੱਬੜੀ...ਉਹ ਇਕ ਚੰਗੀ ਪਤਨੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਹਿਰਦ ਦੋਸਤ ਵੀ ਸੀ..ਜਦ ਤਕ ਉਹ ਰਹੀ, ਉਸ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਤੱਤੀ ਵਾਅ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿੱਤੀ... ਉਸਦੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਭਰੇ ਵਤੀਰੇ ਨਾਲ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਵਿਚ ਚੋਖੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆ ਗਈ... ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਖੁਦ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ... ‘ਇਹੋ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਹੈ ਤੇ ਇਹੋ ਮੇਰਾ ਪਿਓ ਹੈ...ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ’ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗੱਚ ਭਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ।”

ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਉਣ 'ਤੇ ਰਮਨ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਰਲ ਪਰਲ ਹੰਝੂ ਵਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਰਮਾ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ

(“ਸਰਜੀਕਲ ਸਟ੍ਰਾਈਕ” ਕਿਸਮ ਦੀ) ਨਵੀਂ ਹੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਬਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਨੱਕ ਚੜ੍ਹਾਅ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ ਦੋਵੇਂ ਭਾਰਤੀ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਖੁਸ਼ ਹਨ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੀ ਹੈ, ਇਓਂ ਮਾਮਲਾ ਵਧੇਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋਰ। - ਸ਼੍ਰੀਮੀਨਾਥਨ ਐਸ. ਅੰਕਲੇਸਰੀਆ ਅੱਯਰ

ਵੀ ਗਿੱਲੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਉਠੀ, ਉਸ ਕੋਲ ਪਏ ਜੱਗ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਗਿਲਾਸ ਭਰਿਆ ਤੇ ਰਮਨ ਨੂੰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਬਸ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਓ ਹੁਣ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਉਣ ’ਤੇ ਹੀ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਗਏ ਹੋ, ਧੰਨ ਏ ਉਹ ਆਦਮੀ ਜਿਸ ਇਹ ਸਭ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡੇ ’ਤੇ ਹੰਢਾਇਆ।”

“ਮਾਂ ਦੀ ਸੋਹਬਤ ਨਾਲ ਪਿਤਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤਕ ਆਮ ਵਾਂਗ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ਬੋਲਦੇ ਘੱਟ ਸਨ ਪਰ ਲੋੜ ਪੈਣ ’ਤੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਠੱਕ ਵਜਾ ਕੇ। ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗੇ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਲੱਗੇ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਮਾਂ ਦੀ ਦੇਣ ਸੀ। ਪਰ ਰਮਾ, ਕਈ ਜ਼ਖਮ ਅਜਿਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਲੱਖ ਯਤਨ ਕਰਨ ਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭਰਦੇ।”

“ਠੀਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ!” ਰਮਾ ਨੇ ਹਾਮੀ ਭਰੀ।

“ਅਜੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨੁੱਕਰੇ ਬੈਠਾ ਡਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਕਈ ਵਾਰ ਉਹ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ’ਤੇ ਵੀ ਤੁਝਕ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਜਾਣੋਂ ਮਤਰੇਈ ਮਾਂ ਡੰਡਾ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖਲੋਤੀ ਹੋਵੇ... ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਜੇ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ ਸੀ।”

“ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਬਹੁਤਾ ਕੰਮ ਮੇਰੀ ਸਾਸੂ ਮਾਂ ਨੇ ਕਰ ਛੱਡਿਆ, ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦਾ ਅਸੀਂ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ... ਘਾਬਰਦੇ ਕਿਉਂ ਹੋ ਤੁਸੀਂ...” ਰਮਾ ਨੇ ਤਸੱਲੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

----0----

“ਰਮਨ, ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਫੋਨ ਐ...!” ਰਮਾ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ।

“ਉਹ ਕਰਮਯੋਗੀ ਨੇ ਤੇ ਨਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਮਤਲਬ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਐ...?”

“ਹੁਣੇ ਆਇਆ...!” ਉਹ ਦੂਜੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਦੌੜ ਕੇ ਆਇਆ। ਪਤਨੀ ਹੱਥੋਂ ਟੈਲੀਫੋਨ ਦਾ ਚੋਗਾ ਫੜ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲੱਗਾ।

“ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ ਆ ਰਿਹਾਂ। ਤੂੰ ਕਿਤੇ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ?” ਪਿਤਾ ਜੀ ਪੁੱਛ ਰਹੇ ਸਨ।

“ਜੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਘਰ ਈ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਜਦੋਂ ਮਰਜ਼ੀ ਆ ਜਾਵੋ।”

“ਠੀਕ ਹੈ ਫਿਰ...!” ਏਨਾ ਕਹਿ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਫੋਨ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ।

“ਹੋਰ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ...?” ਰਮਾ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਉਹ ਮਤਲਬ ਦੀ ਗੱਲ ਈ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਆ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ...!” ਰਮਨ ਨੇ ਤਿੱਖੇ ਸੁਰ ਵਿਚ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

“ਉਹ ਕਰਮਯੋਗੀ ਨੇ ਤੇ ਨਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਮਤਲਬ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਐ...?” ਰਮਨ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਰਮਾ ਦਾ ਸੁਰ ਵੀ ਤਿੱਖਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਫਿਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਉਹਨਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਫਰਜ਼ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ਨੇ, ਇਸ ਵੱਲੋਂ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਕੇ ਹੁਣ ਉਹ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਅ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸਦਾ ਸੁਪਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਦੇ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਕ ਧੋਲੇ ਦੇ ਦੇਣਦਾਰ

ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਲੈਂਦੇ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਰ ’ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਕਈ ਵਾਰ ਲੋੜ ਪੈਣ ’ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਐ। ਸਾਥੋਂ ਕਦੇ ਕੁਝ ਲਿਆ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਗਿਲਾ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦਾ ਏ...?”

ਰਮਾ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲਾਂ ਨੇ ਰਮਨ ਦੀ ਬੋਲਤੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਸਦਾ ਭੁੜਕਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਰਮਾ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦੇਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਸੀਤੇ ਗਏ, ਉਹ ਕੁਝ ਦੇਰ ਚੁਪ ਰਿਹਾ, ਉਹਦੇ ਚਿਹਰੇ ’ਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਉਭਰੇ ਰੋਹ ਦਾ ਤੇਜ ਘੱਟਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਗੰਭੀਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਗੱਲ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਠੀਕ ਐ। ਧੋਲੇ ਦੇ ਦੇਣਦਾਰ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ। ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਦਾ ਪੱਲਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ।”

“ਅੱਜ ਦੇ ਜਮਾਨੇ ਵਿਚ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਲੋਕ ਮਿਲਦੇ ਨੇ ਕਿਤੇ...!” ਰਮਾ ਨੇ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰੌੜ੍ਹਤਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

“ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ।”

“ਰਮਨ, ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮੱਠ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਗਏ, ਕਿਸੇ ਮੰਦਿਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਗਏ, ਆਪਣਾ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਆਸ਼ਿਆਨਾ ਬਣਾਅ ਕੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਉਹ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਸੇ ’ਤੇ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਬਣੇ, ਦੇਖਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਸਾਲੀ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ:

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਬਹੁ ਦੇਇ
 ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ ॥

“ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ

ਮਨਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਹ ਨਰਸਿਮਹਾ ਰਾਓ ਦੇ ਦੇਣਦਾਰ ਹਨ। ਆਰਥਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਸਿਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਾਓ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਸ਼ੇਖਰ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਗਵਾਈ ਕਰਕੇ ਸੀ। ਰਾਓ ਨੇ ਹੀ ਇਕ ਸੰਸਾਰ ਪੱਧਰੀ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਗਲਤ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜੀਵ ਜਾਂ ਸੋਨੀਆ ਦੀ ਚੋਣ ਸਨ।
-ਸੰਜੇ ਬਾਰੂ

ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਹਾਪੁਰਖ 'ਤੇ ਮਾਣ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।" ਰਮਾ ਨੇ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।

"ਰਮਾ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਹੱਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਕੱਲੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ। ਉਹ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਬੋੜਾ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਅ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਘਰ ਵਿਚ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਹੱਥੋਂ ਕੁਝ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਪੀਣਾ ਨਹੀਂ, ਕੀ ਇਹ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ?" ਰਮਨ ਨੇ ਗਿਲਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

"ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਅ ਹੁੰਦਾ। ਇਹਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਕਿਤੇ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉੱਝ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਹਰ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਚੰਗੀ ਹੀ ਲੱਗੇ, ਇਹ ਜਰੂਰੀ ਵੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ।" ਰਮਾ ਨੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਕਿਹਾ।

"ਗੱਲ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਠੀਕ ਐ। ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਦੁੱਖ-ਤਕਲੀਫ਼ ਵਿਚ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਢਾਲ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਲੱਭਿਆਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੇ, ਬੜਾ ਅਜੀਬ ਸੁਭਾਅ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ।"

ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼ਾਮਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ। ਸੂਰਜ ਅਸਤ ਹੋਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਮਾ ਨੇ ਘੜੀ ਦੇਖ ਕਿਹਾ, "ਚੰਗਾ ਬਈ, ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਆਪਣਾ ਕੰਮ। ਮੈਂ ਚਾਹ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹਾਂ।" ਐਨਾ ਕਹਿ ਉਹ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ।

----(0)---

"ਤੁਸੀਂ ਪੁੱਛ ਤਾਂ ਲਓ, ਨਾਂਹ ਕਰਨਗੇ

ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਘਾਬਰਦੇ ਕਿਉਂ ਹੋ, ਆਖਰ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਹਨ...!" ਰਮਾ ਨੇ ਜੋਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

"ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ... ਪਰ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣੀ...!" ਰਮਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤੀ।

"ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਹੁਣ ਜੱਗ ਜਾਹਿਰ ਹੋ ਗਈ ਏ... ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ... ਪਿਤਾ ਜੀ ਜਦੋਂ ਦੇ ਵਿਰੱਕਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ...!" ਰਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ।

"ਸੰਨਿਆਸ ਲੈਣ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਹੀ ਨਾ ਰੱਖਣ!" ਰਮਨ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ।

"ਫੇਰ ਉਹੀ ਗੱਲ, ਮੁੜ ਘਿੜ ਖੋਤੀ ਬੋਹੜ ਬੱਲੇ, ਕਿਹੜੇ ਸੰਨਿਆਸ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਓ ਤੁਸੀਂ...?"

"ਉਹੀ ਜਿਹੜਾ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਲਿਆ...?"

"ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਸੰਨਿਆਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆ... ਇਹ ਗੱਲ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਘਰ-ਗ੍ਰਹਿਸ-ਥੀ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਕਲੀਫ਼ ਕੀ ਐ... ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਓ ਕਿ ਉਹ ਘਰ ਖਾਲੀ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣ... ਸੜਦੇ-ਕੁੜਦੇ ਰਹਿਣ..!" ਰਮਾ ਨੇ ਬੋੜਾ ਤਲਖ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

"ਮੰਮੀ... ਮੰਮੀ ਦਾਦਾ ਜੀ ਆਏ... ਦਾਦਾ ਜੀ ਆਏ... ਆ!" ਬਾਹਰੋਂ ਦੌੜ ਕੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਨਿੱਕੀ ਬਾਲੜੀ ਨੇ ਰਮਾ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਨਾਲ ਚੰਬੜਦਿਆਂ ਤੋਤਲੀ ਜੁਬਾਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ।

"ਅੱਛਾ... ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਰਸ਼ਾਦ ਖੁਆਣਾ ਏ ਮੇਰੀ ਨਿੱਕੀ ਨੇ...!" ਰਮਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਧਾੜੇ ਚੁੱਕਦਿਆਂ ਪਿਆਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਮੈਂ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੂਲੀਆਂ, ਚੋਲੇ ਖਲਾਵਾਂਗੀ...!"

"ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੀ ਲਾਡਲੀ ਆਪਣੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਕੋਲ ਜਾਵੇਗੀ... ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀਆਂ, ਛੋਲੇ ਤੇ ਕਤਾਹ ਖਿਲਾਏਗੀ... ਠੀਕ ਹੈ ਨਾ...?" ਰਮਾ ਨਿੱਕੀ ਨੂੰ ਗੋਦ ਵਿਚ ਲੈ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਗਈ। ਪੂਰੀਆਂ, ਛੋਲੇ ਤੇ ਕਤਾਹ ਦੀ ਥਾਲੀ ਸਜਾ ਉਸ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਰਮਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਨਿੱਕੀ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਪਾਸ ਲੈ ਜਾਓ!"

ਰਮਨ ਨੇ ਇਕ ਹੱਥ ਥਾਲੀ ਫੜੀ ਤੇ ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਨਿੱਕੀ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਡਰਾਇੰਗ ਰੁਮ ਦਾ ਰੁਖ ਕੀਤਾ। ਦਾਦਾ ਜੀ ਸੋਫੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਆਰਾਮ ਨਾਲ। ਅੰਦਰ ਪੁਜਦਿਆਂ ਹੀ ਨਿੱਕੀ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਛੁਡਾਅ 'ਦਾਦਾ ਜੀ... ਮੇਲੇ ਦਾਦਾ ਜੀ' ਕਹਿੰਦੀ ਦੌੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਨਾਲ ਚਿੰਬੜ ਗਈ।

"ਓ ਬੱਲੇ, ਮੇਰੀ ਪਿਆਰੀ ਜਿਹੀ... ਸੋਹਣੀ ਬੱਚੀ..." ਦਾਦਾ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਨਿੱਕੀ ਦਾ ਸਿਰ ਪਲੋਸਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਚੁੱਕਿਆ, ਗੋਦ ਵਿਚ ਬਹਾਇਆ, ਲਾਡ ਲਡਾਇਆ ਅਤੇ ਨਿੱਕੀ ਵੀ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਚਿੰਬੜੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਦਾਦਾ ਜੀ ਵੀ ਜਾਣੋਂ ਬੱਚੇ ਬਣ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਨਿੱਕੀ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਪੋਲਾ ਜਿਹਾ ਹੱਥ ਫੇਰਦੇ ਰਹੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਥਪਥਪਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਦਾਦਾ ਜੀ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਨਿੱਕੀ ਜਦ ਆਪਣੇ ਨਿੱਕੇ ਤੇ ਕੂਲੇ-ਕੂਲੇ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਸਪਰਸ਼ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਕਰਨ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਦ ਬੰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਗੁਆਚ ਜਿਹੇ ਗਏ ਸਨ। ਨਿੱਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ

ਜੂਨੇ, ਇਨਸਾਨ ਵੱਲੋਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਬਣਾਈ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਨਾਸਾ ਦੇ ਜੂਪੀਟਰ ਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਇਸ ਰਾਕੇਟ ਜੀਸਟੂ ਜੂਪੀਟਰ ਦੀ ਭੂ-ਖਿੱਚ ਵੀ ਖਿੱਚਦੀ ਹੈ- ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ 2,65,000 ਕਿਲੋ ਮੀਟਰ ਫੀ ਘੰਟਾ ਹੈ।

ਖੇਡਣ ਲੱਗੀ, ਉਹ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਹੱਸਣ ਲੱਗੀ। ਜਦ ਉਹ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਹੀ ਖਲੋ ਕੇ ਟੱਪਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਰਮਨ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ਨਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ, “ਡਿੱਗ ਪਵੇਂਗੀ...!”

“ਇਹਦਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਵਚ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਐ, ਇਹਨੂੰ ਡਿਗਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਤੂੰ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ,” ਦਾਦਾ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਫੜਦਿਆਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਨਿੱਕੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ-ਨਿੱਕੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਰਦਨ ਨੂੰ ਵਗਲ ਲਿਆ।

“ਦਾਦਾ ਜੀ, ਦਾਦਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ...!”

“ਕਿਉਂ ਮੇਰੀ ਬੱਚੀ..? ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ ਆਪਣੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨਾਲ...?”

“ਤੁਤੀਂ ਬਹੁਤ ਗੰਦੇ ਹੋ...?”

“ਉਹ ਕਿੱਦਾਂ...?”

“ਤੁਤੀਂ ਚੀਜ਼ੀ ਨਈਂ ਲੈ ਕੇ ਆਏ...!”

“ਤੇਰੀ ਚੀਜ਼ੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆਂ...!”

“ਤੁਤੀਂ ਨਈਂ ਲੈ ਕੇ ਆਏ...!”

“ਨਾ ਮੈਂ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆਂ ਤੇ ਆਹ ਲੈ ਆਪਣੀ ਚੀਦੀ..” ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੈਲੇ ਵਿਚੋਂ ਟਾਫ਼ੀਆਂ ਤੇ ਬਿਸਕੁਟਾਂ ਦੇ ਪੈਕਟਾਂ ਦਾ ਲਿਫਾਫਾ ਕਢਿਆ ਤੇ ਉਹਦੇ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਹੱਥਾਂ ’ਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਪੁਛਿਆ, “ਮੇਰੀ ਬੱਚੀ ਨੇ ਹੋਰ ਕੀ ਲੈਣੈ...?”

“ਡੌਲ ਲੈਣੀ ਐ...?”

“ਰਾਣੀ ਬਿਠਿਆ ਨੂੰ ਉਹ ਵੀ ਲੈ ਦਿਆਂਗਾ...!” “ਸੱਚੀ...?” “ਹਾਂ ਸੱਚੀ...!” ਨਿੱਕੀ ਇਹ ਸੁਣ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਉਛਲਣ ਲਗੀ...।

“ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਗੰਦਾ...!”

“ਤੁਤੀਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਓ...ਮੇਲੇ ਦਾਦਾ ਜੀ,” ਇਹ ਕਹਿ ਨਿੱਕੀ ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ

“ਦਾਦਾ ਜੀ, ਦਾਦਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ...!”

“ਕਿਉਂ ਮੇਰੀ ਬੱਚੀ..? ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ ਆਪਣੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨਾਲ...?”

ਦਾਦਾ ਜੀ ਨਾਲ ਚਿੰਬੜ ਗਈ।

ਰਮਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੂਡ ਵਿਚ ਦੇਖ ਹੌਸਲਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਛੋਟਾ ਮੋਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਸਰਕਾਉਂਦਿਆਂ ਹੌਲੀ ਜਿਹੇ ਕਿਹਾ, “ਪਿਤਾ ਜੀ...! ਪਰਸ਼ਾਦ ਖਾ ਲਵੋ!”

ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲ ਤੌਕਿਆ। ਉਹ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਏ। “ਤੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਪਤਾ, ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ...ਇਹਨੂੰ ਲੈ ਜਾ...!”

“ਫੇਰ ਵੀ...!”

“ਹਟੋ ਪਰ੍ਹੇ, ਮੈਂ ਖੁਆਣਾ ਏ ਆਪਣੇ

ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੂੰ...ਤੁਤੀਂ ਜਾਓ ਇਥੋਂ...”

ਦਾਦਾ ਜੀ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਖੇਡਦੀ ਨਿੱਕੀ ਬਾਲੀ ਦੇਖ ਉਸ ’ਤੇ ਝਪਟ ਪਈ... “ਪਾਪਾ, ਜਾਓ ਤੁਤੀਂ ਇਥੋਂ...ਜਾਓ...!” ਉਸ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ। ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਮੋਹ ਭਿੰਨੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਉਹ ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਨਿੱਕੀ ਬਾਲਤੀ ਨਾਲ ਖੇਡੇ ਪੈ ਗਏ...।

“ਮੇਲੇ ਦਾਦਾ ਜੀ, ਪੂਲੀ ਖਾਣਗੇ...”

ਨਿੱਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਲੂਣ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਖਾਓ ਨਾ ਦਾਦਾ ਜੀ,” ਨਿੱਕੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ

ਬੋਲਾਂ ਨੇ ਚਮਤਕਾਰੀ ਅਸਰ ਦਿਖਾਇਆ।

“ਦਾਦਾ ਜੀ, ਇਹ ਪਰਤਾਦ ਏ, ਮੰਮੀ ਨੇ ਦਿੱਤੈ।”

“ਅੱਛਾ।”

“ਹਾਂ।”

“ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ।”

“ਮੈਂ ਮਾਲਾਂਗੀ ਤੁਹਾਨੂੰ।”

“ਸੱਚ...?”

“ਚਲੋ ਖਾਓ...ਨਹੀਂ ਤਾਂ...!”

“ਫੇਰ ਤਾਂ ਬਈ ਮੈਂ ਇਸ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ, ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਅਤੇ ਪਿਆਰੀ ਜਿਹੀ ਦੇਵੀ ਹੱਥੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਜ਼ਰੂਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਾਂਗਾ,”

ਉਹਨਾਂ ਮੋਹ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਨਿੱਕੀ ਦਾ ਮੱਥਾ ਚੁੰਮਿਆ, ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚਲਾ ਕੌਰ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਕੋਲ ਲਿਆਂਦਾ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਰਮਤੇ ਜੋਗੀਆਂ ਵਾਂਗ ਮੌਜ ਵਿਚ ਆ ਗਏ, “ਆਹਾ! ਆਨੰਦ ਆ ਗਿਆ ਬਈ, ਆਨੰਦ ਆ ਗਿਆ, ਏਸ ਬੱਚੀ ਦੇ ਰੁਪ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਅੰਨਪੂਰਣਾ ਦੇ ਸਾਕਸ਼ਾਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਿਹਾਂ, ਉਹਦੇ ਨਿੱਘ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਅਨੋਖਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋ ਰਿਹੈ।”

“ਸਾਲਾ ਖਾਣਾ ਏ...” ਨਿੱਕੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਚਾੜ੍ਹਿਆ।

“ਜ਼ਰੂਰ ਮੇਰੀ ਬੱਚੀ...!” ਨਿੱਕੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਸਾਰਾ ਪਰਸ਼ਾਦ ਖਾ ਲੈਣ ਮਗਰੋਂ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਹੋਰ ਹੁਕਮ...!”

“ਮੇਲੀ ਡੌਲ...!”

“ਉਹ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਭੁੱਲ ਈ ਗਿਆ... ਕਿੱਦਾਂ ਦੀ ਡੌਲ ਲੈਣੀ ਏ ਮੇਰੀ ਬੱਚੀ ਨੇ...?” “ਉਹੋ ਜਿਹੀ...!” ਸ਼ੋਅ

ਕੇਸ ਵਿਚ ਪਈ ਨਵੀਂ ਡੌਲ ਵੱਲ ਉੱਗਲ ਕਰਦਿਆਂ ਨਿੱਕੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਚਲ ਫੇਰ...!” ਦਾਦਾ ਜੀ ਉਹਨੂੰ ਚੁੱਕ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਏ, ਡੌਲ ਲੈਣ ਲਈ।

.....
Punjabi Bhawan,
10-A Rouse Avenue,
New Delhi-110002
09810628572
.....

ਅਤੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਬੱਕਦਾ ਨਹੀਂ ਸਾਂ!

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਵਾਸਨ, ਐਡਵੋਕੇਟ

ਕਹਾਣੀ

ਕੋਈ ਵੀ ਸੋਚ ਨੀ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਪੀੜ ਹੈ ਅੰਦਰ ਜਦੋਂ ਰਸਤਾ ਦੁਆ ਮੰਗੇ ਕਿ ਇਧਰੋਂ ਕੋਈ ਨਾ ਗੁਜ਼ਰੇ।

- ਰਾਜ ਕੌਰ

ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜਦ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਜਿਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲੀ ਸੀ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਅੱਠ ਕਿਲੋ ਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਉਤੇ ਸੀ। ਰਸਤਾ ਰੇਤਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਥੇ ਸਾਇਕਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਲਦੀ। ਉਦੋਂ ਦੇ ਲੋਕੀਂ ਉਠ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਮੈਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪੈਦਲ ਜਾਂਦਾ ਸਾਂ ਅਤੇ ਦੁਪਿਹਰ ਡੇਢ ਵਜੇ ਛੁੱਟੀ ਕਰ ਕੇ ਇਤਨੀ ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਪੈਦਲ ਹੀ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਾ ਸਾਂ। ਇਹ ਅੱਠ ਕਿਲੋ ਮੀਟਰ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਬਿਲਕੁਲ ਉਜਾੜ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਕੱਟਦਾ ਸਾਂ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਸੀ। ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡਣਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਅਸੰਭਵ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਮੈਂ ਰੱਬ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸਾਂ, ਕਿ ਮੇਰੀ ਇਥੋਂ ਬਦਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਵੀ ਬੱਝ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਬਦਲੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰੱਬ ਦਿਲੋਂ ਕੀਤੀ ਅਰਦਾਸ ਪਰਵਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰੱਬ ਇਕੱਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਅਰਦਾਸ ਜਲਦੀ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਾ ਇਕ ਸਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਨਾ ਤਾਂ

ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਸਵਾਸਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਹ ਹੀ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਬਦਲੀ ਜਲਦੀ ਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦੀ ਇਕ ਅਸਾਮੀ ਖਾਲੀ ਪਈ ਸੀ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਅਸਾਮੀ ਭਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਉਹ ਕੋਈ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਲਗਾਅ ਕੇ ਆਪਣੀ ਬਦਲੀ ਕਿਧਰੇ ਹੋਰ ਕਰਵਾਅ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਸਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਬਦਲੀ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਉਤੇ ਕੋਈ ਸੁਣਵਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਰਹੀ। ਅਤੇ ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਰੱਬ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਘਟਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸਾਂ ਕਿ ਰੱਬ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਅਤੇ ਹੋਣੀ ਉਸਦੇ ਜਨਮ ਵਕਤ ਹੀ ਲਿਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁੜ ਨਾ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਸਮਤ ਹੀ ਬਦਲੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਹੋਣੀ ਹੀ ਬਦਲੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਗਰ ਇਹ ਕਿਸਮਤ ਅਤੇ ਹੋਣੀ ਬਦਲੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ

ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਬਨਵਾਸ ਨਾ ਕਟਣਾ ਪੈਂਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੀਤਾ ਮਾਤਾ ਦਾ ਹਰਨ ਹੀ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਹ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਨਾ ਭੋਗਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ।

ਅਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ ਪੁੱਜਾ ਹੀ ਸਾਂ ਕਿ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਇਕ ਬੋਹੜ ਦੇ ਦਰਖਤ ਹੇਠਾਂ ਇਕ ਬੁੱਢਾ ਅਤੇ ਇਕ ਲੜਕੀ ਖਲੋਤੇ ਸਨ। ਬੁੱਢੇ ਨੇ ਵਾਜ ਮਾਰੀ, 'ਕਾਕਾ ਜੀ, ਰੁਕਣਾ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਹੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।' ਮੈਂ ਰੁਕਿਆ ਵੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਵੀ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਦੋਨੋਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਉਸ ਬੁੱਢੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਆਖ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਅਗੋਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਮੇਰੀ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਅਸਾਮੀ ਖਾਲੀ ਪਈ ਸੀ ਉਸ ਅਸਾਮੀ ਉਤੇ ਇਸ ਲੜਕੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸ ਬੁੱਢੇ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਲੜਕੀ ਦਾ ਦਾਦਾ ਹੈ। ਲੜਕੀ ਦੇ ਮਾਪੇ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਲੜਕੀ ਉਸ ਪਾਸ ਇਸ ਹੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਬਾਬੇ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਹੀ ਪਤਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਠੀਕ ਠਾਕ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ ਬਾਬੇ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਲੜਕੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪੈਦਲ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਕਰੇਗੀ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਸ ਬੋਹੜ ਦੇ ਦਰਖਤ ਹੇਠਾਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕੱਠਿਆ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ

ਅਤੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਬੱਕਦਾ ਨਹੀਂ ਸਾਂ!
 ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਵਾਸਨ, ਐਡਵੋਕੇਟ

ਕਹਾਣੀ

ਇਕ ਝੱਲੀ ਜਿਹੀ ਮੁਟਿਆਰ ਹੈ ਉਹ

ਰੁਪਿੰਦਰ ਬਰਾੜ

ਕਵਿਤਾ

ਲਗਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ।
 ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸਾਥੀ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਲੜਕੀ ਮੇਰੀ ਪਸੰਦ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਸਾਰਾ ਕੁੱਝ ਪਤਾ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਸ ਅੱਠ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਇਕੱਲੇ ਸਫ਼ਰ ਉਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਮਿਲਦੇ ਸਾਂ। ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਅਤੇ ਉਹ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਤੁਰੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਗੱਲਾਂ ਪੁੱਛੀ ਜਾਂਦਾ ਸਾਂ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਗੱਲਾਂ ਪੁੱਛੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਗੱਲਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਜਾਣ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਜਾਣ ਗਿਆ ਸਾਂ ਕਿ ਉਸਦੀ ਮੰਗਣੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਉਸਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਵੀ ਗਲਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਾਂ ਅਤੇ ਉਹ ਕਦੀ ਕਦੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੁਝ ਖਾਣ ਲਈ ਵੀ ਲੈ ਆਉਂਦੀ ਸੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ। ਉਸਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਵੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਹਾਲਾਂ ਵੀ ਉਹ ਮੇਰੇ ਵਾਂਗ ਬਦਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਵਾਅ ਸਕੀ। ਮੈਂ ਹਾਲਾਂ ਵੀ ਇਹ ਅੱਠ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਪੈਦਲ ਹੀ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਸਾਂ, ਪਰ ਹੁਣ ਨਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੱਕਦਾ ਸਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਕਦੀ ਰੱਬ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸ ਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਮੇਰੀ ਬਦਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਜਿਹਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵੀ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਥੋਂ ਬਦਲੀ ਕਰਵਾਅ ਲੈਣੀ ਹੈ।

101-ਸੀ ਵਿਕਾਸ ਕਲੋਨੀ,
 ਪਟਿਆਲਾ-147003

(ਮੇਰੀ ਇਹ ਰਚਨਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੇਕ ਧੀਆਂ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਪਰਦੇਸੀ ਸੱਜਣ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਚੂੜਾ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸਜਾਅ ਕੇ ਸਾਲੇ ਸਾਲ ਬਿਰਹੇ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਬਲਦੀਆਂ ਨੇ ..)

ਇਕ ਝੱਲੀ ਜਿਹੀ ਮੁਟਿਆਰ ਹੈ ਉਹ,
 ਕੁਝ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ੇ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ,
 ਹਾਸੇ ਵੰਡ ਕੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ,
 ਉਹ ਕੁਝ ਆਪਣਾ ਗਮ ਲੁਕਾਉਂਦੀ ਹੈ,
 ਖਿੱਤੇ ਹੋਏ ਬੁੱਲਾਂ ਪਿਛੇ ਉਹ,
 ਦਿਲ ਦਾ ਦਰਦ ਛੁਪਾਉਂਦੀ ਹੈ.....
ਉਹ ਦਿਲ ਦਾ ਦਰਦ ਛੁਪਾਉਂਦੀ ...

ਉਸ ਹੱਸਣ ਖੇਡਣ ਵਾਲੀ ਨੂੰ,
 ਮਾਹੀ ਦੀ ਤਾਂਘ ਸਤਾਉਂਦੀ ਹੈ
 ਉਸ ਚਮ ਚਮ ਕਰਦੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ,
 ਬਸ ਏਹੋ ਗਲ ਰੁਵਾਉਂਦੀ ਹੈ,
 ਪਰਦੇਸੀਂ ਬੈਠੇ ਆਪਣੇ ਸੱਜਣ ਨੂੰ,
 ਉਹ ਖਾਬਾਂ ਵਿਚ ਸਜਾਉਂਦੀ ਹੈ
 ਜਿਸਨੂੰ ਘੁੱਟਕੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਉਣਾ ਹੈ,
 ਉਸਨੂੰ
 ਬਸ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ,
 ਖਿੱਤੇ ਹੋਏ ਬੁੱਲਾਂ ਪਿਛੇ ਉਹ
 ਦਿਲ ਦਾ ਦਰਦ ਛੁਪਾਉਂਦੀ ਹੈ....

ਬਸ ਹੁਣ ਇੱਕੋ ਦੁਆ ਮੇਰੀ,
 ਰੱਬ ਅਗੇ ਇਹੀ ਅਰਜ਼ੀ ਲਾਉਂਦੀ ਹਾਂ,
 ਵਿਛੜੇ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿੱਲਾਂ ਨੂੰ
 ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਮਿਲਾਅ ਰੱਬਾ,
 ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਬਸ ਹੁਣ ਮੈਂ
 ਇਹੀ ਤਰਲੇ ਪਉਂਦੀ ਹਾਂ,
 ਹਰ ਵੇਲੇ ਉਸਦੀ ਫ਼ਰਿਆਦ 'ਚ ਜੋ,
 ਉਹ ਸੱਜਣ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ
 ਏਨਾ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ,

ਕਿ ਆਹ ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਦਿਨ ਵੀ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ
 ਫੇਰ ਖਿੱਤੇ ਹੋਏ ਬੁੱਲਾਂ ਪਿਛੇ ਬੱਸ,
 ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਹੀ ਲਹਿਰ ਹੋਵੇ,
 ਨਾ ਕੋਈ ਤਾਂਘ ਅਧੂਰੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇ,
 ਨਾ ਕੋਈ ਦਰਦ ਦੀ ਥਾਂ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ,

ਉਹ ਝੱਲੀ ਜਿਹੀ ਮੁਟਿਆਰ ਬਸ
 ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ੇ ਲਾਉਂਦੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇ।
 ਨਾਲ ਮਾਹੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬੱਸ
 ਹਾਸੇ ਵੰਡਦੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇ।.....
 ਬਸ ਹਾਸੇ ਵੰਡਦੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇ।

9815624979

ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਤੇ ਬੁੱਢੀ ਨਾਇਕਾ

ਜਗਜੀਤ ਗਿੱਲ

ਕਹਾਣੀ

ਤੇਜੂ ਅੱਜ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੱਕੀ ਸੀ ਪਰ ਮਨ ਬੜਾ ਹੌਲਾ ਫੁੱਲ ਸੀ। ਉਹ ਬਾਬਰੂਮ ਵਿੱਚ ਵੜੀ ਤੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਫੁਹਾਰਾ ਪੂਰਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਉਹ ਬਾਬਰੂਮ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਚਿਰਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਮਿਲੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੀ ਰਹੀ। ਨਹਾਅ ਕੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸੋਹਣਾ ਲੱਗਦਾ ਜਾਲੀਦਾਰ ਤੇ ਮਹੀਨ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਕਾਲੀ ਪਜ਼ਾਮੀ ਵਾਲਾ ਸੂਟ ਪਾਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸਦੀ ਚਿੱਟੀ ਚਮੜੀ ਝਾਕਦੀ ਸੀ, ਤੇ ਜਿਸਨੂੰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਆਗਿਆ ਨਾ ਮਿਲੀ। ਸ਼ੀਸ਼ੇ 'ਚ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਗਲਮੇ ਵਿੱਚ ਝਾਕਿਆ। ਸਰੀਰ ਢਿੱਲਾ ਪੈ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਤੇ ਝੁਰੜੀਆਂ ਗਲੇ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਸਦੀ ਹਿੱਕ ਵੱਲ ਨੂੰ ਵਧਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ

ਗਈਆਂ ਸਨ ਪਰ ਇਸਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਭੂਗੋਲ ਅਜੇ ਵੀ ਚੁੰਬਕੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ।

ਉਸਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਬਾਹਰ ਜਾਵੇ ਤੇ ਕਹੇ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਗੁਲਾਮ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਕੱਤੇ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ- 'ਸ਼ੇਰੂ, ਕਮ ਹਿਅਰ'। ਸ਼ੇਰੂ ਭੱਜ ਕੇ ਉਸਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸਦਾ ਮੂੰਹ ਚੁੰਮਣ ਲੱਗਾ ਤੇ ਉਸਦਾ ਹੱਥ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸ਼ੇਰੂ ਦੇ ਜਿਸਮ ਉੱਤੇ ਫਿਰਨ ਲੱਗਾ।

'ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਦੀ ਛੱਡ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਏਗਾ ਨਾ, ਮੇਰੀ ਜਾਨ?' ਉਸ ਸ਼ੇਰੂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ। ਅੱਬਰੂ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸ਼ੇਰੂ ਦੀ ਜੱਤ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਗਏ। ਸ਼ੇਰੂ ਨੇ ਪੁਛ ਹਿਲਾਅ ਕੇ ਉਸਦਾ ਹੱਥ

ਚੱਟਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਸ਼ੇਰੂ ਪੂਰੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਉਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਪੂਰੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸ਼ੇਰੂ ਦੀ।

ਤੇਜੂ ਨੇ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਐਲਬਮ ਕੱਢੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਵੇਖਣ ਲੱਗੀ- 'ਹਰਿ ਪਹਿਲਤੀ ਲਾਵ' ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਨੇ ਪੜ੍ਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੇ ਖੰਭ ਕੁਤਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਉਡੂੰ ਉਡੂੰ ਕਰਦਾ ਮਨ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਪਤੀ ਤੇ ਸੱਸ ਸਹੁਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਉਸਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਤੇ ਰੁਝੇਵਾਂ ਬਣ ਗਿਆ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੋਚਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦਿਮਾਗ ਵਾਸਤੇ ਘਰ ਦੀ ਰਸੋਈ ਹੀ ਤਹਿਜ਼ੀਬ ਬਣ ਗਈ। ਤੇਜੂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਪਰਿਵਾਰ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਭ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਉੱਠਦਿਆਂ ਬਹਿੰਦਿਆਂ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਅਜੀਬ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਕਿੰਝ ਜਿਉਂਦੇ ਨੇ, ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਦੇ ਨੇ ਤੇ ਨਾ ਬਹੁਤਾ ਸੌਂਦੇ। ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਚੁਗਲੀ- ਸਵੇਰੇ ਤੜਕੇ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਉੱਠ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਫਿਰ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਭੋਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਘਰੇ ਆਉਂਦੇ। ਪਰੰਤੂ ਸੱਸ ਜਦੋਂ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲੈਣ ਲਈ ਤੇਜੂ ਨੂੰ ਉਠਾਉਂਦੀ ਤਾਂ ਬੜੀ ਬੁਰੀ ਲੱਗਦੀ- 'ਕੀਅ ਏ? ਸੌਣ ਮਰਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ!' ਤੇਜੂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਖਦੀ। ਛੇਤੀ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਕਿ ਉਹ ਗਲਤ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਨੂੰਹ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਬੀਤ ਜਾਣ ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਨਾ ਉਹ ਗਲਤ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ।

ਜੂਪੀਟਰ ਨੂੰ ਗਏ ਰਾਕਟ ਜੂਨੋ ਦਾ ਨਾਮ ਰੋਮਨ ਦੇਵਤੇ ਜੂਪੀਟਰ ਦੀ ਨਾਲਦੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਜੂਨੋ ਪਿਛੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਅਖੇ ਜੂਪੀਟਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੁਆਲੇ ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ ਓਹਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਵੀ ਜੂਨੋ ਨੇ ਜੂਪੀਟਰ ਦਾ ਅਸਲੀ ਸੁਭਾਅ ਵੇਖ ਲਿਆ ਸੀ।

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਹੀ ਮਿਸ ਫਿੱਟ ਸਨ। ਬਦੋਬਦੀ ਫਿੱਟ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਵਿਆਹ ਘਰਦਿਆਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਤੀਹਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਰ੍ਹਾ ਉਰ੍ਹਾਂ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਬਾਪੂ ਉਸਦੀ ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁੱਕਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੱਕ ਉਹ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਘਰੇ ਕਲੇਸ਼ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਬਾਪੂ ਸਿੱਧਾ ਆਪ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਟੋਕਣ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਨਾ ਕਰਦਾ, ਆਪਣੀ ਨੂੰਹ ਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਵਰਜਣ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ- ‘ਡਰਾਮੇਬਾਜ਼ੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਕੁਤੀਆਂ ਵਾਸਤੇ, ਅਗਲੇ ਘਰ ਜਾਣੈਂ ਇਹਨੇ ਪੁੱਤ, ਵਾਧਲ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਏ, ਇਹਨੂੰ ਡੱਕ ਕੇ ਰੱਖ, ਮੁਹੱਲੇ ਵਾਲੇ ਗੱਲਾਂ ਬਨਾਉਣਗੇ...।’ ਪਰ ਮਾਂ ਦੇ ਡੱਕਿਆਂ ਵੀ ਉਹ ਡੱਕੀ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ‘ਮੇਰੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਉੱਤੇ ਮੇਰਾ ਹੱਕ ਏ ਬੀਬੀ, ਬਾਪੂ ਦਾ ਨਹੀਂ...’, ਤੇ ਉਹ ਪੈਰ ਖੜੱਚ ਖੜੱਚ ਮਾਰਦੀ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪੈਂਦੀ।

ਤੇਜੂ ਬਿਨ ਬਾਪ ਦੀ ਧੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਘੱਲਣਾ ਬਾਪੂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਨੋਰਥ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੁਆਸਾਂ ਦੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੁੰਡੇ ਤਾਂ ਕਈ ਵੇਖੇ ਸਨ ਪਰ ਤੇਜੂ ਦੀ ਭੂਆ ਧਿਆਨੋ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ‘ਚੋਂ ਲੱਗਦੀ ਆਪਣੀ ਨਣਾਨ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਲੈ ਆਈ ਜਿਹੜਾ ਉਸਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤਾਂ ਤੇਜੂ ਦੀ ਹਰ ਖਾਹਸ਼ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਤੇਜੂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਗੁਰਬਖਸ਼, ਲੋਕਲ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਹੀ ਐਡਹਾਕ ਲੈਕਚਰਾਰ ਲੱਗਾ ਸੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸੀ, ਬੜਾ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਤੇ ਬੀਬਾ। ਨਾ ਕੋਈ ਵੈਲ ਤੇ ਨਾ ਐਬ। ਸੱਤਾਂ ਧੀਆਂ ਵਰਗਾ ਸੀ ਗੁਰਬਖਸ਼। ਜਿੱਥੇ ਕਹੋ ਬਹਿ ਜਾ, ਬਹਿ ਜਾਂਦਾ, ਜਿੱਥੇ ਕਹੋ ਖੜੋ

ਜਾ, ਖੜੋ ਜਾਂਦਾ। ਘਰੋਂ ਕਾਲਜ ਤੇ ਕਾਲਜੋਂ ਸਿੱਧਾ ਘਰ। ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਖਾਸ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਸੁੱਖ ਆਸਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਮੁੜਦਾ ਤਾਂ ਤੇਜੂ ਸੌਂ ਚੁੱਕੀ ਹੁੰਦੀ। ਸੱਸ ਉਸਦੀ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮੰਗਣੀ ਹੁੰਦੀ ਉਦੋਂ ਹੀ ਬੋਲਦੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਟਕਾ ਲੈ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਸਹੁਰਾ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ‘ਪੁੱਤਰ ਜੀ ਪੁੱਤਰ ਜੀ’ ਕਰਦਾ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਮੰਗ ਲੈਂਦਾ।

ਤੇਜੂ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਜੀਅ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਪਰਿਵਾਰ ਨਹੀਂ। ਲੋਕ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮੋਹ ਮੁਹੱਬਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਹੈ। ਨਾਮ ਹੈ ਰੱਬ ਦਾ ਪਰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਨਾਮ ਕੀ ਕਰਨਾ ਜਿਹੜਾ ਅੰਤਰਕਲੇਸ਼ ਪੈਦਾ ਕਰੇ। ਇੱਥੇ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਗਾਇਬ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਮਨ ਹੌਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ- ਸੰਵਾਦ। ਸਾਹਾਂ ਦਾ ਚੱਲੀ ਜਾਣਾ, ਜੀਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜੀਣ ਲਈ ਸਾਹ ਦਾ ਚੱਲਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ। ਜੀਣ ਲਈ ਸੰਵਾਦ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਾਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਬਣਨ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋਈ ਜਾਣਾ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਤੇਜੂ ਸੋਚਦੀ- ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੇ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਣਾ ਰੁਕ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਰਿਆ ਪੂਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਪਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਉਦੋਂ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੱਲ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ।

‘ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਇਹ ਕਿਸਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ? ਉਹ ਰੱਬ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਰੱਬ ਦੀ ਰਚਨਾ

ਨੂੰ ਤਾਂ ਦੁਖੀ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਨਾ’ ਉਹ ਸੋਚਦੀ।

ਤੇਜੂ ਦੇ ਪੇਕੇ ਘਰ ਇੰਝ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਨਿੱਕਾ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ ਪਰ ਉੱਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਜੀਅ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਬੜੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁੜੇ ਸਨ। ਨਿੱਕਾ ਭਰਾ ਸੀ, ਮਾਂ ਸੀ ਤੇ ਬਾਪੂ ਜਿਹੜਾ ਖੰਘ ਕੇ ਤੇ ਗਾਲ਼ਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਜਤਾਉਂਦਾ। ਭਰਾ ਉਸਨੂੰ ‘ਭੱਬਰੇ’ ਕਹਿ ਕੇ ਛੇੜਦਾ ਤੇ ਉਹ ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰਨ ਭੱਜਦੀ। ਬਾਪੂ ਰੋਲਾ ਪਾਉਂਦਾ ਤੇ ਹੱਸਦਿਆਂ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਖੰਘਦਾ। ਖੰਘਦਿਆਂ ਸੁਣ ਕੇ ਮਾਂ ਸਭ ਕੰਮ ਛੱਡ ਸਵਾਹ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਬਾਲਟਾ ਲੈਣ ਭੱਜ ਉੱਠਦੀ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸਾਫ਼ ਕੀਤੇ ਫਰਸ਼ ਉੱਤੇ ਫਿਰ ਖੰਘਾਰ ਨਾ ਸੁੱਟ ਦੇਵੇ। ਉਹ ਬਾਪੂ ਦੀ ਮੰਜੀ ਦੁਆਲੇ ਭੱਜਦੇ। ਮਾਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਅੱਗਾ ਢੱਕਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਪਿਉ ਦਾ ਉਸਨੇ ਕਦੀ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੇਖਿਆ ਪਰ ਨਾਮ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮਾਂ ਕਹਿੰਦੀ- ‘ਜੇ ਤੇਰਾ ਪਿਉ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਂਦਾ, ਤੇਰੇ ਤਾਂ ਦੀਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨੌਂ ਨੌਂ ਕੋਹ ਡਰ ਹੈਨੀ’-ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਕਿੰਨੀ ਰਾਤ ਤੱਕ ਡਰਾਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰਿਹਰਸਲਾਂ ਕਰਦੀ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਘਰ ਪਰਤਦੀ।

‘ਮੇਰਾ ਪਿਉ ਜੀਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਰੋਕਦਾ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ, ਐਸ ਜੂਠ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ’- ਉਹ ਭਰਾ ਵੱਲ ਹੱਥ ਕਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ ਤੇ ਨਾਲੇ ਅੱਗੇ ਲੱਗ ਕੇ ਭੱਜ ਉੱਠਦੀ, ਗੁੜਨੀ ਖਿੱਚੀ ਜਾਣ ਦੇ ਡਰੋਂ- ‘ਸਾਰੇ ਪਿਉ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਬੀਬੀਏ ਘੜੀਬੀਏ...’ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ।

‘ਬੜੀ ਰੋਣਕ ਸੀ ਉਸ ਘਰ ਤਾਂ, ਪਰ ਇੱਥੇ? ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਨੇ ਇਹ ਲੋਕ?’ ਉਹ

ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਤੇ ਬੁੱਢੀ ਨਾਇਕਾ

ਜਗਜੀਤ ਗਿੱਲ

ਕਹਾਣੀ

ਜੂਨੋ ਵਿਚ ਤਿੰਨ 1.5 ਇੰਚੀ ਨਿਕਚੂ ਬੁੱਤ ਵੀ ਜੂਪੀਟਰ ਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਗਏ ਹਨ: ਇਕ ਇਤਾਲਵੀ ਤਾਰਾ-ਵਿਗਿਆਨੀ ਗਲੀਲੀਓ ਦਾ ਜਿਸਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਖੂਰਦਬੀਨ ਹੈ, ਇਕ ਜੂਪੀਟਰ ਜਿਸਨੇ ਅਸਮਾਨੀ ਬਿਜਲੀ ਫੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਜੂਨੋ, ਵੱਡਾ ਕਰੂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨਾਲ- ਕਿ ਉਹ ਘੋਖਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਸੋਚਦੀ।

ਕਦੇ ਨਾਟਕਭਵਨ ਤੇ ਕਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਭਵਨ, ਗੁਰਬਖਸ਼ ਵੀ ਤੇਜੂ ਨਾਲ ਨਾਟਕ ਵੇਖਣ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ। ਉਸਨੂੰ ਡਰਾਮਾ ਵੇਖਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ, ਫਿਲਮਾਂ ਜਾਂ ਨੱਚਣ ਕੁੱਦਣ ਸਿੱਖੀ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਪਰ ਹੁਣ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਅਦਾਕਾਰਾ ਦਾ ਪਤੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਵੀ ਰੁਚੀ ਲੈਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਓ ਕਿ ਉਸਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਜਾਂਦਾ। ਤੇਜੂ ਉੱਥੇ ਆਪਣੇ ਸਹਿਕਰਮੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦੀ- “ਇਹ ਲਾਲਾ ਜੀ, ਇਹ ਭਾਘਾ ਜੀ, ਇਹ ਰਜਿੰਦਰ ਜੀ, ਇਹ ਪੁਰੇਵਾਲ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ...” ਉਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਤੇ ਫਿਰ ਅਜਨਬੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਕੁਰਚੇ ਦੇ ਉੱਤੇ ਦੀ ਪਾਈ ਨੌਂ ਇੰਚੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਵੱਡੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਾੜ੍ਹੇ ਵਾਲੇ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਨਾਲ ਤੇਜੂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਭ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ।

‘ਇਹ ਕੀ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ਭਲਾ, ਇੱਕ ਗੁੰਝੀ ਤੇ ਦੂਜੀ ਬਿਪਾਸ਼ਾ ਬਸੂ’, ਮਗਰੋਂ ਉਹੀ ਮਿੱਤਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਉੱਤੇ ਤਰਸ ਖਾਂਦੇ।

‘ਯਾ ਮੌਲਾ ਰਹਿਮ! ਕੀ ਬਣੁੰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਗੱਡੀ ਦਾ?’ ਉਹ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ‘ਵਿਚਾਰੇ’ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਦਿੰਦੇ।

ਤੇਜੂ ਦੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਤੇ ਦੋਸਤ ਉਸਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਸੀਨੇ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਮਿਲਦੀਆਂ। ਗੁਰਬਖਸ਼ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਵਾਹ! ਇਹ ਤਾਂ ਜੱਫੀਆਂ ਪਾਉਣ ਲੱਗਿਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਝਕਦੀਆਂ। ਗੁਰਬਖਸ਼ ਦੇ ਕਲਚਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਭ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਿਰ

ਝੁਕਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਗੁਰਬਖਸ਼ ਨੇ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹੀ ਜਾਣਿਆ ਸੀ ਕਿ ਔਰਤ ਤੇ ਮਰਦ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਕੇਵਲ ਵਿਆਹ ਹੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਵਿਆਹੇ ਅਣਵਿਆਹੇ ਸਭ ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ਮਿਲਦੇ ਸਨ। ਤੇ ਗੱਲੂ ਨਾਲ ਗੱਲੂ ਲਾ ਕੇ ਪਿਆਰ ਜਤਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ’ ਕਰਨ ਲੱਗਾ।

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਦੇ ਕੰਨੀਂ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਨਾਮ ਪਿਆ- “ਤੇਜੂ! ਹਾਇ ਹਨੀ!! ਵਿਊਅਰ ਵਰ ਯੂ? ਆਈ ਰੀਅਲੀ ਮਿੱਸਡ ਯੂ...” ਤੇਜੂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਨੇ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਪਰਤ ਕੇ ਵੇਖਿਆ। ਇੱਕ ਕਾਲਾ ਯੂਤ ਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਵਾਲ ਪਿਛਾਹ ਸੁੱਟੇ ਸਨ, ਤੇਜੂ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਚਿਬੜ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਛੱਡਿਆ ਹੀ ਨਾ। ਇਸ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਕਿਸੇ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਜੱਫੀਆਂ ਪਾਵੇ।

ਘਰ ਵਤਦਿਆਂ ਕਲੋਸ਼ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋ ਗਈ। ਦਲੀਲਾਂ ਤੇ ਕਲਚਰ ਦਾ ਟਕਰਾਅ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਮਰਿਆਦਾ ਦਾ ਯੁੱਧ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ।

‘ਵੇਖੋ ਤੇਜਵੰਤ ਆਪਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਫੈਮਿਲੀ ਨੂੰ ਬਿਲਾਂਗ ਕਰਦੇ ਆਂ, ਤੇਰਾ ਸਹੁਰਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੋੜਾ ਘਰ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ ਤੇ ਤੇਰੀ ਸੱਸ ਮੁਹੱਲੇ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੀ ਮੈਂਬਰ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਹੀ ਔਰਤ ਤੇ ਇੱਕ ਹੀ ਮਰਦ ਨੂੰ ਹੰਢਾਉਣ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਸਿਖਾਈ ਹੈ। ਤੇਰਾ ਇੰਝ ਦੂਜੇ ਮਰਦਾਂ ਨਾਲ ਜੱਫੀਆਂ ਪਾਉਣਾ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਮਰਿਆਦਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੀ ਜਾਪੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ?’

‘ਵੇਖੋ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ’, ਉਸਨੇ ਚਿੰਬ

ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਹੋ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸੌ ਕਾਲਡ ਮਰਿਆਦਾਵਾਂ, ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ, ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਨਾਲੇ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਔਰਤ ਇੱਕੋ ਕਿੱਲੇ ਨਾਲ ਬੱਝੀ ਰਵੋ, ਮੈਂ ਕੋਈ ਮੱਝ ਗਾਂ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਚਾਹੋ ਬੰਨ੍ਹ ‘ਤੀ ਤੇ ਬੱਝੀ ਰਹੋ। ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਘੇਰਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਿਹੜੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਆਂ ਉੱਥੇ ਦੇ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਕਿੱਲੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੱਝੇ, ਉਹ ਦਿਮਾਗ ਰੱਖਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਸੋਚਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਆਜ਼ਾਦ ਨੇ, ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅੰਬਰੀ ਉੱਡਦੇ ਨੇ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਉਡਾਣ ਨੂੰ ਮਾਣਦੇ ਵੀ ਨੇ। ਇਹ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਜੀਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ? ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਾਇਦ ਲੋਕਾਂ ਵਾਸਤੇ- ‘ਹਾਇ ਲੋਕ ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ? ਹਾਇ ਲੋਕ ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ??’ ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ ਲੋਕ? ਹੈ? ਮਾਇ ਫੁੱਟ!’ ਉਸ ਨੇ ਪੈਰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ’ਤੇ ਮਾਰਿਆ- “ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਬੂਹੇ ਖੋਲ੍ਹੋ ਮਿਸਟਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਤੇ ਸੋਚ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੋ ਅਸਮਾਨ ਵੱਲ ਉੱਡਣ ਦਿਓ। ਲੋਕ ਮੰਗਲ ਗ੍ਰਹਿ ਤੋਂ ਝਾਤੀਆਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਵਤੇ ਰਹੋ ਪਿੰਡ ਦੇ ਗੰਦੇ ਛੱਪੜ ਵਿੱਚ!”

‘ਸਿੱਖ ਮਰਿਆਦਾ, ਔਰਤ ਨੂੰ ਮੱਝ ਗਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਕਿੱਲੇ ਉੱਤੇ ਬੱਝਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਤਹਿਜੀਬ ਤੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਵੱਲ ਮਾੜੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਅੱਖ ਨਾ ਚੁੱਕ ਸਕੇ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾੜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸੱਦ ਸਕੇ। ਮਰਿਆਦਾ ਹਰ ਧਰਮ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮਰਿਆਦਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਅਸੀਂ ਆਵਾਰਾ ਤੇ ਫੂਹੜ ਹੀ ਵੱਜਾਂਗੇ ਤੇ ਮਰਿਆਦਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਅਸੀਂ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਤਿਕਾਰ ਪਾ

ਡਾਇਨਾਸੌਰਾਂ ਦੇ ਮੁੱਕਣ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ: ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਕੁਝ ਖੋਜੀਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 6 ਕਰੋੜ 60 ਲੱਖ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਡਾਇਨਾਸੌਰਾਂ ਦੇ ਮੁੱਕਣ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਨ ਬਣੇ: ਦੋ ਵੱਖ ਵੱਖ ਧਰਤ-ਗਰਮਾਉ ਸਮੇਂ। ਪਹਿਲਾ ਸੀ ਅੱਜ ਜਿਸਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸੱਦਦੇ ਹਾਂ ਉਥੋਂ ਹੋਏ ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ ਵਿਸਫੋਟ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਉਸ ਤੋਂ 1.5 ਲੱਖ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਆ ਵੱਜਾ ਇਕ ਤਾਰਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾਲ 7.8 ਤੇ 1.1 ਡਿਗਰੀ ਤਾਪਮਾਨ ਵਧ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸਕਦੇ ਹਾਂ,' ਪ੍ਰੋ: ਗੁਰਬਖਸ਼ ਬੜਾ ਠਰੁੱਮੇ ਨਾਲ ਬੋਲੀ ਗਿਆ।

ਤੇਜੂ ਫੁੱਕਾਰਾ ਛੱਡਦੀ ਰਹੀ- 'ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖੋ ਆਪਣੀ ਮਰਿਆਦਾ ਆਪਣੇ ਕੋਲ, ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਮਰਿਆਦਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਧਿਆਨੋਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣਾ ਸੀ...' ਤੇ ਫਿਰ ਕਾਹਲੇ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਬੈਂਡਰੂਮ ਵਿੱਚ ਵੜ ਕੇ ਬੂਹਾ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਮਾਰ ਲਿਆ। ਗਲਾਸ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੀ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਟਕਾ ਲੈ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ।

ਪ੍ਰੋ.ਗੁਰਬਖਸ਼ ਨੂੰ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸਿਰ ਢਕ ਕੇ ਫੋਟੋ ਲੁਹਾਅ ਕੇ ਵਿਚੋਲਣ ਹੱਥ ਭੇਜਣ ਵਾਲੀ ਤੇਜੂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਇੰਨੀ ਲੰਮੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਗੁਰਬਖਸ਼ ਨੇ ਫੋਟੋ ਵਿਚਲੀ ਤੇਜੂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਤਲੀ ਮਾਸੂਮੀਅਤ ਵੇਖ ਕੇ 'ਹਾ' ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿੰਨਾ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਆ ਤੇ ਫਿਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਕੇ ਵਿਆਹ ਲਈ ਹਾਮੀ ਭਰਦੇ ਆ। ਪਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਨੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਬੰਦੇ ਵਾਂਗ ਵਿਚੋਲੇ ਹੱਥ ਇਹੀ ਸੁਨੇਹਾ ਘੱਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਜਿੱਦਾਂ ਦੀ ਵੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਘਰੇ ਆਈ ਸੀ ਤਾਂ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਚਾਨਣ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਾਂ ਨੇ ਪਾਣੀ ਵਾਰਿਆ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਨੇ 'ਖੱਟਿਆ ਕਮਾਇਆ ਤੇਰੀ ਝੋਲੀ ਪਾਇਆ' ਕਹਿ ਕੇ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਉਸੇ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਲ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਪਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਇਹ ਕੋਲ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

'ਵੇਖੋ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰੇ ਸੁਪਨੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਹਾਲੇ ਦਿੱਲੀ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਮੁੰਬਈ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਬਨਾਉਣੀ ਹੈ, ਮੈਥੋਂ ਨਹੀਂ ਬੱਝਿਆ ਜਾਣਾ ਇਸ ਬੇਰਸੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ। ਮੈਂ

ਮਾਂ ਨੇ ਪਾਣੀ ਵਾਰਿਆ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਨੇ 'ਖੱਟਿਆ ਕਮਾਇਆ ਤੇਰੀ ਝੋਲੀ ਪਾਇਆ' ਕਹਿ ਕੇ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਉਸੇ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਲ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਪਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਇਹ ਕੋਲ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਅਦਾਕਾਰਾ ਬਣਨਾ ਏ, ਨਿਹੰਗਣੀ ਨਹੀਂ,' ਉਸਨੇ 'ਨਿਹੰਗਣੀ' ਸ਼ਬਦ ਦੰਦੀਆਂ ਕਰੀਬ ਕੇ ਇੰਝ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਦੰਦੀਆਂ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਮਿੱਝ ਕੱਢ ਸੁੱਟੀ ਹੋਵੇ।

ਵਿਆਹ ਦੇ ਡੇਢ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵੀ ਤੇਜੂ ਦੇ ਜਦੋਂ ਜੁਆਕ ਕੁੱਖੇ ਨਾ ਪਿਆ ਤਾਂ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ, ਉਸਦੀ ਸੱਸ ਨੂੰ ਟੋਟਕੇ ਦੱਸਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਦੇ ਹੱਥ ਤੇਜੂ ਦੇ ਪਰਸ ਵਿੱਚੋਂ 'ਸਹੇਲੀ' ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਪੱਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਤਾਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਪਰਲੋ ਆ ਗਈ।

'ਲੋਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਨੂੰ ਤਰਸਦੇ ਆ ਤੇ ਤੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਏ?' ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੀਦਾ ਬੱਚਾ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੈਂ, ਤੂੰ ਚੋਰੀਆਂ ਕਿਉਂ ਕਮਾਈਆਂ? ਇੱਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਨੂੰਹ ਹੋ ਕੇ...'

'ਰੱਖ ਆਪਣੀ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਆਪਣੇ ਕੋਲ, ਮਿਸਟਰ ਗੁਰਸਿੱਖ,' ਤੇਜੂ ਨੇ ਦਹਾੜ ਮਾਰੀ, 'ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਿਆਣੇ ਜੰਮਣ ਨਹੀਂ ਆਈ ਇੱਥੇ, ਮੇਰੇ ਕੁਝ ਸੁਪਨੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਅਜੇ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਛੂਹਣਾ ਏ, ਤੇਰੇ ਨਿਆਣਿਆਂ ਦਾ ਗੁੰਹ ਮੂੜ ਨੂੰ ਸੁੱਟਣਾ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ

ਚਾਹੀਦੇ ਨਿਆਣੇ। ਬਹੁਤਾ ਚਾਅ ਏ ਤੈਨੂੰ ਨਿਆਣਿਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਨਿਹੰਗਣੀ ਲੈ ਆ ਕੋਈ, ਨਾਲੇ ਦੋਵੇਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰੀ ਗਏ, ਨਾਲੇ ਨਿਆਣੇ ਜੰਮੀ ਗਏ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਹਾਲ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦੇ ਮੈਨੂੰ...' ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਕੇ ਚੋਕਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਉਸਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲ ਗਏ।

ਪ੍ਰੋ.ਗੁਰਬਖਸ਼ ਚੁੱਪਚਾਪ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਰਦਾ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਸੱਸ ਐਤਵਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਸਾਹਿਬ ਚੁਪਹਿਰਾ ਕੱਟਣ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਭੋਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜ ਕੁ ਵਜੇ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਤੇਜੂ ਨੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੂਧੇ ਮੂੰਹ ਸੁੱਟ ਲਿਆ ਤੇ ਡੁਸਕਦੀ ਡੁਸਕਦੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਸੋਂ ਗਈ।

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਟਕਾ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠ ਤਾਂ ਗਿਆ ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗੂੰਜਦੀ ਤੇਜੂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਸਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਉੱਤੇ ਭਾਰੀ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ- ਚੰਦਨ ਲੇਪਿ ਉਤਾਰੈ ਧੋਇ, ਗਰਧਬਿ ਪ੍ਰੀਤ ਭਸਮ ਸੰਗਿ ਹੋਇ।

-0-

ਉਸ ਦਿਨ ਕਿੰਨੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਬਾਦ ਤੇਜੂ ਹਸਪਤਾਲ ਦਿੱਸ ਪਈ ਤਾਂ ਗੁਰੀ ਉੱਥੇ ਹੀ ਸਥਿਰ ਰਹਿ ਗਿਆ- 'ਵੱਡੇ ਹਸਪਤਾਲ ਇਹ ਕੀ ਕਰਦੀ ਏ? ਇਸਦਾ ਤਾਂ ਤਲਾਕ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਇਹ...' ਉਸਦੀ ਨਿਗਾਹ ਉਸਦੇ ਪੇਟ ਉੱਤੇ ਗਈ- 'ਓ! ਹੋ!! ਇਹ ਗੱਲ ਏ...' ਗੁਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲੱਗਿਆਂ ਦੇਰ ਨਾ ਲੱਗੀ। ਤੇਜੂ ਨੇ ਗੁਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਗੁਰੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ

ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਤੇ ਬੁੱਢੀ ਨਾਇਕਾ

ਜਗਜੀਤ ਗਿੱਲ

ਕਹਾਣੀ

ਇਕ ਦੋਸਤੀ ਦੇ 25 ਸਾਲ: ਬਿਲ ਗੇਟਸ ਤੇ ਵੱਰਨ ਬੱਫੈਟ ਦੀ ਦੋਸਤੀ 6 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ 25 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਬਿਲ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦੀ ਵੀ ਸੋਚਣ ਵਾਲੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਦੋਸਤ ਮਿਲੇ ਜੋ ਏਨਾ ਮਿਹਰਬਾਨ ਅਤੇ ਚੰਗਾ ਹੈ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ 1991 ਵਿਚ ਬਿਲ ਨੂੰ ਇਹ ਦੋਸਤੀ ਪਾਉਣ ਲਈ ਜੋਰ ਲਾ ਕੇ ਮਨਾਇਆ ਸੀ। ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਹੱਸਣ ਦੇ 25 ਸਾਲ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਆਪਣਾ ਕਮਾਇਆ ਅਥਾਹ ਪੈਸਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਕਿ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਵੇਖੇ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਕੱਢੇ।

ਪੁਰਾਣੀ ਸਾਂਝ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਤੇਜ਼ ਤੇ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਦੇ ਤਲਾਕ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਸਨ ਤਾਂ ਤੇਜ਼ ਨੂੰ ਗੁਰੀ ਚੰਗਾ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੀ ਬੇਸ਼ੱਕ ਵਕੀਲ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਲਈ ਸੀ, ਕੁਝ ਚਿਰ ਤੱਕ ਉਸਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਪੈਕਟਿਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣੀ ਸੀ। ਤਲਾਕ ਦੇ ਸੰਤਾਪ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਤੇਜ਼ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਝੀਲ ਦਾ ਪਤਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ—ਮਾਰੂਥਲ ਦੀ ਹਿਰਨੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਤੇਜ਼ ਨੇ ਗੁਰੀ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ।

ਤਲਾਕ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਤਰੀਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਰਾਤ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੀ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿੱਚ ਟੇਢੀ ਹੋਈ ਤੇਜ਼ ਨੇ ਗੁਰੀ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਰਾਹ ਦੇ ਹਮਸਫ਼ਰ ਬਣ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਗੁਰੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਸੀਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸਦਾ ਹਰ ਅੰਗ ਸਿਮਟ ਕੇ ਸਿਫ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਗੁਰੀ ਨੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਦਾ ਜੀਵਨ ਆਸ਼ਾ ਦੱਸ ਕੇ ਕੈਨੇਡਾ ਰਹਿੰਦੀ ਕੁੜੀ ਪਰਮ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੱਸੀ।

“ਤੇਜ਼ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਇੱਕ ਸਰੀਰ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਉਸ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤੇਰੀ ਇਕੱਲਤਾ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਵਿਆਹ ਇੱਕ ਬੜਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਜੋੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੜਾ ਕੁਝ ਵੇਖਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਦੋ ਸਰੀਰਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਦੋ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ, ਸੁਪਨਿਆਂ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਾਹਲੀ ਵਿੱਚ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਅੰਤ ਤਲਾਕਾਂ

ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਾਣਿਆ ਹੈ... ਪਰ ਮੇਰੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਂ, ਕਰੋਂਗੀ ਨਾ...?” ਉੱਡਦੀ ਉੱਡਦੀ ਤੇਜ਼ ਧੜਮ ਕਰਕੇ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਡਿੱਗ ਪਈ।

ਤੇਜ਼ ਤੇ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਦਾ ਤਲਾਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਤੇਜ਼ ਹੁਣ ਆਜ਼ਾਦ ਸੀ। ਰਹਿ ਤਾਂ ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਕਿੰਨੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਪੇਕੇ ਹੀ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਪੂਰਣ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਈ। ਹੁਣ ਉਸਦੇ ਖੰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਜਾਨ ਆ ਗਈ ਤੇ ਉਸਨੇ ਨਿਗਾਹ ਭਰ ਕੇ ਅੰਬਰ ਵੱਲ ਤੱਕਿਆ।

ਤਲਾਕ ਦਾ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਬਹਾਨਾ ਸੀ, ਵਿਆਹ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਨਾਲ ਕਰਵਾਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸੋਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਬਿਸਤਰ ਉੱਤੇ ਸੌਣਾ ਹੀ ਵਿਆਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਉਸਦਾ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਵੀ ਉਸ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

“ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਤਲਾਕ ਵੀ ਮਹੱਪਾਪ ਹੈ ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਭਟਕੀ ਹੋਈ ਔਰਤ ਨੂੰ ਕੌਣ ਸਮਝਾਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੱਜਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਾਏ ਔਰਤ ਮਰਦ ਦਾ ਸੰਗ ਵਰਜਿਤ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਭਈ ਮਨੁੱਖਾ ਜਾਤ ਉੱਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਭਾਰੂ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਛੱਡ ਕੇ ਪਰਾਇਆ ਭੋਗਣ ਦੀ ਇੱਛਾ... ਬਿਗਾਨੀ ਖੁਰਲੀ ਵਿੱਚ ਮੂੰਹ ਮਾਰਨ ਦੀ ਖਾਹਸ਼...” ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ।

“ਜਿੱਥੇ ਮਨ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਸੋਚ ਨਾ ਮਿਲੇ ਉੱਥੇ ਤਲਾਕ ਹੀ ਸਹੀ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਨੂੰ ਤਾਂ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ,” ਤੇਜ਼ ਸ਼ਰੇਆਮ ਤਲਾਕ ਨੂੰ ਸਹੀ

ਠਹਿਰਾਉਂਦੀ।

“ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਮਨ ਨਾ ਮਿਲੇ ਉੱਥੇ ਇਕੱਠੇ ਰਿਹਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖ, ਸਾਰੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬਾਹਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਵੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਤਲਾਕ ਨਾ ਮੰਗਿਆ। ਕਿੰਨੇ ਸਾਧੂਆਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਗਿਣਾਵਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਵੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਸੇ ਗੱਲੋਂ ਦੁਖੀ ਸਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰਵਾਲੇ ਘਰ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਤੇ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ।”

“ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੀਸਾਂ ਨਾ ਕਰ ਮਿਸਟਰ ਸਾਧੂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਵੀਆਂ ਨੇ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਹੋਏਗੀ, ਭਾਵੇਂ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਕੋਈ ਵੀ ਔਰਤ ਜੋ ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀ ਦੀ ਔਰਤ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਸੰਤ ਦੀ ਬੀਵੀ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਆਪਣੇ ਮਨੋਂ ਪਤੀ ਦਾ ਸਾਥ ਤੇ ਤਵੱਜੋ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਉਸਨੂੰ ਜੱਗ ਜਾਹਰ ਕਰੇ ਜਾਂ ਅੰਦਰੇ ਅੰਦਰ ਡੀਕ ਲਵੇ... ਤੇ ਨਾਲੇ ਤੂੰ ਸਾਧੂ ਬਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰ ਮਿਸਟਰ ਸਾਧੂ, ਸੱਚ ਪੁੱਛੋਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣੇ...” ਤੇਜ਼ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਸਭ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਵਲੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਉਹ ਹਾਰ ਜਾਂਦੀ। ਨਿੱਤ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ ਤੋਂ ਉਹ ਬੱਕ ਜਾਂਦੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਚੇਤਾ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਫਿਰ ਬਿਫ਼ਰ ਜਾਂਦੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਰੀਝਾਂ ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਅੰਗਤਾਈਆਂ ਲੈਂਦੀਆਂ ਉਸਨੂੰ ਧਿਰਕਾਰਦੀਆਂ। ਇਹ ਜਨਮ ਕਿਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਮਿਲਣੈਂ ਤੇਜ਼? ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੁਨੀਆਂ ਉੱਤੇ ਆਉਣਾ ਤੇ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਰ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਉੱਤੇ ਨਾਮ ਰਵ੍ਹੇ—ਜਿੰਦਾਂ ਮੀਨਾ ਕੁਮਾਰੀ ਤੇ ਨਰਗਿਸ ਦਾ ਏ, ਜਿੰਦਾਂ ਮਧੂ

ਰਾਯਲ ਐਨਫੀਲਡ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਿਰਫ ਜ਼ਨਾਨਾ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਹਿਮਾਲਿਆ ਯਾਤਰਾ ਕਰਾਈ ਹੈ ਜੁਲਾਈ 9, 2016 ਤੋਂ 20 ਨਾਰਾਂ 17 ਦਿਨ 2,200 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਚਲਾਇਆ, ਦਿੱਲੀਓ ਲੋਹ ਤੇ ਅੱਗੇ ਖੜਦੁੰਗ ਲਾ ਤੇ ਤਸੇ ਮੋਰੀਰੀ ਵਿਚ ਰੁਕ ਰੁਕ ਕੇ। 75 ਜਣਿਆਂ 9 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਹੀ ਚੱਲੀ 13ਵੀਂ ਇਸੇ ਯਾਤਰਾ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ।

ਬਾਲਾ ਤੇ ਸਮਿਤਾ ਪਾਟਿਲ ਦਾ ਏ। ਉਹ ਬੇਚੈਨ ਹੋ ਉੱਠਦੀ। ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡ ਛੁਡਾਅ ਕੇ ਮੁੰਬਈ ਨੂੰ ਹੋ ਤੁਰੇ। ਪਰ ਘਰ ਉਸਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੋਤੀਆਂ ਬਣ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ। ਪਤੀ ਉਸਦਾ ਜੇਲੁਰ। ਕੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਖਾਂ ਉੱਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਗੇ ਕਿੱਲ ਉਸਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਠੁਕ ਜਾਂਦੇ। ਉਸਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇੱਕ ਸਾਧੂ ਆਉਂਦਾ, ਉਸਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਤਰਲੇ ਪਾਉਂਦੀ-‘ਕਦੇ ਤਾਂ ਸਿੱਧਾ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸੱਲ ਨੂੰ ਤੱਕ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਭ ਦੀਆਂ ਜਾਣਦੈਂ’, ਮੇਰੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ? ਮੇਰਾ ਉਦਾਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ ਤੇਰੀ ਹਮਰਾਹ... ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਤੁਰਨ ਦੇ, ਮੈਂ ਵੀ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਸੰਗ ਮਾਣਨੈਂ’-ਪਰ ਔਰਤ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਹੱਕ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਮਰਦ ਦੀ ਹਮਰਾਹ ਬਣਨ ਦਾ, ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਅਪਵਿੱਤਰ ਹੀ ਰਹੇਗੀ। ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਦੀ ਬੀਵੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕੋਈ ਭਗਤਣੀ, ਬੰਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਭੋਗਣਾ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦੈ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਨਾਲ ਲਾਉਣਾ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ- ਕਿਤੇ ਭਿੱਟਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ...’ ਉਹ ਸੋਚਦੀ।

ਕਈ ਸਾਲ ਤੇਜ਼ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਦੀ ਗੋਲੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹੀ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕਦੀ ਈਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨੀ ਪਰ ਕਲੇਸ਼ ਨੇ ਮਨ ਦੀ ਸਾਂਤੀ ਭੰਗ ਕਰੀ ਰੱਖੀ। ਫੇਰ ਗੁਰੀ ਦਾ ਸਾਥ ਤੇ ਫੇਰ ਵੈਰਾਗ।

-0-

ਗੁਰੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਹਿਸਾਬ ਲਾਇਆ ਕਿ ਤੇਜ਼ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਸੋਚਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁੰਮ ਹੈ ਤੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਰਹੀ ਤਾਂ ਆਨੇ ਬਹਾਨੇ ਉਸਦੇ ਅੱਗੋਂ ਦੀ ਲੰਘਿਆ-‘ਤੁਸੀਂ ਤੇਜ਼ ਹੋ?’ ਉਸ ਝਕਦੇ ਝਕਦੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

ਤੇਜ਼ ਨੇ ਇਕੱਦਮ ਸਿਰ ਉਤਾਹ ਚੁੱਕਿਆ। ਸਾਹਮਣੇ ਗੁਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਭੁਚੱਕੀ

ਇੰਨਾ ਕੁ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਟੁੱਟ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਛੇਤੀ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੀ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਅ ਕੇ ਕੈਨੇਡਾ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਰਹਿ ਗਈ। ਫਿਰ ਉਸਦਾ ਹੱਥ ਆਪਣੇ ਪੇਟ ‘ਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ।

‘ਹਾਂ ਗੁਰੀ, ਮੈਂ, ਤੇਜ਼, ਵੇਖ ਮੈਂ ਵੀ ਆਮ ਔਰਤ ਬਣ ਗਈ, ਮੈਂ ਵੀ ਨਿਆਣੇ ਜੰਮਣ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ ਬਣ ਗਈ, ਮੈਂ ਵੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲੱਗੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸੁਪਨੇ ਵੇਖੇ ਸਨ... ਉਧਾਰ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵੇਖੇ ਸੁਪਨੇ ਭਲਾ ਆਪਣੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਨੇ ?... ਭਲਾ ਇੰਝ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਕਦੇ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਭੁੱਲੀ ਹੀ ਰਹੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸੇ ਧਰਤੀ ਦੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹਾਂ-ਜੇ ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉੱਡਦੀ ਉੱਡਦੀ ਧੜਮ ਕਰਕੇ ਨਾ ਡਿੱਗਦੀ...’ ਉਸਦਾ ਜਿਵੇਂ ਬੰਨ੍ਹ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

‘ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਭ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਬਰ ਵਿੱਚ ਦਫਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਗੁਰੀ... ਇਹ ਜੋ ਮੇਰਾ ਢਿੱਡ ਹੈ ਨਾ, ਇਹ ਮੇਰੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਕਬਰ ਹੈ... ਇੱਥੇ ਮੇਰੇ ਸੁਪਨੇ ਨੱਪੇ ਪਏ ਨੇ... ਇਹ ਮੇਰੀ ਧੀ ਹੈ... ਧੀ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜ਼ਰੂਰ... ਮੈਨੂੰ ਧੀ ਹੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ... ਮੇਰੇ ਸੁਪਨੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜੰਮੇਗੀ ਤੇ ਉਹੀ ਮੇਰੇ ਮੇਰੇ ਸੁਪਨੇ ਜਿੰਦਾ ਹੋ ਜਾਣਗੇ... ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹੋ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗੀ... ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮੀਨਾ ਕੁਮਾਰੀ ਬਣਾਵਾਂਗੀ... ਨਰਗਿਸ ਜਾਂ ਮਧੂਬਾਲਾ... ਉਹ ਤੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗੀ, ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਬਣਨ ਦੇਵਾਂਗੀ ਉਸਨੂੰ ਤੇਜ਼... ਤੇਜ਼ੁਆਂ ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਟੁੱਟ

ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਖੁਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਲਿਤਤ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ... ਇਹ ਨੂਤਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਏ, ਮੀਨਾ ਕੁਮਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਏ ਪਰ ਤੇਜ਼ ਨਹੀਂ... ਤੇਜ਼ ਕਦੀ ਨਹੀਂ...’ ਗੁਰੀ ਉਸ ਵੱਲ ਨੂੰ ਅਹੁਲਿਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮਨੀ ਆ ਗਿਆ। ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਠਾਇਆ ਤੇ ਸੱਸ ਨੇ ਉਸਦਾ ਪਰਸ ਫੜਿਆ ਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਵਾਲਾ ਲਿਫਾਫਾ ਵੀ। ਗੁਰੀ ਉਸਨੂੰ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ।

‘ਪਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ ਪਤਨੀ ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਰਣਜੀਤ ਐਵੇਨਿਊ!’ ਗੁਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੀਵੀ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ ਤੇ ਚੈੱਕ ਅੱਪ ਲਈ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਹੋ ਤੁਰਿਆ।

ਤੇਜ਼ ਦੇ ਤਲਾਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਗੁਰੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲੀ। ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗੁਰੀ ਵਿੱਚ ਹਿੰਮਤ ਹੋਈ ਕਿ ਉਸਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਉਸਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਤੇ ਗੁਰੀ ਉਸ ਨਾਲ ਦਿਨ ਰਾਤ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਤੇਜ਼ ਦਾ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਕਦੇ ਯਤਨ ਵੀ ਨਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਤੇਜ਼ ਦਾ ਹਾਲ ਵੀ ਜਾਣ ਸਕੇ। ਇੰਨਾ ਕੁ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਟੁੱਟ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਛੇਤੀ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੀ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਅ ਕੇ ਕੈਨੇਡਾ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ।

‘ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ, ਲਿਵ ਇਨ ਰਿਲੇਸ਼ਨਸ਼ਿਪ... ਉਹ ਮਨੀ ਨਾਲ ਲਿਵ ਇਨ ਰਿਲੇਸ਼ਨਸ਼ਿਪ ‘ਚ ਰਹਿ ਰਹੀ ਹੈ।’-ਗੁਰੀ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਕੰਤ ਨੇ ਗੁਰੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੇਜ਼ ਨੇ ਫਿਰ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਿਆ? -ਕੰਤ, ਗੁਰੀ ਤੇ ਤੇਜ਼ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ-‘ਇਹ ਵੀ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਭਰਾਵਾ, ਵਿਆਹ ਤਾਂ ਬੋਤੀਆਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਈਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ ਪਰ ਲਿਵ ਇਨ ਰਿਲੇਸ਼ਨਸ਼ਿਪ

ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਤੇ ਬੁੱਢੀ ਨਾਇਕਾ

ਜਗਜੀਤ ਗਿੱਲ

ਕਹਾਣੀ

ਉਤਰੀ ਧਰੁਵ ਤੋਂ 1300 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਉੱਚੇ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਕਸਬਾ ਹੈ ਲੌਗਜ਼ਿਅਰਬਾਇਨ, ਨੌਰਵੇ ਵਿਖੇ। 2000 ਬਸਿੰਦਿਆਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਾਰੇ 8 ਮਿਨਟਾਂ ਦੀ ਵੀਡੀਓ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਸਾਲ ਵਿਚ 8 ਮਹੀਨੇ ਦਿਨ ਦਾ ਔਸਤ ਤਾਪਮਾਨ ਬਰਫ਼ ਜਮਾਉ ਤੋਂ ਵੀ ਹੇਠਾਂ ਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ ਫ਼ਰਵਰੀ ਦੇ ਅੱਧ ਤੱਕ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਲਾਵਾਂ ਲੈਣ ਤੋਂ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਮਰਜ਼ੀ ਰਹੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਮਨ ਭਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੂਜਾ ਲੱਭ ਲਵੇ। ਉਂਝ ਚਾਹੀਦਾ ਵੀ ਇੰਝ ਹੀ ਹੈ—ਕੰਤ ਬੋਲੀ ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।
-0-

ਮਨੀ ਤੇਜੂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਸੀ ਪਰ ਇੱਕ ਮੰਝਿਆ ਹੋਇਆ ਰੰਗਕਰਮੀ ਸੀ। ਰੰਗ ਰੂਪ ਸਉਲਾ ਸੀ, ਦਿਲ ਦਾ ਸਾਫ਼। ਮਨੀ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਸਫ਼ਰ ਰਿੜ੍ਹ ਤੁਰਿਆ। ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਾਲ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਮਾਣਿਆ ਤੇ ਅਸਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜੀਵਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਬਹੁਤ ਘੁੰਮੀ-ਮੁੰਬਈ ਗਈ, ਮਸ਼ਹੂਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦਿਖਾਈ। ਸਭ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਸਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਵਿਜ਼ਟਿੰਗ ਕਾਰਡ ਦਿੰਦਿਆਂ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਢੇਰਾਂ ਸੁਪਨੇ ਸਜਾਈ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਆ ਗਈ।

ਮਨੀ ਦੀ ਮਾਂ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਉਸ ਕੋਲ ਸ਼ਹਿਰ ਆਉਂਦੀ। ਤੇਜੂ ਦੇ ਸਿਰ ਨਾਲ ਸਿਰ ਜੋੜ ਕੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਤੇ ਫਿਰ ਬੁੜ ਬੁੜ ਕਰਦੀ ਪਰਤ ਜਾਂਦੀ—“ਐਤਕੀਂ ਫਿਰ ਆ ਗਏ ਕੱਪੜੇ, ਕੀ ਔਹਰ ਆ ਤੈਨੂੰ? ਹੈਂ?? ਕੋਈ ਪੁੱਠੀ ਸਿੱਧੀ ਭੱਸ ਖੇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ— ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਸਹੇਲੀ ਸਹੂਲੀ?” ਤੇਜੂ ਚੁੱਪਚਾਪ ਸੁਣਦੀ। ਮਾਂ ਮਨੀ ਨਾਲ ਲੜਦੀ ਪਰ ਉਹ ਡੂੰਠਵੱਟਾ ਬਣ ਕੇ ਸੁਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਫ਼ੈਸਲਾ ਨਾ ਲੈ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਵਾਰ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਉਸ ਕੋਲ ਡੇਰਾ ਲਾ ਲਿਆ—“ਤੇਰਾ ਮੈਂ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾ ਕੇ ਹੀ ਜਾਣਾ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਇਸੇ ਕੰਜਰਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੱਢ ਦੇਣੀ ਆ ਦੇਵਾਂ ਨੇ? ਮਨੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਜੰਮੇ ਦੋ ਦੋ ਜਵਾਕਾਂ ਦੇ ਪਿਓ ਬਣਾਓ ਤੇ ਤੂੰ ਅਜੇ ਅੱਜ ਭਲਕ ਅੱਜ ਭਲਕ ਈ ਕਰੀ

ਜਾਨੀ ਏਂ?” ਉਸ ਫ਼ੈਸਲਾ ਸੁਣਾਅ ਦਿੱਤਾ।

ਮਨੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ— “ਔਰਤ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੱਗਦੀ ਏ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜਿੰਦਾਂ ਇਹ ਪਿਛਲੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਈ ਆ, ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਛੱਡ ਕੇ ਇਹਨੇ 'ਗਾਂਹ ਜਾਣੈਂ' ਤੇ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕਿਹੜੀਆਂ ਲਾਵਾਂ ਲਈਆਂ ਉਹਨੇ, ਤੇ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਲਈਆਂ ਸੀ ਉਸ ਨਾਲ ਕਿਹੜੀ ਘੱਟ ਕੀਤੀ ਆ ਇਹਨੇ? ਇਹਨੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਚੁੱਕ ਲੈਣਾ ਤੇ ਤੂੰ ਲੱਭ ਲਈਂ ਫਿਰ ਬੁੱਢੀ!”

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮਨੀ ਨੇ ਨਾਂਹ ਨੁੱਕਰ ਕੀਤੀ ਪਰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀ ਪਤੀਆਂ ਵਾਲੀ ਕੀਤੀ।

ਇਸ ਵਾਰ ਦਿਨ ਟੱਪ ਗਏ ਤਾਂ ਸੱਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪੈਰ ਨਾ ਲਾਵੇ। ਦੋ, ਤਿੰਨ ਤੇ ਫਿਰ ਕਿੰਨੇ ਮਹੀਨੇ ਟੱਪ ਗਏ। ਉਸ ਅਜੇ ਇਸ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਮਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਾਇਆ। ਪਰ ਤੇਜੂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਵੱਡੇ ਹਸਪਤਾਲ ਪੰਦਰੀਂ ਦਿਨੀਂ ਚੈਕਅੱਪ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂਦੀ। ਓਦਣ ਗੁਰੀ ਦੇ ਅਚਾਨਕ ਮਿਲ ਜਾਣ ਨਾਲ ਉਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਖਰੀਛ ਫਿਰ ਕੁਰੇਦੇ ਗਏ। ਗੁਰਬਖਸ਼ ਦੀ ਯਾਦ ਵੀ ਆ ਗਈ। ਇੰਨੇ ਵਰ੍ਹੇ ਉਸਨੇ ਐਵੇਂ ਹੀ ਗਾਲ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਜੇ ਮਨੀ ਵਰਗਾ ਸਾਥ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਫੇਰ ਖੁੰਜੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ—“ਮੇਰੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਕੀ? ਕੀ ਔਰਤ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸੁਪਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦੀ? ਮੇਰੇ ਸੁਪਨੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗਿਰਵੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ ਗਏ?”

ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਅਵਾ ਤਵਾ ਸੋਚਦੀ ਰਹਿੰਦੀ, ਬੋਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਢਿੱਡ ਉੱਤੇ ਮੁੱਕੀਆਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇ ਜਿਹੜਾ ਉਸਦੇ ਸਫ਼ਰ ਵਿੱਚ ਖੜੋਤ ਬਣਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਉਹ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਰਹਿਣ ਲੱਗੀ। ਕਦੀ ਕਦੀ ਇਕੱਲੀ ਬੈਠੀ ਸਾਹਮਣੇ ਲੱਗੀ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ—“ਤੂੰ ਮੇਰੀਏ ਧੀਏ, ਜਦੋਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪੈਰ ਧਰੇਂਗੀ ਤਾਂ ਤੇਰੀਆਂ ਰੀਝਾਂ ਮੈਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਾਂਗੀ। ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕੇਗਾ। ਤੂੰ ਮੇਰੀਏ ਲਾਡੇ ਰਾਣੀਏਂ, ਜੀਵੀਂ ਮੇਰੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ... ਕਰੀਂ ਮੇਰੇ ਅਪੂਰੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ... ਬਣੀ ਤੂੰ ਮੀਨਾ ਕੁਮਾਰੀ, ਨਰਗਿਸ ਤੇ...”, ਉਹ ਬੁੜਬੁੜਾਉਂਦੀ ਸੋਂ ਜਾਂਦੀ। ਕਦੀ ਅਪਲ ਟਪਲੀਆਂ ਵੀ ਮਾਰਨ ਲੱਗਦੀ।

ਉਸਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਮਨੀ ਨੇ ਉਸਦਾ ਥੀਏਟਰ ਛੁਡਵਾਅ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਹ ਘਰ ਦੀ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਵਿੱਚ ਸਿਮਟ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ। ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਉਸਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਪਰ ਘਰ ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਉੱਤੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਉਹ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ।

‘ਪਹਿਲਾ ਬੱਚਾ ਜੇ ਮੁੰਡਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਤਾਂ ਜੜ੍ਹ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਹੋਰ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਨੂੰ ਪਿਓ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ’—ਇਸੇ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਮਨੀ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ, ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ, ਮੁੱਠ ਵਾਲਾ ਲੱਭੂ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਸੀ। ਪੋਤਰੇ ਦਾ ਨਾਮ ਉਸਨੇ ਸਾਂਵਲ ਰੱਖਿਆ। ਰੰਗ ਪੱਕਾ ਸੀ ਮਨੀ ਵਰਗਾ, ਨੈਣ ਨਕਸ਼ ਅਜੇ ਕੱਢੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਧੀ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਪਾਲੀ ਬੈਠੀ ਤੇਜੂ ਅਕਸਰ ਬੁੜਬੁੜਾਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਸਾਂਵਲ ਨੂੰ ਢਿੱਡ ਉੱਤੇ ਪਾ ਕੇ ਕਦੀ ਗੁਣਗੁਣਾਉਂਦੀ ਤੇ ਕਦੀ ਹੱਸਦੀ। ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਵਹਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। (ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 27 ਤੇ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਉੱਠਿਆ ਵੀ ਨਾ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਸਾਂਵਲ

ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਨਿਯਮ ਦਸ਼ਹਿਰਾ ਆਇਆ ਬਿੱਲੀ ਮਾਸੀ ਡੋ—ਡੋ

ਵਿਕਾਸ ਵਰਮਾ

ਕਵਿਤਾ

ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਦੇ ਹੀ,
ਸੀਟ ਬੈਲਟ ਲਗਾਓ।
ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ,
ਗਾਣੇ ਨਾ ਵਜਾਓ,
ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈਡ ਫੋਨ, ਵੀ ਨਾ ਫਸਾਓ।
ਫੋਨ ਸੁਣਨ ਲਈ ਗੱਡੀ ਨੂੰ,
ਸਾਈਡ ਤੇ ਲਗਾਓ,
ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਕਦੇ ਵੀ,
ਗੱਡੀ ਨਾ ਚਲਾਓ।
ਜਾਂਚ ਗੱਡੀ ਦੀ ਆਪਣੀ,
ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਕਰ ਕਰਵਾਓ,
ਤੇਜ਼ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ, ਕਦੇ ਨਾ ਭਜਾਓ।
ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਆਪਣੇ,
ਸਦਾ ਸੜਕ ਤੇ ਜਾਓ,
ਸਾਈਕਲ ਉੱਤੇ ਵੀ ਕਦੇ,
ਕਰਤੱਬ ਨਾ ਦਿਖਾਓ।
ਪਤੰਗ, ਚਾਈਨਾ ਡੌਰ ਨਾਲ,
ਕਦੇ ਨਾ ਉਡਾਓ,
ਸੜਕ ਨੂੰ ਖੇਡ ਦਾ, ਮੈਦਾਨ ਨਾ ਬਣਾਓ।
ਸਕੂਲ, ਹਸਪਤਾਲ ਨੇੜੇ ਜਾ,
ਕਦੇ ਹਾਰਨ ਨਾ ਵਜਾਓ,
ਜੈਬਰਾ ਕਰਾਸਿੰਗ ਕੋਲ ਆ,
ਬਰੇਕ ਜ਼ਰੂਰ ਲਗਾਓ।
ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਕੀ ਹਨ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਲਾਈਟਾਂ,
ਸਭ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾਓ,
ਰੁਕੋ ਲਾਲ ਤੇ, ਦੇਖੋ ਪੀਲੀ ਤੇ,
ਹਰੀ ਤੇ ਤੁਰ ਜਾਓ।
ਸੜਕ ਦੇ ਉੱਤੇ ਕਦੇ ਵੀ,
ਕਾਹਲੀ ਨਾ ਦਿਖਾਓ,
ਕਹੇ 'ਵਰਮਾ' ਇਹ ਨਿਯਮ ਮੰਨ ਕੇ,
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਓ।

94636-53056

ਮਲਕੀਅਤ 'ਸੁਹਲ'

ਦਸ਼ਹਿਰਾ ਆਇਆ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ

ਨੱਚਣ ਕੁੱਦਣ ਸਾਰੇ ਬਾਲ

ਰਾਮ ਲੀਲਾ ਸੀ ਬੜੀ ਪਿਆਰੀ

ਸੀਤਾ ਮਾਤਾ ਬੜੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰੀ

ਹਨੂਮਾਨ ਤੇ ਰਾਵਣ ਦੇਖਣ ਬੱਚੇ

ਝਾਕੀ ਅੱਗੇ ਸਾਰੇ ਨੱਚੇ

ਰਬ ਵੀ ਖੂਬ ਸਜਾਏ ਹੋਏ ਨੇ

ਹਾਰ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਪਾਏ ਹੋਏ ਨੇ

ਬਦੀ 'ਤੇ ਹੋਈ ਨੇਕੀ ਦੀ ਜਿੱਤ

ਇਹ ਗੱਲ, ਸਾਡੇ, ਲੱਗੀ ਚਿੱਤ।

{ਗੁਜਲ ਨਿਵਾਸ, ਨੌਸ਼ਹਿਰਾ ਬਹਾਦਰ, ਡਾ
ਤਿਬੜੀ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਪੰ।
(ਸ਼ਬਦ ਬੁੰਦ, ਹਰਿਆਣਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ
ਅਕਾਦਮੀ, 0172-2577798

ਸਤਪਾਲ ਭੀਖੀ

ਕਵਿਤਾ

ਘਰ ਆਇਆ ਕਬੂਤਰ

ਬੈਠ ਗਿਆ ਉਹ ਕੰਧ ਦੇ ਉਪਰ

ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਲੱਗਾ ਸੌਣ

ਹਿੱਲੀ ਜਾਵੇ ਓਸ ਦੀ ਧੌਣ

ਪਿੱਛੋਂ ਬਿੱਲੀ ਮਾਸੀ ਆਈ

ਕਬੂਤਰ ਫੜਨ ਦੀ ਜੁਗਤ ਬਣਾਈ

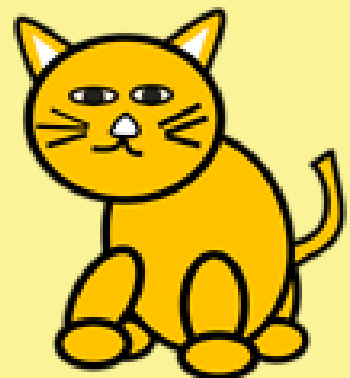
ਫੜਨ ਲਈ ਉਸ ਮਾਰੀ ਤਾਰੀ

ਕਬੂਤਰ ਉੱਡਿਆ ਮਾਰ ਉਡਾਰੀ

ਬਿੱਲੀ ਮਾਸੀ ਡੋ—ਡੋ

ਬਿੱਲੀ ਮਾਸੀ ਡੋ—ਡੋ

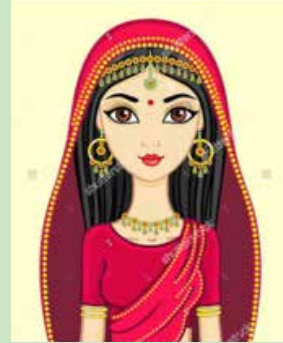
-ਪਖੇਰੂ, ਲਾਹੌਰ

ਜਾਦੂ ਦੀ ਨਗਰੀ-3

ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਤਤਲਾ

ਬਾਤ

24

ਵੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ—“ਸ਼ਿਰਖੰਡੀ ਦੇ ਮਹਿਲ ਦਾ ਪਤਾ ਦੱਸੋ।” ਮੁਟਿਆਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਗਲੋਟਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਇਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਦੇ ਜਾਣਾ ਜਿੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਰੁਕ ਜਾਏ, ਉਥੇ ਪੰਜ ਵਾਰ ਪੈਰ ਪਟਕਣਾ। ਗੈਬੀ ਮਹਿਲ ਦਿਸਣ ਲੱਗੇਗਾ। ਆਨੰਦਵੀਰ ਤੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਉਵੇਂ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਦੋ ਕੁ ਫਰਲਾਂਗ ਜਾ ਕੇ ਗਲੋਟਾ ਰੁਕ ਗਿਆ ਤੇ ਪੈਰ ਪਟਕਣ 'ਤੇ ਮਹਿਲ ਦਿਸਣ ਲੱਗਾ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਹਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਏ ਤਾਂ ਜਾਦੂਗਰਨੀ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤਿੰਨੋਂ ਜਣੇ ਤੋਤੇ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਤੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਵੀ। ਪਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਲੱਭਦੇ-ਲੱਭਦੇ ਉਹ ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿੱਥੇ ਪੱਥਰ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਸਨ। ਜੋ ਬਿਲਕੁਲ ਜਿਉਂਦੇ ਜਾਗਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਲੱਗ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਆਨੰਦਵੀਰ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਲੱਗਾ—ਇਹ ਕੀ? ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚੁੰਧਿਆ ਗਈਆਂ। ਮੂਰਤੀਆਂ ਜਿੰਦਾ ਹੋ ਗਈਆਂ! “ਕੌਣ ਹੋ ਤੁ-ਸੀ?” ਆਨੰਦਵੀਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਹਾਂ—ਸਾਡੇ ਰਾਜ-ਪਾਟ ਸ਼ਿਰਖੰਡੀ ਨੇ ਖੋਹ ਲਏ ਤੇ ਖੂਹ ਦੀ ਬੁਝਾਰਤ ਨਾ ਬੁੱਝਣ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਪੱਥਰ ਦੇ ਬਣ ਕੇ ਜਾਦੂ ਨਾਲ ਇੱਥੇ ਪੁੱਜ ਗਏ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਸਰਾਪ ਸੀ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਕੋਈ ਜੇਤੂ ਬੁਝਾਰਤ ਬੁੱਝ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾਲ

ਨਹੀਂ ਛੂਹੇਗਾ ਅਸੀਂ ਪੱਥਰ ਹੀ ਰਹਾਂਗੇ। ਤੁਹਾਡਾ ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਸ਼ੁਕਰੀਆ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਆਂ?” ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਆਨੰਦਵੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ—“ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਆਨੰਦਵਰਧਨ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਓ?” “ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਤਾਂ ਪੱਥਰ ਬਣ ਕੇ ਇੱਥੇ ਪੁੱਜੇ ਸਾਂ। ਪਰ ਇਕ ਨੌਜੁਆਨ ਸਾਥੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੁਝਾਰਤ ਬੁੱਝ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਏ,” ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ।

ਸਾਰੇ ਜਣੇ ਰਲ ਕੇ ਉਸਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਲੱਗੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਤਹਿਖਾਨਾ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ਜਦੋਂ ਤਹਿਖਾਨੇ ਵਿਚ ਉੱਤਰੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਇਕ ਨਹੀਂ, ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ। ਤਿੰਨੋਂ ਆਨੰਦਵੀਰ ਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਤਿੰਨੋਂ ਬੇੜੀਆਂ ਵਿਚ ਜਕੜੇ ਸਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਆਨੰਦਵੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ—“ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਆਨੰਦਵਰਧਨ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਦਿਓ।” ਉਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਅਧੇੜ ਉਮਰ ਦਾ ਵੱਡੀ-ਵੱਡੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਅੱਗੇ ਆਇਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ—“ਆਨੰਦਗੜ੍ਹ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਓ—ਤੂੰ ਕੌਣ ਏਂ।” “ਮੈਂ ਆਨੰਦਵੀਰ ਆ, ਸੁੱਭਦਰਾ ਤੇ ਆਨੰਦਵਰਧਨ ਦਾ ਬੇਟਾ।” ਏਨਾ

ਕਹਿਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀਰ ਨੂੰ ਚੰਬੜ ਕੇ ਰੋਣ ਲੱਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ—“ਬੇਟਾ, ਮੈਂ ਹੀ ਉਹ ਅਭਾਗਾ ਪਿਤਾ ਹਾਂ, ਜੋ ਅੱਠ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਕੈਦ ਹਾਂ ਪਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਮੇਰੇ ਵਾਂਗ ਇਹ ਦੋ ਰਾਜੇ ਵੀ ਕੈਦ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸ਼ਿਰਖੰਡੀ ਦੀ ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ ਕੀਤੀ ਸੀ।” “ਪਿਤਾ ਜੀ! ਉਹ ਤੋਤਾ ਕਿੱਥੇ ਏ, ਜਿਸ 'ਚ ਸ਼ਿਰਖੰਡੀ ਦੀ ਜਾਨ ਹੈ?” ਆਨੰਦਵੀਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। “ਸੁਣਿਆ ਏ ਸੱਤ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਹੈ...ਪਰ ਇਹ ਰਾਜ ਪੁੱਠੀ ਚੱਕੀ ਵਾਲੀ ਮਾਈ ਝਾਗਾ ਹੀ ਦੱਸ ਸਕਦੀ ਹੈ।” ਆਨੰਦਵੀਰ ਦੇ ਸੁਆਲ ਦਾ ਉੱਤਰ ਗੁਆਂਢੀ ਦੇਸ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਦਿੱਤਾ, “ਝਬਦੇ ਚੱਲੋ, ਜਾਦੂਗਰਨੀ ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ ਏ, ਤੁਰੰਤ ਜੋ ਕਰਨਾ ਏ ਕਰੋ,” ਉਹ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਬੋਲਿਆ। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਉਸਨੇ ਇਕ ਕਮਰੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਸਾਰੇ ਚੱਲ ਪਏ। ਕਮਰੇ ਅੰਦਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੁੱਢੀ ਔਰਤ ਇਕ ਚੱਕੀ ਚਲਾਅ ਰਹੀ ਸੀ। ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅੰਨ੍ਹੀ ਹੈ। ਆਨੰਦਵੀਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਮਾਈ, ਤੋਤੇ ਦਾ ਪਿੰਜਰਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸ ਦੇਵੋ।” “ਹਾ-ਹਾ-ਹਾ-,” ਉਹ ਬੁੱਢੀ ਹੱਸੀ—“ਬੇਟਾ ਇਹ ਜਾਦੂ ਦੀ ਨਗਰੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇ, ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਾਰ

19 ਵਾਂ “ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਰੰਗੇ ਸੰਸਾਰ ਮੇਲਾ” ਜੁਲਾਈ 2016 ਵਿਚ ਆਸਟ੍ਰੀਆ ਵਿਖੇ ਇਕ ਝੀਲ ਕੰਢੇ ਲੱਗਾ। 45 ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਕਲਾਕਾਰ ਤੇ 30,000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਰਸ਼ਕ ਪੁੱਜੇ ਸਨ। ਧਰਤੀ ਦਾ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਅਜਿਹਾ ਮੇਲਾ ਹੈ।

ਬੁਝਾਰਤਾਂ

ਤਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੜੈਚ

ਕਰ ਜਾ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੈਦ ਹੋ ਜਾਵੇਂਗਾ, ਕਦੇ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆ ਪਾਵੇਂਗਾ।” ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਵੀਰ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦਾ, ਰਾਜਾ ਆਨੰਦਵਰਧਨ ਬੋਲਿਆ—“ਨਾ ਬੇਟਾ ਨਾ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਗੁਆਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਜਾਦੂ ਨਗਰੀ ਏ, ਤੂੰ ਬੱਚਾ ਏ, ਆਪਾਂ ਭੱਜ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।”

“ਨਹੀਂ ਪਿਤਾ ਜੀ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਅੱਜ ਬਦਲਾ ਪੂਰਾ ਕਰਾਂਗਾ। ਮਾਈ ਤੂੰ ਸੁਆਲ ਪੁੱਛ,” ਉਸਨੇ ਮਾਈ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਬੁੱਢੀ ਸੁਆਲ ਪੁੱਛਦੀ, ਵੀਰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦਾ, ਇੰਝ ਛੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ। ਸੱਤਵੇਂ ਅੰਦਰ ਤੋਤਾ ਸੀ! ਜਦੋਂ ਵੀਰ ਸੱਤਵੇਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਤੇਲ ਦਾ ਕੜਾਹਾ ਉੱਬਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਾਈ ਨੇ ਕਿਹਾ—“ਕਿਉਂ ਜੁਆਨਾ, ਡਰ ਗਿਆ? ਮਾਰ ਛਾਲ ਕੜਾਹੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤਾਂ!” ਵੀਰ ਵੀ ਉਬਲਦੇ ਕੜਾਹੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਤ੍ਰਭਕ ਗਿਆ। ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬੱਚਾ ਹੀ ਸੀ! ਪਰ ਉਹ ਬਹਾਦਰ ਤੇ ਅਕਲਮੰਦ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕੜਾਹੇ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਗੇੜੇ ਮਾਰੇ। ਪਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ‘ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕੜਾਹੇ ਵਿਚ ਇਕ ਮੱਖੀ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਜੋ ਖੰਭ ਭਿੰਜ ਜਾਣ ਨਾਲ, ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਫਤਫਤਾਅ ਰਹੀ ਸੀ। ਆਨੰਦਵੀਰ ਨੇ ਸਿਰ ਝਟਕਿਆ ਤੇ ਪਲ ਭਰ ਵਿਚ ਛਾਲ ਮਾਰੀ। ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਕੜਾਹਾ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੇਜ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਿਆ!

ਆਨੰਦਵੀਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਚ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੜਾਹਾ ਸਿਰਫ ਛਲ ਹੈ! ਨਾਲ ਹੀ ਸੱਤਵਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਆਨੰਦਵੀਰ ਨੇ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਤੋਤੇ ਦਾ ਪਿੰਜਰਾ ਬਾਹਰ ਲਿਆਂਦਾ। ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚਲੇ ਤੋਤੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਉਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਜਾਦੂਗਰਨੀ ਉੱਡਦੀ ਹੋਈ ਆਉਣ ਲੱਗੀ ਪਰ ਵੀਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਵੇਂ ਲੱਤਾਂ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਧੌਣ ਮਰੋੜ ਦਿੱਤੀ। ਤੋਤੇ ਦੀ ਜਾਨ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ਿਰਖੰਡੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ! ਮਹਿਲ ਕਿਧਰੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਸੁਹਣੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬਗੀਚੇ ਦਿਖਣ ਲੱਗੇ। ਮਾਇਆ ਨਗਰੀ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਆਨੰਦਵੀਰ ਦੀ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਸਭ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵੱਲ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ। ਕੋਡਾ ਰਾਖਸ਼ ਸ਼ਿਰਖੰਡੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਭੱਜ ਗਿਆ। ਆਨੰਦਗੜ੍ਹ ਮੁੜ ਰਸਣ-ਵਸਣ ਲੱਗਾ। ਸਾਰੇ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ।

ਸੋ ਬੱਚਿਓ! ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਤੇ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਵੱਡੀਆਂ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਸਰ ਕੀ-ਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਨੇਕ ਇਰਾਦਾ ਹੋਵੇ।

.....
9464000074
.....

- 1। ਮਾਂ ਜੰਮੀ ਨੀ ਪੁੱਤ ਕੋਠੇ ਚੜ੍ਹਿਆ।
- 2। ਅਹੁ ਗਈ ਅਹੁ ਗਈ।
- 3। ਓਲਣੀ ਮੋਲਣੀ, ਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖੋਲ੍ਹਣੀ।
- 4। ਅੰਦਰ ਜਾਵਾਂ ਬਾਹਰ ਜਾਵਾਂ, ਘੜੁੱਕ ਬਿੱਲਾ ਬਠਾਲ ਜਾਵਾਂ।
- 5। ਕੰਨ ਮਰੋੜੇ ਚੌਲਾ ਪਾਵੇ।
- 6। ਜਿੰਨੀ ਨਿੱਕੀ ਓਨੀ ਤਿੱਖੀ।
- 7। ਬਾਬੇ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਬੇਬੇ ਵੜ ਗਈ।
- 8। ਤੂੰ ਚੱਲ ਮੈ ਆਇਆ।
- 9। ਰੜੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹਾ ਝੋਟਾ ਨੂੜਿਆ ਖੜ੍ਹਾ।
- 10। ਖਾਂਦੀ ਹਾਂ ਤੇ ਜਿਉਦੀ ਹਾਂ, ਪੀਂਦੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ।

ਉੱਤਰ:-
1 ਅੱਗ ਤੇ ਧੂੰਆਂ, 2 ਨਿਗੂਆ, 3 ਜੁੱਤੀ,
4 ਜਿੰਦਾ, 5 ਰੇਡੀਓ, 6 ਸੂਈ, 7 ਜਿੰਦਾ ਕੁੰਜੀ, 8 ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੀ ਜੋੜੀ, 9 ਤੁੜੀ ਦਾ ਕੁੱਪ, 10 ਅੱਗ।

ਪਿੰਡ ਦੀਵਾਲਾ, ਤਹਿਸੀਲ ਸਮਰਾਲਾ,
ਲੁਧਿ। 98763 22677

ਲਹੂ-3

ਪ੍ਰੇਮ ਅਵਤਾਰ ਰੈਣਾ

ਆਓ ਜਾਣੀਏ

ਸੋ ਫੇਰ ਜੈਨਰ ਨੇ ਇੱਕ ਖਤਰਾ ਮੁੱਲ ਲੈਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸੋਚੀ। ਉਸ ਨੇ ਜਾਹਨ ਨਾਂ ਦੇ ਇਕ ਅੱਠ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਕ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ। ਇਕ ਤਿੱਖੇ ਚਾਕੂ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬਾਂਹ 'ਤੇ ਚਾਰ ਟੱਕ ਲਾਏ, ਅਤੇ ਇਕ ਮਜ਼ਦੂਰ ਤੋਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਮਾਤਾ (ਚੇਚਕ) ਰੋਗ ਹੰਢਾਇਆ ਸੀ, ਲਹੂ ਦੇ ਤੁਪਕੇ ਹਾਸਲ ਕਰ, ਉਹਨਾਂ ਟੱਕਾਂ ਉੱਪਰ ਚੋਪੜ ਦਿੱਤੇ। ਉਸ ਦੀ ਬਾਂਹ ਉੱਤੇ ਟੱਕ ਲਾਲ ਹੋ ਗਏ, ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਖਾਰ ਵੀ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ।

ਜੈਨਰ, ਦਿਨੇ-ਰਾਤ, ਜਾਹਨ ਦੇ ਮੰਜੇ ਲਾਗੇ ਹੀ ਰਿਹਾ, ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ 'ਕੱਲਿਆਂ ਨਾ ਛੱਡਿਆ। ਕੀ ਉਹ ਇਸ ਗ਼ਲਤ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸੀ ਕਿ ਜਾਹਨ ਮਰ ਜਾਏਗਾ? ਕੀ ਉਹ, ਡਾਕਟਰ, ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਗਰਦਾਨਿਆ ਜਾਏਗਾ?

ਫਿਰ ਤਿੰਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਜਾਹਨ ਨੌਂ-ਬਰ- ਨੌਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਦਲੇਰੀ-ਭਰਿਆ ਵਿਚਾਰ ਸਹੀ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ,

ਭਾਵ, ਉਸ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੋ ਗਈ। ਸੋ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਲੇਰੀ-ਭਰਿਆ ਤਜਰਬਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਮਾਤਾ (ਚੇਚਕ) ਦੇ ਰੋਗੀ ਇਕ ਬੰਦੇ ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਪਾਕ (ਪਸ-ਮਵਾਦ, ਰਾਧ) ਦਾ ਟੀਕਾ (ਲੋਦਾ) ਜਾਹਨ ਨੂੰ ਲਾਇਆ।

ਇਸ ਵਾਰ ਜਾਹਨ ਬਿਮਾਰ ਤੀਕਰ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਲਈ ਮਾਤਾ ਉੱਕਾ ਖਤਰੇ ਦਾ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਦੇ ਲਹੂ ਵਿਚ ਸਵੇਤਾਣੂ (ਲਿਊਕੋਸਾਈਟਸ) ਸਮਾ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਸ ਰੋਗ ਦੇ ਜਰਾਸੀਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਸਤ ਦੇਣਾ, ਹਰਾਉਣਾ ਸਿੱਖ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਇਕ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮਾਤਾ (ਸੀਤਲਾ, ਚੇਚਕ) ਦਾ ਲੋਦਾ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਉਸ ਗਾਂ, ਜਿਹੜੀ ਗੋ-ਬਟ-ਸੀਤਲਾ (ਕਾਓ-ਪੋਕਸ) ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਦੇ ਲਹੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲੱਖਾਂਗੀ ਸਵੇਤਾਣੂ (ਲਹੂ ਦੇ

ਚਿੱਟੇ ਜੀਵਾਣੂ- ਲਿਊਕੋਸਾਈਟਸ) ਉਕਤ ਲੋਦੇ ਰਾਹੀਂ ਲਹੂ ਵਿਚ ਛੱਡੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਮੁੱਚੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਟੀਕੇ (ਲੋਦੇ) ਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਏਦਾਂ ਸੀਤਲਾ (ਮਾਤਾ, ਚੇਚਕ) ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਦੂਜੀਆਂ ਛੂਤ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਟਾਵੀਆਂ-ਟਾਵੀਆਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਲਗਭਗ ਪੰਝੀ-ਤੀਹ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮਾਤਾ ਦੇ ਰੋਗ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਾਂ-ਮਾਤਰ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ।

3-ਡੀ ਪੇਂਟਿੰਗ ਨਾਲ ਭਰਮ ਪਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਉਤੇ ਪੇਂਟਿੰਗ।

“ਜਿਹੜਾ ਸੱਪ ਆਪਣੀ ਖੱਲ ਨਹੀਂ ਲਾਹ ਸਕਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮਰਨਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਝ ਹੀ ਜਿਹੜੇ ਦਿਮਾਗ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਉਹ ਵੀ ਜਿਉਂਦੇ ਦਿਮਾਗ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ...” - Friedrich Nietzsche

ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਦੀ ਵੀ ਹੋਸ਼ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ। ਕਦੀ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦੀ ਤੇ ਕਦੀ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਭੱਜਣ ਨੂੰ ਅਹੁਲਦੀ। ਕਦੀ ਕਦੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਚੁੰਨੀ ਪਾ ਕੇ ਫ਼ਾਹਾ ਦੇਣ ਵਾਂਗ ਘੁੱਟਦੀ ਤੇ ਕਦੇ ਮੂੰਡੇ ਨੂੰ ਗਲ ਤੋਂ ਘੁੱਟਣ ਦਾ ਨਾਟਕ ਕਰਦੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਸਦੀ ਸੱਸ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮੂੰਡੇ ਦਾ ਗਲ ਘੁੱਟਦੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ ਤੇਜ਼ ਦਾ ਵਸਾਹ ਨਾ ਖਾਧਾ। ਮੂੰਡੇ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਪਾਉਂਦੀ। ਮਨੀ ਨੇ ਰੁੱਝੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੇਜ਼ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਲਿਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਨੇ ਸਾਰਾ ਕੇਸ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਇੰਝ ਅਕਸਰ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੱਬਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਖੋਜ ਵੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਮੂੰਡਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਦੀ ਦਜ਼ਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਾਇਆ ਜਾਏ ਕਿ ਸਾਰੇ ਉਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਰੁੱਝਿਆ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਸਨੂੰ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਦਿਮਾਗੀ ਆਰਾਮ ਮਿਲੇ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਘੂਕੀ ਉਸਨੂੰ ਚੜ੍ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਤੇ ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਬੇਸੁੱਧ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ।

-0-

ਤਲਾਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੋਕ ਉਸ ਵੱਲ ਖਾਸ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗੇ। ਉਸਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਔਰਤ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ

ਹੀਰ ਦੇ ਪਾਤਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਜਾਨ ਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਸਾਰੇ ਉਸਨੂੰ ਜੱਫੀਆਂ ਪਾ ਪਾ ਕੇ ਵਧਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ।

ਪਏ ਦਹੀਂ ਦੇ ਨੰਗੇ ਕੁੱਜੇ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਨੂੰਗੇ ਮਾਰਨ ਦੀ ਤਾਕ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸੋਚਦੀ-ਕੀ ਆਦਮੀ ਦੇ ਸਾਥ ਵਿੱਚ ਹੀ ਔਰਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਔਰਤ ਪਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਨਾ ਚਿਰ ਲੋਕ ਬੇਫ਼ਿਕਰੀ ਵਾਲੀ ਨੀਂਦ ਸੌਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਏ ਕਿ ਔਰਤ ਇਕੱਲੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਤਲਾਕਸ਼ੁਦਾ ਜਾਂ ਰੰਡੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਫ਼ਿਕਰ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਉੱਡ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਆਨੇ ਬਹਾਨੇ, ਸਾਥ ਦੇਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਦੀ ਖਾਲੀ ਹੋਈ ਥਾਂ ਕਰਕੇ ਉਸਦਾ ਹਾਲ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਵਾਧਾ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਸੰਵੇਦਨਾ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਉਸਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਣਤਰ ਕਰਕੇ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਦੂਸਰੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿਲਖਿੱਚਵੀਂ ਸੀ। ਮਤਲਬ ਜਿਵੇਂ ਉਸਦਾ ਸਉਲਾ ਸਾਫ਼ ਰੰਗ ਉਸਨੂੰ ਲੈਲਾ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦਿਵਾ ਜਾਂਦਾ। ਉਸਦੀ ਭਰਵੀਂ ਹਿੱਕ, ਡੋਕੇ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜੱਟੀਆਂ ਦਾ ਚੇਤਾ ਕਰਵਾਉਂਦੀ। ਕੱਚ ਸੁਮੱਧਰ ਛਾਟਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਘੜਿਆ ਹੋਵੇ। ਐਕਟਿੰਗ ਉਹ ਇਵੇਂ ਕਰਦੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹੀ ਖ਼ੁਦ ਪਾਤਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਪਾਤਰ ਨੂੰ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਵੇਖਦੀ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਪਈ ਕਾਲੇ ਬੇਚੈਨ ਕਰ ਦਿੰਦੀ- ਅਜੇ ਤਾਂ

ਉਸ ਛਿੱਕੂ ‘ਚੋਂ ਪੁਣੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੱਤੀ!

ਤੇਜ਼ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਮਨੀ ਪ੍ਰਤੀ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਸਾਥੀ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਿੱਸਦੀ। ਬੜਾ ਚਿਰ ਬੀਤ ਗਿਆ ਪਰ ਉਹ ਕਹਿ ਨਾ ਸਕੀ। ਸਭਿਆਚਾਰ ਭਵਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਟਕ ਸੀ ‘ਹੀਰ’। ਮਨੀ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਸਹਿਕਰਮੀ ਦੇ ਤੌਰ ’ਤੇ ਉਸਦਾ ਸਾਥੀ ਸੀ, ਰਾਝੇ ਦੇ ਰੋਲ ਵਿੱਚ ਤੇ ਉਸਨੇ ਭਿੱਜ ਕੇ ਹੀਰ ਦਾ ਰੋਲ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਲੋਕ ਵਾਹ ਵਾਹ ਕਰ ਉੱਠੇ। ਹੀਰ ਦੇ ਪਾਤਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਜਾਨ ਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਸਾਰੇ ਉਸਨੂੰ ਜੱਫੀਆਂ ਪਾ ਪਾ ਕੇ ਵਧਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ।

‘ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਮਿਸਟਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤੋਂ ਖਹਿੜਾ ਛੁੱਟਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਬਖੇੜਾ ਖੜਾ ਕਰ ਦੇਣਾ ਸੀ- ‘ਇਹ ਮਰਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇਜਵੰਤ ਜੀ’- ਢੱਠੇ ਪੂਹ ਵਿੱਚ ਪਵੇ ਤੇਰੀ ਮਰਿਆਦਾ ਤੇ ਨਾਲੇ ਪਵੇਂ ਤੂੰ...’ ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਕੋਸਿਆ ਤੇ ਹਲਕੀ ਜਿਹੀ ਮੁਸਕੁਰਾਹਟ ਉਸਦੇ ਪਤਲੇ ਕਾਲੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਫੈਲ ਗਈ।

ਰਾਤ ਨੂੰ ਨਾਟਕ ਕਰ ਕੇ ਵਾਪਸ ਪਿੰਡ ਜਾਣਾ ਮਨੀ ਵਾਸਤੇ ਅਸੰਭਵ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਮਨੀ ਸ਼ਹਿਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ। ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਆਖਰੀ ਬੱਸ ਰਾਤ ਅੱਠ ਵਜੇ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਾਢੇ ਅੱਠ ਵੱਜ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਪੋਹ ਦੀ ਰਾਤ ਦੇ। ਤੇਜ਼ ਨੇ ਮਨੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਚੱਲਣ ਦੀ ਸੁਲਹ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਉਹ ਝੱਟ ਮੰਨ ਗਿਆ।

ਉਝ ਤਾਂ ਨਾਟਕ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ, ਗੁਰੂ ਜੀ, ਨੇ ਮਨੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਚੱਲਣ ਲਈ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਸੀ ਪਰ ਮਨੀ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣ ਨਾਲੋਂ ਠੀਕ ਲੱਗਿਆ। ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ‘ਨੇੜਤਾ’ ਨਾਟਕ ਦਾ ਸ਼ੋਅ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਚਲਾ ਗਿਆ

ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਤੇ ਬੁੱਢੀ ਨਾਇਕਾ

ਜਗਜੀਤ ਗਿੱਲ

ਕਹਾਣੀ

ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਵਾਈ ਡਾਕਦੀ ਉਡਾਨ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਉੱਡੀ ਸੀ: ਅਲਾਹਾਬਾਦ ਤੋਂ ਨੈਨੀ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ, ਫਰਵਰੀ 18, 1911 ਨੂੰ। ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਡਾਕ ਹੌਲੀ ਟ੍ਰਿਨਿਟੀ ਚਰਚ ਵਿਖੇ ਇਕੱਤਰ ਕਰਕੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਲਿਜਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਚਾਲਕ ਸਨ ਹੈਨਰੀ ਪੇਕੁਏਤ। 6500 ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਤ 8 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸਨ, ਕੋਈ 13 ਮਿਨਟ ਲੱਗੇ ਸਨ।

ਸੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਨਾਟਕ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਉਹ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਕੋ ਰਜਾਈ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੌਂ ਗਏ। ਅੱਧੀ ਕੁ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮਨੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਸੱਪ ਰੀਂਗਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਅੱਭਤਵਾਹੇ ਉੱਠਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸੁੰਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੋਹਰੇ ਭਰੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁੱਲੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਹੌਂਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਰੂਪ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਬਲਕਿ ਦੁਖੀ ਵੀ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਭੁੱਲ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਗੈਰ ਕੁਦਰਤੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਣ ਹੀ ਕਿੱਥੇ ਰਹੇ ਸਨ।

‘ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਹੋ, ਮੇਰੇ ਉਸਤਾਦ, ਇਹ ਫੱਬਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ,’ ਮਨੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਆਖਿਆ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਂ ਸਾਂ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਉੱਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤਰਸ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਿਬੂਬਾ ਬਣੇ ਤੇ ਮਨੀ ਆਸ਼ਿਕਾ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਲੀਲਾ ਰਚਦੀ ਰਹੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮਨੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਅੱਖ ਮਿਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੀ ਬੱਸ ਫੜ ਕੇ ਨਿਕਲ ਆਇਆ।

ਹੁਣ ਮਨੀ ਨੇ ਤੇਜੂ ਦੇ ਘਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਰਾਤ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਤੱਕ ਤੇਜੂ ਤੇ ਮਨੀ ਇੱਕੋ ਰਜਾਈ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਚਾਹ ਦੀਆਂ ਘੁੱਟਾਂ ਭਰਦੇ ਰਹੇ। ਦੂਜੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਤੇਜੂ ਦਾ ਬਾਪੂ ਖੰਘਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਹੌਂਦ ਜਤਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਤੇਜੂ ਦਾ ਇਹ ਕੰਮ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਦਾ ਪਰੰਤੂ ਬਿਨ ਬਾਪ ਦੀ ਧੀ ਤੇਜੂ ਨੂੰ ਉਹ ਚੋਰ ਅੱਖੀਂ ਘੁਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਸ ਰਾਤ ਮਨੀ ਨਾਲ ਉਹ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਲੈ ਰਹੀ

ਸੀ ਤੇ ਬਾਪੂ ਦੇ ਖੰਘੂਰਿਆਂ ਦੀ ਵੀ ਉਸ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਮਨੀ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਪੂ ਦੀ ਕੌੜੀ ਬਾਣੀ ਪਈ- ‘ਇਹ ਛੋਕਰਾ ਕੀ ਲੈਣ ਆਇਆ?’

‘ਉਸਦਾ ਪਿੰਡ ਦੂਰ ਸੀ ਤੇ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਔਖਾ ਸੀ, ਐਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਸੌਂਦਾ?’ ਤੇਜੂ ਦੀ ਮਾਂ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਬੋਲੀ।

‘ਸਟੇਸ਼ਨ’ ਤੇ ਸੌਂ ਜਾਂਦਾ, ਬੱਸ ਅੱਡੇ ’ਤੇ ਸੌਂ ਜਾਂਦਾ, ਪਰਾਂ ਮਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੌਂ ਜਾਂਦਾ, ਕੁੜੀਜਾਵ੍ਹਾ ਕੰਜਰ।’

‘ਬਾਹਰ ਠੰਢ ਪਤਾ ਕਿੰਨੀ ਏ, ਵਿਚਾਰਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ।’

‘ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦਾ’-ਉਹ ਖਿੜ ਕੇ ਜ਼ਰਾ ਉੱਚੀ ਬੋਲਿਆ। ਤੇਜੂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਬਾਪੂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਭਿਣਕ ਪਈ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਰਮਿੰਦੀ ਹੋ ਗਈ- ‘ਬਾਪੂ ਜੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ, ਅਪਲ ਟਪਲੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ...ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕੀ ਬੋਲਣਾ ਤੇ ਕੀ ਨਹੀਂ?’

‘ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਤੇਜੂ, ਮੈਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦਾਂ। ਸਾਰੇ ਮਾਪੇ ਧੀਆਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰਦੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ’। ਤੇਜੂ ਨੇ ਸੁਤ ਉਨੀਂਦੇ ਜਿਹੇ ਰਜਾਈ ਹੋਰ ਉਤਾਂਹ ਖਿੱਚ ਲਈ। ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਫੜੇ ਗਰਮ ਚਾਹ ਦੇ ਗਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹਵਾਤ ਕਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਾਂ ਦੀ ਹਵਾਤ ਨਾਲ ਰਲ ਗਈ, ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਬਾਪੂ ਦੀਆਂ ਗਾਲ਼ਾਂ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਬਾਪੂ ਬੁੜਬੁੜ ਕਰਦਾ ਕਦੋਂ ਸੌਂ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਤੇਜੂ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਪਲ ਉਸਨੂੰ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਭਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਤੇ ਬੱਸ ਇਹੀ ਇੱਕ ਰਾਤ ਦੀ ਸਾਂਝ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਮਨੀ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਭਰ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋਣ ਲਈ ਸਹੁੰ ਖਾ ਲਈ

ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨ ਵਾਲਾ ਹਮਸਫਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਵੀ ਨਹੀਂ, ਮਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਮਨੀ ਨਾਲ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਆਹ ਵਰਗੀ ਫਜ਼ੂਲ ਰਸਮ ਦੇ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਇੱਕ ਕਮਰਾ ਕਿਰਾਏ ‘ਤੇ ਲੈ ਲਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮਨੀ ਦੇ ਮਾਂ ਪਿਓ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਪਰ ਫਿਰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸਭ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਨੀ ਉਸ ਤੋਂ ਬੜਾ ਮੁਤੱਸਿਰ ਸੀ। ਤੇਜੂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਇੱਕ ਝਲਕ ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਉਤਾਵਲਾ ਮਨੀ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਵਿਛ ਵਿਛ ਜਾਂਦਾ। ਤੇਜੂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਨੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੱਚਾ ਸਾਥੀ ਦਿੱਸਿਆ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਉਸਦੇ ਸੁਪਨੇ ਪੂਰੇ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਪਨਾਇਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਤੋਂ ਤਲਾਕ ਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੀ ਨੇ ਅੱਧ ਵਿਚਕਾਰ ਬੇੜੀ ਲਿਜਾਅ ਕੇ ਡੱਬਿਆ ਸੀ। ਮਗਰੋਂ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਮੁੰਬਈ ਗਏ ਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹੇ। ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਤਾਂ ਉਹ ਤੇਜੂ ਦੇ ਸਾਂਵਲੇ ਰੰਗ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਨੱਕ ਮੂੰਹ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਪਰ ਫਿਰ ਉਸਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮਾਪਦਿਆਂ ਉਹ ਰੋਲ ਦੇਣ ਲਈ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਪਰ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਸਕਰੀਨ ਟੈਸਟ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਰੱਖਦੇ। ਸਕਰੀਨ ਟੈਸਟ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਡਿੱਗ ਸਕਦੇ, ਡਿੱਗਦੇ। ਪਾਨ ਖਾਣ ਨਾਲ ਲਾਲ ਹੋਏ ਬੁੱਲ੍ਹ ਤੇਜੂ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਧਾਵਾ ਬੋਲਦੇ। ਤੰਬਾਕੂ ਵਾਲੇ ਦੰਦ ਉਸਦੀ ਹਿੱਕ ਉੱਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ। ਫਿਰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਵਿਜ਼ਿਟਿੰਗ ਕਾਰਡ ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਧਰ ਦਿੰਦੇ...ਤੇ ਉਹ ਮੀਨਾ ਕੁਮਾਰੀ ਬਣਨ ਦੀ ਚਾਹ ਨਾਲ ਇੱਕ ਤੋਂ

ਔਸਤ 5 ਜਣਿਆਂ ਦੇ, 75% ਭਾਰਤੀ ਟੱਬਰ (ਕੋਈ 90 ਕਰੋੜ) 2 ਜਾਂ ਘੱਟ ਕਮਰਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕੇਰਲ ਦੇ ਘਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ, ਫੇਰ ਅਸਾਮ ਦੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਹਨ।

ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਦੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨਾ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦੀ ਗਈ।

ਉਸ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਸ਼ੀਲ ਆਈ ਤਾਂ ਤੇਜੂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਵਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸ਼ੀਲ ਮਨੀ ਦੀ ਮਾਸੀ ਦੀ ਕੁੜੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਪਾਣੀ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਬਪਬਪਾਈ- “ਹਾਂ ਜੀ ਭਾਬੀ ਜਾਨ, ਕੀ ਆਖਿਆ ਮੇਰੇ ਗੋਲੇ ਵੀਰੇ ਨੇ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੰਗ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ?” ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਹੱਸ ਪਈ। ਤੇਜੂ ਵੀ ਉਸਦੀ ਮੁਸਕਾਹਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਈ ਪਰ ਅਣਮੰਨੇ ਮਨ ਨਾਲ। ਸ਼ੀਲ ਨੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਉਸਨੂੰ ਉਠਾਇਆ ਤੇ ਖਿਲਰੇ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਕੰਘੀ ਨਾਲ ਵਾਹ ਕੇ ਕੱਸਵਾਂ ਜਿਹਾ ਜੂਤਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੂੰਹ ਹੱਥ ਧੋ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਵਿਖਾ ਕੇ ਕਿਹਾ- “ਹੁਣ ਪਛਾਣੋ ਖਾਂ ਸਾਡਾ ਵੀਰ ਆਪਣੀ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ?” ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਕਾਕੇ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਖਿਡਾਉਣ ਲੱਗੀ- ‘ਨਾ ਰੋ ਦਾਨਿਆ ਵੇ, ਮਾਂ ਦਿਆ ਮਾਲ ਖਜ਼ਾਨਿਆ ਵੇ... ਮੈਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲੈ ਭੂਆ ਨੀ, ਤੇਰਾ ਦੁੱਪਟਾ ਸੂਹਾ ਨੀ...’ ਤੇ ਉਹ ਸਾਂਵਲ ਨੂੰ ਖਿਡਾਉਣ ਲੱਗੀ। ਸ਼ੀਲ ਮਨੀ ਦੇ ਬੀਏਟਰ ਗਰੁੱਪ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਹੀ ਉਸ ਲੋਕਲ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਮਿੱਸ ਨਾ ਕਰਦੀ। ਮਨੀ ਨੂੰ ਸ਼ੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਕਲਾਕਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਤੇਜੂ ਦਾ ਬਿਮਾਰ ਦਿਮਾਗ ਸ਼ੀਲ ਤੇ ਮਨੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਚਗਲਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ।

‘ਬਿਮਾਰੀ ਅਕਸਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ੱਕੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ’-ਡਾਕਟਰ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਤਾਂ ਮਨੀ ਸਹਿਜ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸਾਂਵਲ, ਮਨੀ ਤੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ-ਉਸਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਉਹ ਹਾਰ ਗਏ ਤੇ ਬਾਕੀ ਉਮਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਵੇਂ

ਤੇਜੂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਬਾਬਿਆਂ ਦੇ ਫ਼ਾਂਡਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਅਰਾਮ ਨਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂਟਲ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖਲ ਕਰਾਉਣਾ ਪਿਆ।

ਹੀ ਕੱਢਣ ਲਈ ਜੇਰਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਤੇਜੂ ਨੇ ਦਵਾਈ ਵੀ ਖਾਣੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਵਗਾਹ ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਉਸਦੇ ਕਮਰੇ ਵੱਲ ਨਾ ਜਾਂਦਾ। ਤੇਜੂ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਉਸਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਉਸਦੀ ਹਾਲਤ ਦਿਨ ਬ ਦਿਨ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਪੇਕੇ ਲੈ ਆਈ ਤੇ ਆਂਢਣਾਂ ਗੁਆਂਢਣਾਂ ਦੇ ਆਖੇ ਲੱਗ ਕਦੀ ਝਾੜ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਭੈਣ ਗਾਹੜਾਂ ਕੋਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਕਦੀ ਇੱਕ ਪਿੰਡੋਂ ਪੰਜ ਪੁੰਨਿਆਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਉਂਦੀ। ਕਦੀ ਕਿਤਿਉਂ ਲਾਚੀਆਂ ਤੇ ਜਲ ਕਰਵਾਅ ਕੇ ਦਿੰਦੀ ਤੇ ਕਦੀ ਕਿਤੇ ਦੀਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤੇਲ ਪਾਉਣ ਜਾਂਦੀ। ਹਾਰ ਕੇ ਉਹ ਇੱਕ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਬਾਬੇ ਕੋਲ ਲੈ ਕੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਢੋਲਕੀਆਂ ਛੈਣੇ ਵੱਜੇ ਤੇ ਉਸਦਾ ਸਿਰ ਹਿੱਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ- ‘ਬੱਸ ਲੱਗ ਗਿਆ ਪਤਾ, ਕਸਰ ਆ ਇਸਨੂੰ ਉਪਰੀ, ਇਹਨੇ ਠੀਕ ਤਦ ਹੋਣਾ ਜਦੋਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਨੂੰ ਛੱਡੂ... ਇਹਦੇ ਸਹੁਰੇ ਕਿਸੇ ਫੱਕਰ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਆ... ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜਗ੍ਹਾ ਇਆ ਪੱਕੀ... ਉਹ ਘਰ ਛੱਡਣਾ ਪੈਣਾ, ਬੀਬੀ...’ ਬਾਬੇ ਨੇ ਦੋ ਟੁੱਕ ਸੁਣਾਅ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਤੇਜੂ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਉਸਦਾ ਡੰਡਾ ਡੋਲੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪੇਕੇ ਲਿਆ ਧਰਿਆ। ਮਨੀ ਦੀ ਮਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਦੀ। ਉਸਨੇ

ਸਾਂਵਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖ ਲਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਉੱਤੇ ਇਸ ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਦਾ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮਨੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਗੰਵਾਰਪੁਣੇ ਉੱਤੇ ਗੁੱਸਾ ਆਉਂਦਾ ਪਰ ਉਹ ਪੀ ਜਾਂਦਾ। ਸਾਂਵਲ ਤੇ ਮਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਲਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ੀਲ ਅਕਸਰ ਕਾਲਜੋਂ ਬਾਅਦ ਮਨੀ ਦੇ ਘਰ ਆਉਂਦੀ। ਤੇਜੂ ਦੇ ਪੇਕੇ ਚਲੀ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਦੇ ਗੇੜੇ ਵਧ ਗਏ। ਉਹ ਅਕਸਰ ਨਾਟਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਨਵੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਉਂਦੇ, ਕਈ ਵਾਰ ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੱਕ ਰਿਹਰਸਲਾਂ ਵੀ ਕਰਦੇ। ਬਾਕੀ ਸਹਿਕਰਮੀ ਤਾਂ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਪਰ ਉਹ ਗਈ ਰਾਤ ਤੱਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸਕਰਿਪਟਾਂ ਨੂੰ ਵਾਚਦੇ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਅਣਗਿਣਤ ਕੱਪ ਚਾਹ ਦੇ ਪੀਂਦੇ। ਕਦੀ ਕਦੀ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਲੜਦੇ ਤੇ ਕਦੀ ਉੱਚੀ ਸਾਰੀ ਬਹਿਸਦੇ। ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਲਗਨ ਦੇ ਨਾਲ ‘ਮਨੀ ਬੀਏਟਰ ਗਰੁੱਪ’ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਮੁਕਾਮ ਪਾ ਲਿਆ।

ਤੇਜੂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਬਾਬਿਆਂ ਦੇ ਫ਼ਾਂਡਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਅਰਾਮ ਨਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂਟਲ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖਲ ਕਰਾਉਣਾ ਪਿਆ। ਉੱਥੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲੇ ਇਲਾਜ ਨਾਲ ਉਹ ਪਰਤਣ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਝਟਕੇ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਰੰਗ ਸਵਾਰ ਵਰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਰੀਰ ਬੇਹੱਦ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਛਾਤੀਆਂ ਢਿੱਲਕ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾਂ ਲਿਆ ਜਾਪਦਾ। ਇਹੀ ਸਰੀਰ ਸੀ ਜਿਹਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਗੁਰੀ ਤੇ ਮਨੀ ਉਸ ਅੱਗੇ ਵਿਛ ਵਿਛ ਜਾਂਦੇ। ਮੁੰਬਈ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਸਰੀਰ ਨੇ ਹੀ ਪਾਗਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸਦੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਚੰਦਰੇ ਬਦਨ ਨੇ ਢਕ ਲਿਆ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਨਾ ਆਉਣ ਦਿੱਤੀ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਅੱਖਾਂ ਦੁਆਲੇ ਕਾਲੇ ਘੇਰੇ ਅਜੇ

ਗੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ 'ਚੁੰਘੀ ਬੱਕਰੀ ਬਣਾਤਾ ਡਾਕਾ ਮਾੜੀ ਹੋਈ ਅਮਲੀ ਨਾ', ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ - 'ਮਾੜੀ ਹੋਈ ਅੰਬੜੀ ਨਾ'; ਬਚਪਨ ਤਾਂ ਭੋਲਾ - ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਮੱਲਾਂ

ਵੀ ਗੂੜ੍ਹੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਹੁਣ ਹੌਂਸਲੇ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਹਫ਼ਤੇ ਦੀ ਦਵਾਈ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਗੋਲੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਉਸ ਮਾਂ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਦਵਾਈ ਵੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਸਨੂੰ ਇੰਨਾ ਕੁ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਕੱਲੀ ਜਾ ਕੇ ਦਵਾਈ ਲਿਆ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਮਾਂ ਅਜੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਕੱਲੀ ਬਾਹਰ ਅੰਦਰ ਜਾਵੇ। ਉੱਝ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਵੀ ਇਹੋ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਦਿਉ।

ਖਿਲਰੇ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜੂਤਾ ਬਣਾਅ ਕੇ ਉਸ ਕਲਿੱਪ ਲਾ ਲਿਆ ਤੇ ਅਖਬਾਰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਬਹਿ ਗਈ। ਉਸਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਬੜੀ ਮੁੱਦਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵੇਖੀ ਹੈ। ਸਾਂਵਲ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਤੇ ਮਨੀ ਨੂੰ ਵੀ। ਉਸ ਮਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਪਰ ਮਾਂ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ- 'ਕੁੜੇ, ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਮੁੜ ਕੇ ਤੇਰਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, ਤੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਧਿਆਉਂਦੀ ਏਂ? ਮਨੀ ਤੈਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਏ..ਲਾਡੋ... ਉਸਨੇ ਕਿਹੜਾ ਤੈਨੂੰ ਘਰੇ ਵਸਾਉਣ ਲੱਗਿਆ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗਵਾਹ ਬਣਾਇਆ ਸੀ... ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗਵਾਹ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਤਾਂ ਮੁੱਕਰ ਹੀ ਗਏ... ਵੱਡੇ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ...' ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਸੁਣਾਅ ਦਿੱਤਾ।

ਤੇਜ਼ ਅਣਮੰਨੇ ਮਨ ਨਾਲ ਅਖਬਾਰ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗੀ। 'ਸਿਟੀ ਈਵੈਂਟਸ' ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਨੀ ਬੀਏਟਰ ਗਰੁੱਪ ਦਾ ਨਾਟਕ 'ਬੇੜੀਆਂ ਤੇ ਝਾਂਜਰਾਂ' ਅੱਜ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਚਮਕ ਆ ਗਈ- 'ਮਨੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਮੌਕਾ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਾਂਵਾਂ ਤਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ... ਹਰ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲੱਤ ਅੜਾਉਣੀ... ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਖਸਮਾਂ ਦੀ ਗੋਲੀ

ਸਾਂ ਤੇ ਇੱਥੇ ਮਾਂ ਤੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ...' ਉਸ ਸੋਚਿਆ।

ਮਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈ ਲੈਣ ਘੱਲ ਕੇ ਆਪ ਉਹ ਨਾਟਕਘਰ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ। ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਦੁੱਖੋ ਨਾਲ ਕੱਜ ਲਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਬਦਸੂਰਤੀ ਨਾ ਦਿੱਸੇ। ਸ਼ੋਅ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਸੀ। ਅਜੇ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਸੋਚਿਆ ਉਸ ਮੇਕਅੱਪ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਾ ਆਵੇ ਜਿਸਦੀ ਉਸ ਨਾਲ ਬੜੀ ਪੁਰਾਣੀ ਸਾਂਝ ਸੀ। ਉਹ ਨਿਗਰਾਨ ਕੁੜੀ ਦੇ ਰੋਕਦਿਆਂ ਰੋਕਦਿਆਂ ਅੰਦਰ ਵੜ ਗਈ। ਸਭ ਕੁਝ ਬਦਲ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਇੱਥੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੁੰਦੇ, ਹੁਣ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਉਸਨੂੰ ਲੱਗਾ ਇਹ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਉਸਦਾ ਅਤੀਤ ਵਿਖਾਅ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਤੀਤ ਤੋਂ ਭੱਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਉਹ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਪਰ ਨਾ ਜਾਣੇ ਕਿਉਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਅਦਭੁੱਤ ਖਿੱਚ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅਤੀਤ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਆ ਡਿੱਗੀ ਤੇ ਅਤੀਤ ਦੀ ਜਕੜ ਹੋਰ ਵੀ ਪੀਡੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਉਸਨੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀ। ਇੱਕ ਕੁੜੀ ਦਾ ਮੇਕਅੱਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਪਰ੍ਹੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹਟਵੇਂ ਖੜੋਤੇ ਦੋ ਮੁੰਡੇ ਮੋਬਾਈਲ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਮੂਵੀ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ।

ਉਸ ਵੱਲ ਕਿਸੇ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਪਰ੍ਹੇ ਹਨੇਰੀ ਗੁੱਠ ਵੱਲ ਝਾਕਣ ਲੱਗੀ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਤੇ ਮਨੀ ਕਿੰਨਾ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਮੁਹੱਬਤ ਨੂੰ ਹੰਢਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਹਰ ਸੀਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਗਲੇ ਲਾ ਕੇ 'ਬੈਸਟ ਆਫ਼ ਲੱਕ' ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖੇ। ਫਿਰ ਕੀ ਪਤਾ ਕਦੋਂ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ?

ਉਹ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਵਧੀ। ਅੰਦਰੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ 'ਬੈਸਟ ਆਫ਼ ਲੱਕ'। ਉਸਨੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਉਸਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੀ ਸੀ। ਪਰ ਨਹੀਂ। ਉਸ

ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ- ਇਹ ਤਾਂ ਮਨੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੀ ਪਰ ਕਿਹਦੇ ਵਾਸਤੇ? ਇੱਕ ਦਮ ਸ਼ੀਲ ਆਪਣਾ ਅੱਗਾ ਢੱਕਦਿਆਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ ਤੇ ਮਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੋ ਗਿਆ। ਤੇਜ਼ ਨੂੰ ਤੋਲੀ ਆ ਗਈ। ਉਹ ਕੱਧ ਨਾਲ ਢੋਅ ਲਾ ਕੇ ਡਿੱਗਣ ਵਾਂਗ ਬੈਠ ਗਈ।

ਨਾਟਕ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਪਰਦਾ ਉੱਠ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪਰਦਾ ਨਾ ਹੀ ਉੱਠਦਾ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਸੀ।

ਉਸ ਸੋਚਿਆ- 'ਪਰਦੇ ਤੋਂ ਪਾਰ ਜੋ ਕੁਝ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਨਾ ਵੇਖਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਿੰਨੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਪਰਦੇ ਦੇ ਉੱਠਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਿੰਨੀ ਬੇਹੂਦਾ, ਬਦਸੂਰਤ ਤੇ ਦੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਭਰਮ ਤਾਂ ਬਣਿਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਭਰਮ ਹੀ ਜੀਣ ਵਾਸਤੇ ਵੱਡੇ ਬਹਾਨੇ ਬਣਦੇ ਨੇ... ਪਰ ਮੈਂ ਵੀ ਤਾਂ ਅਸਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਵੀ ਹੈ- ਤੇ ਆਪਣੀ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਿੱਥੇ ਗਈ? ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੌਣ ਜੀਅ ਗਿਆ...? ਮੈਂ ਕਦੋਂ ਜੀਣੀ ਹੈ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ? ਕਦੋਂ ਪੂਰੇ ਕਰਨੇ ਨੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸੁਪਨੇ? ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਪੂ ਦੀ, ਫਿਰ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼, ਫਿਰ ਗੁਰੀ, ਫਿਰ ਮਨੀ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਹੁਣ ਸਾਂਵਲ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਵੀ ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪੀਡਿਆਂ ਕਰ ਦੇਵੇ... ਕੀ ਮੈਂ ਇੱਝ ਹੀ ਰਹਾਂਗੀ?' ਤੇ ਫਿਰ ਨਾਟਕ ਵੇਖਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਹ ਵਾਪਸ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ ਤੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਈ।

'ਦੁਨੀਆਂ ਕਿੰਨੀ ਬਦਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਔਰਤ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾ ਫ਼ਰਕ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮਰਦ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾ ਬਦਲਾਵ ਪਰੰਤੂ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਅਜੇ

ਮੇਦੀ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਤਾਂ ਬਾਜ਼ ਹਨ ਹੀ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਵਰਗੀਆਂ ਚਿਰੋਕਣੀਆਂ ਘੁੱਗੀਆਂ ਵੀ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਤੀ ਤੇ ਪਠਾਨਕੋਟ ਨੇ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਵਾਲਾ ਮਾਮਲਾ ਬਹੁਤ ਚੁੱਕ-ਵਧਾਅ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਕ ਜਵਾਬੀ-ਮਾਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਜਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

-ਸ਼੍ਰੀਮੀਨਾਥਨ ਐਸ. ਅੰਕਲੇਸਰੀਆ ਅੱਯਰ

ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ- ਉਹੀ ਪੁਰਾਣੇ ਨਾਟਕ, ਉਹੀ ਪਾਤਰ, ਉਹੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ, ਉਹੀ ਕਿਰਦਾਰ, ਉਹੀ ਮੇਕਅੱਪ ਮੈਨ ਤੇ ... ਤੇ ਉਹੀ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ... ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਨਾਟਕ ਹੀ ਹੈ, ਸੱਚਾਈ ਨਹੀਂ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਕਿੰਨੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਖੁੱਭ ਕੇ ਵੇਖਦੇ ਨੇ, ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੱਸਦੇ ਨੇ, ਰੋਂਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਨਫ਼ਰਤ ਤੇ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਝੂਠੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਦਰਸ਼ਕ ਵੀ ਝੂਠ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸੱਚੀਮੁੱਚੀ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ... ਉਹ ਡੂੰਘੇ ਵਹਿਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵਹਿ ਗਈ।

ਉਹ ਇਸ ਝੂਠੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਕਿਧਰੇ ਦੂਰ ਚਲੀ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਉਧਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਆਟੋ ਰਿਕਸ਼ਾ ਜਾਂ ਬੱਸ ਜਾਂ ਗੱਡੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੀ। ਰਾਹ ਹੈਗੇ ਨੇ ਪਰ ਧੁੰਦ ਹੈ, ਸਾਫ਼ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਉਸਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸਦਾ ਅਤੀਤ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਅਤੀਤ ਵੱਲ ਮੁੜਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਭੌਂਚਲੀ ਵਿੱਚ ਪਈ ਤੁਰੀ ਗਈ। ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਧੜਮ ਮੰਜੀ ਉੱਤੇ ਡਿੱਗ ਪਈ। ਮਾਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਦਵਾਈ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰਤੀ। ਮਾਤੀ ਜਿਹੀ ਅੱਖ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਉਹੀ ਸਾਧੂ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਬੀਵੀ ਨੂੰ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਖੱਡਾ ਹੈ, ਝਾੜੀਆਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਢਕਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਉਧਰ ਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਿੱਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਾਧੂ ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਉਸਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਸਤੇ ਭੱਜਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਦੌੜਦੀ ਹੈ ਤੇ ਖੱਡੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਡਿੱਗਦੀ ਹੈ... ਉਹਦੀ ਚੀਕ ਨਿਕਲ ਗਈ ਤੇ ਅੱਭੜਵਾਹੇ ਉੱਠ ਬੈਠੀ। ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਸਨੇ

ਉਸਨੇ ਕਾਲਾ ਮਹੀਨ ਜਾਲੀ ਵਾਲਾ ਸੂਟ ਪਾਇਆ ਜਿਹੜਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਉਸਨੂੰ ਕਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਅਲਮਾਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਵਾਲੀ ਐਲਬਮ ਕੱਢੀ ਤੇ ਇੱਕ ਨਜ਼ਰ ਸਾਰੀ ਐਲਬਮ ਉੱਤੇ ਸੁੱਟੀ।

ਆਪਣੇ ਸਾਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਵਾਂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਲਾਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਉੱਠੀ, ਸ਼ੇਰੂ ਨੂੰ ਲਾਡ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬਾਬਰੂਮ ਵਿੱਚ ਵੜ ਗਈ। ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਉਹ ਉੱਠੇ ਨਹਾਤੀ ਜਿਵੇਂ ਮੁਕਲਾਵੇ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਨਹਾਤੀ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਹਾਰਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪੇ ਹੀ ਸੰਗ ਗਈ। ਬੜੇ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਵੇਖਿਆ ਧਿਆਨ ਨਾਲ, ਕਾਲੇ ਘੇਰਿਆਂ ਨੇ ਮੋਟੇ ਨੈਣਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਬਣਾਅ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਾਲਾ ਮਹੀਨ ਜਾਲੀ ਵਾਲਾ ਸੂਟ ਪਾਇਆ ਜਿਹੜਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਉਸਨੂੰ ਕਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਅਲਮਾਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਵਾਲੀ ਐਲਬਮ ਕੱਢੀ ਤੇ ਇੱਕ ਨਜ਼ਰ ਸਾਰੀ ਐਲਬਮ ਉੱਤੇ ਸੁੱਟੀ। ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਆ ਗਿਆ ਸੀ- 'ਤੇਜ਼ ਜੀ... ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ... ਇਹ ਸਾਡੀ ਮਰਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇਜ਼ ਜੀ... ਵਾਹਿਗੁਰੂ...' ਅਤੀਤ ਤੋਂ ਉਹ ਡਰ ਗਈ ਤੇ ਭੜਕ ਕੇ ਉਸ ਐਲਬਮ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕੀਤੀਆਂ। ਫਿਰ ਉਸ ਐਲਬਮ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਤੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਕਰ ਕੇ ਅੱਗ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਬਚੀ ਸਵਾਹ ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਨਾਲੀ ਵਿੱਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਹਰ ਅੰਦਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨਾਲ ਬੈਗ ਭਰ ਲਿਆ।

ਸੀਸੇ ਸਾਹਵੇਂ ਬਹਿ ਕੇ ਉਸ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਲਾ ਕੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੀਤਾ। ਕਾਲੇ ਘੇਰਿਆਂ ਅਤੇ ਝੁਰੜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਮੇਕਅੱਪ ਦੀ ਮੋਟੀ ਪਰਤ ਚਾੜ੍ਹ ਲਈ। ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਰੀਮ ਝੱਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਸ਼ਰਮਾਅ ਗਈ। ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਪਾਈਆਂ ਝਾਂਜਰਾਂ ਉਸ ਪੁਰਾਣੇ ਟਰੰਕ 'ਚੋਂ ਕੱਢੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੋਰ ਜੰਗਾਲ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਬਦਸੂਰਤ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਤੇਜ਼ ਨੇ ਝਾਂਜਰਾਂ ਨੂੰ ਰਗੜ ਰਗੜ ਕੇ ਮਾਂਜਿਆ ਤੇ ਪੈਰੀਂ ਪਾ ਲਈਆਂ। ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਭਾਰੀ ਬੈਗ ਉਸ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਤੇ ਛਣ ਛਣ ਕਰਦੀ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ ਅਜੇ ਇੰਨੀ ਤੰਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ ਪਰ ਉਸਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਨੀ ਕੁ ਜਾਨ ਆ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਤੌਰੇ ਤੁਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਉਸਨੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅਸਮਾਨ ਵੱਲ ਤੱਕਿਆ ਤੇ ਉਸਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਬਾਹਾਂ ਉੱਤਾਂਹ ਚੁੱਕ ਕੇ ਅੰਬਰ ਨਾਲ ਛੇੜਖਾਨੀ ਕਰੇ... ਉਸਨੂੰ ਗਾਹਲ ਕੱਢੇ ਤੇ ਫਿਰ ਭੱਜ ਜਾਵੇ... ਇੱਕ ਗੁੱਝੀ ਜਿਹੀ ਮੁਸਕੁਰਾਹਟ ਉਸਦੇ ਪਤਲੇ ਕਾਲੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਖਿੱਲਰ ਗਈ।

...ਮਾਂ ਨੂੰ ਉਡੀਕਣ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੀ ਤੇਜ਼ ਨੇ ਘਰ ਦਾ ਬੂਹਾ ਢੋਇਆ। ਉਸਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਸਦਾ ਬਾਪੂ ਖੰਘਦਾ ਹੋਇਆ ਉਸ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਰਤੀ ਤਾਂ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਵਰ੍ਹੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ ਸੀ... ਉਸ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਘਰ ਦੇ ਢੁਕੇ ਬੂਹੇ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਝੀਤ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਮੁੜੀ ਤੇ ਬੂਹੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੇੜ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਾਹਲੇ ਪੈਰੀਂ ਤੁਰਦੀ ਆਟੋ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਈ- 'ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ...'

ਪਰਵਾਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਬਦਲਦੇ ਪਰਸੰਗ-2

ਪਸ਼ੋਰਾ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ

ਲੇਖ

32

ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ ਵਰਗੇ ਉੱਨਤ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਦਬਾਓ ਸਾਹਵੇਂ ਗੱਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਨ-ਵਾਈਟ ਘਟ-ਗਿਣਤੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ; ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਤਾਂ ਇਸ ਧਾਰਨਾਂ ਵਿਚ ਈ ਹੈ, ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ 'ਜੂਡੀਓ-ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨ ਵਾਈਟਮੈਨ ਕੰਟਰੀ' ਵਜੋਂ ਰਖੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੰਦਰ-ਖਾਤੇ ਅਜ ਵੀ ਉਸ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਨੇ। ਪਰ ਉਹ ਹੁਣ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਅਜ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬਹੁ-ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਚਾਈ 'ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚ ਏਕਤਾ' ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਰਸੰਗ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ 'ਮੈਲਟਿੰਗ ਪੌਟ' ਕਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ 'ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਗਾਰਡਨ'

ਕਹਿਣਾ ਠੀਕ ਰਹੇਗਾ, ਜਿਹਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਅਤੇ ਏਕਤਾ ਇੱਕੋ ਰੰਗ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ ਵਿਚ ਹੈ।

ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਅਜ ਅਮਰੀਕਨ ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਭੰਬਲ-ਭੂਸੇ ਵਿਚ ਦੋਰਾਹੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਨੋਟਰ-ਡੈਮ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਡੇਵਿਡ ਕੈਂਪਬੈਲ ਅਤੇ ਹਾਰਵਰਡ ਦੇ ਰਾਬਰਟ ਪਟਨਮ, ਦੋ ਉੱਘੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ 'ਵਖਰਾ ਕਰਨ' ਨਾਲੋਂ 'ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ' ਕਰਤੱਵ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾ ਲਈ ਪਰਭਾਵਪੂਰਵਕ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਬਹੁ-ਸੱਭਿਆਚਾਰੀ ਅਖੰਡਤਾ ਵਲ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਆਗੂ ਜਾਂ ਸੂਝਵਾਨ

ਲੇਖਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਜਾਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਰਾਹ-ਦਸੇਰੇ ਵਜੋਂ ਸਰਗਰਮ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਪੁੱਠਾ ਗੇੜ ਦੇਣ ਤੇ ਉਥੱਲ-ਪਥੱਲ ਦੀ ਤਾਕ ਵਿਚ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੋਂ ਸੋਧਾ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਇਥੇ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਵੀ ਕੁਝਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਰੰਗ-ਨਸਲ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ, ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪਰਸਪਰ ਦਬਾਓ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਆਪਣੇ ਮੁਢਲੇ ਘਰ, ਅਰਥਾਤ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਲਗੇ ਹੋਏ ਖੋਰੇ ਦਾ ਝੋਰਾ ਵੀ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਏਥੇ ਪੁੰਗਰ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਲਈ ਬਾਧਕ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਹਾਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਖੋਰੇ ਵਿਚ ਜੋ ਤਹਿਸ ਨਹਿਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਤਰਾਟਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ ਇਥੇ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਸਾਨੀ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਸੀ, ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਡੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਹੀ ਕਰਵਾਏ ਸਰਵੇਖਣ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਰਾਹ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ, ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਟ੍ਰਿ ਬਿਊਨ ਵਿਚ ਛਪੀ ਖਬਰ ਅਨੁਸਾਰ 2000-2010 ਤਕ 5000 ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਆਤਮਘਾਤ ਕਰ ਗਏ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸਨ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਛਪ ਰਹੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕਿਸਾਨੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਦ ਤੋਂ ਬਦਤਰ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਝੰਬੇ ਨੌਜਵਾਨ ਇਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਧੰਦਾ ਸਮਝ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਜੇ ਕਰ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਰੀੜ੍ਹ

ਜਿਸ ਇਨਸਾਨ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਹੋਣ ਉਹ ਕਦੇ ਬਦਸੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਨੱਕ ਭਾਵੇਂ ਤੁਹਾਦਾ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਅਜੀਬ ਹੋਵੇ ਤੇ ਮੂੰਹ ਟੇਢਾ ਤੇ ਦੂਹਰੀ ਠੰਡੀ ਤੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਨਿਕਲੇ ਦੰਦ, ਪਰ ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਚੰਗੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਸੂਰਜੀ ਕਿਰਨਾਂ ਵਾਂਗ ਚਮਕ ਚਮਕ ਪੈਣਗੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੋਹਣੇ ਲੱਗੋਗੇ।
—ਰੋਆਲਡ ਡਾਹਲ

ਦੀ ਹੱਡੀ ਵਿਚ ਹੀ ਟੇਢ ਆ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਨੌਜਵਾਨੀ ਹੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਹੀਨ ਅਤੇ ਸੁਪਨ-ਹੀਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ, ਓਥੇ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਬਾਰੇ ਚੁੰਝ-ਚਰਚਾ ਦੇ ਕੀ ਅਰਥ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ? ਸੋਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣਾ ਪਵੇਗਾ!

ਫਿਰ ਵੀ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਦੇਸ ਤੋਂ ਏਥੇ ਮਿਲਣ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ, ਸਹੁਰੇ ਆਈ ਕੁੜੀ ਵਾਂਗ, ਸਾਰੇ ਗਮ ਭੁਲਾਅ ਕੇ ਹੁੱਭ ਕੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਸੁੱਖ ਸਾਂਦ ਅਤੇ ਭਰਾਤਰੀ ਆਓ ਭਗਤ ਵਿਚ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਬਣੀ ਕਿਸੇ ਗਾਇਕ ਦੀ ਕੈਸਟ ਉਪਰ ਨਚਾਏ ਗਿਏ-ਭੰਗੜਿਆਂ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, “ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਅਸਲੀ ਵਾਰਿਸ ਤੁਸੀਂ ਪਰਵਾਸੀ ਈ ਹੋ, ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਸਕਦੇ ਹੋ; ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਪਤਨ ਹੀ ਸਮਝੋ” - ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਸਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਰੋਣਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਖੁਸ਼ੀ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮਾਣ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਸਿਫਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਨਵਾਂ ਬਣਾਇਆ ਘਰ ਅਤੇ ਪੁੰਗਰਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਆਏ ਹਨ। ਰੋਣਾ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਸ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਟਾਹਣ ਉਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਖੇਡੇ ਦੇ ਜੋ ਫੁੱਲ ਪੱਤੀਆਂ ਉਹ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਓਸੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਵੱਸ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਇਸ ਦੇ ਪਤਨ ਦੀ ਉਹ ਬਾਤ ਸੁਣਾਅ ਰਹੇ ਹਨ!

ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵਡੀ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ ਵਿਚਲੀਆਂ ਕੁਝ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਗੇ ਹੋਏ ਘੁਣ, ਅਤੇ ਦੇਸੀ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕਿਟਾਣੂ ਇਥੇ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣ ਸਦਕਾ ਕਿਤੇ ‘ਜਿਹੜੇ ਰੋਗ ਨਾਲ

ਬਕਰੀ ਮਰ ਗਈ, ਉਹੀ ਰੋਗ ਪਠੋਰੇ ਨੂੰ’ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਾ ਹੋ ਜਾਏ। ਇਸੇ ਸਾਲ ਜਨਵਰੀ ਦੇ ਜਿਸ ਦਿਨ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆਂ ਦੇ ਮੌਡਸਟੋ-ਟਰਲਕ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸੱਦੇ ਉਪਰ ਪ੍ਰੋ: ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਂਸਲ ਵਲੋਂ ਮੈਂ, ਸਿੱਖ ਚੇਤਨਾ ਦਿਵਸ ਉਪਰ ਸਥਾਨਕ ਅਮਰੀਕਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਕੁਝ ਪਤਵੰਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣ, ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਲਈ ਪਗੜੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਕੁੰਜੀਵਤ ਪਰੈਜ਼ਨਟੇਸ਼ਨਜ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਉਸ ਤੋਂ ਇਕ ਹਫਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਐਤਵਾਰ 10 ਜਨਵਰੀ 2016 ਨੂੰ ਹੀ ਟਰਲਕ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਪਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਗਹਿ-ਗੱਚ ਲੜਾਈ ਦੀ ਵੀਡੀਓ ਇੰਟਰਨੈਟ ਤੇ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਫੈਲਦੀ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਉਸ ਪਰੈਜ਼ਨਟੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸਥਾਨਕ ਸਿਵਲ ਕਰਮਚਾਰੀ, ਮੇਅਰ ਅਤੇ ਸੁੱਰਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ, ਜੋ ਇਕ ਹਫਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਅਤੇ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਚੁੱਨੀਆਂ ਅਤੇ ਪੱਗਾਂ ਰੋਲਦੇ, ਘਸੁੰਨ-ਮੁੱਕੀ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖਦੇ, ਜੁੱਤੀਆਂ ਸਮੇਤ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋ ਕੇ ਫੜੋ-ਫੜੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ!

ਸੈਂਟਰਲ ਵੈਲੀ ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਰਵਾਇਤ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਦੇਸੋਂ ਆਏ ਹਰ ਰਾਜਸੀ ਆਗੂ ਨੂੰ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਹੋਵੇ ਉੱਡ ਕੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਰ ਮਈ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ ਕਲੋਵਿਸ-ਫਰੈਜ਼ਨੋ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪਰਧਾਨ ਦੀ ਫੇਰੀ ਦੌਰਾਨ ਕੁਝ ਪੰਜਾਬੀ ਭਰਾਵਾਂ ਵਲੋਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਸਟਾਈਲ

ਗਾਲੀ-ਗਲੋਚ ਵਾਲੀ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਹਥੋਪਾਈ ਵਰਗਾ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸੁੱਰਖਿਆ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਇਥੇ ਵੀ ਫਰੈਜ਼ਨੋ ਕਾਉਂਟੀ ਸੈਰਿਫ, ਮਾਰਗਰੇਟ ਮਿਮਜ਼ ਦੇ ਸੱਦੇ ਉਪਰ ਕਲੋਵਿਸ ਪੁਲਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸਦ-ਭਾਵਨਾ ਵਾਸਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਂਸਲ ਵਲੋਂ ਮੈਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚਲੀ ਸ਼ਾਇਸਤਗੀ ਬਾਰੇ ਪਰੈਜ਼ਨਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ ਆਇਆ ਸਾਂ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹੀ ਅਫਸਰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ, ਜੋ ਇਸ ਵੇਰ ਇਥੇ ਇਹ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ।

ਡਾਇਆਸਪੋਰਾ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਰੋਫੈਸਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ “ਮਾਂ” ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਉਸ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਨਜ਼ਮ “ਮਾਂ” ਦੀਆਂ ਆਖਰੀ ਦੋ ਪੰਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

“ਬਾਕੀ ਕੁਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬੂਟੇ, ਜੜ੍ਹ ਸੁੱਕਿਆਂ ਮੁਰਝਾਉਂਦੇ,
ਐਪਰ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਮੁਰਝਾਇਆਂ ਇਹ ਬੂਟਾ ਸੁੱਕ ਜਾਏ!”

ਡਾਇਆਸਪੋਰਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਦੇਸ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਵੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ; ਕੁਝ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਰਪੇਸ਼ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ, ਝੋਰੇ ਅਤੇ ਉਦਰੇਵੇਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਿਰੋਕਾ ਸਿਖ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਸਿਰਤ ਸਦਕਾ ਅਜ ਸਾਡੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਇਸ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਫੁੱਲ ਖਿੜਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਹਨ। ਗਦਰੀਆਂ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਵਜੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਅਜ ਇਹ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ

ਪਸੌਰਾ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ

ਲੇਖ

ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਵਾਈ ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ ਦੀ ਘਰੋਗੀ ਮੰਡੀ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧੀ ਸੀ, 2015 ਵਿਚ- 18.8% ਨਾਲ। ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਰੂਸ 11.9%, ਚੀਨ 9.7%, ਅਮਰੀਕਾ 5.4% ਨਾਲ ਵਧਿਆ ਸੀ। 2015 ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਦੀ ਕੋਈ ਅੱਧੀ ਅਬਾਦ (48%) ਨੂੰ ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ ਵਜੋਂ ਹਵਾਈ ਕੰਪਨੀਆਂ ਢੋਇਆ।

ਧਰਮ ਹੀ ਸਮਝੋ, ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਹਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਖਿੜਾਈ ਰਖਣ ਲਈ ਕਸਮ ਖਾਧੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚਲਾ ਮੁਢਲਾ ਬੂਟਾ ਘਟੋ-ਘਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਨਾ ਸੁੱਕ ਜਾਏ। ਇਸ ਸੋਚ ਨੂੰ ਪਰਨਾਏ ਇਥੇ ਵਸਦੇ ਅਨੇਕ ਸਪੂਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੀ ਰੋਸ਼ਨ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਕੇ ਲੇਖ ਨੂੰ ਅਗੇ ਤੋਰਾਂਗਾ:

ਇਸ ਸੰਮੇਲਨ ਦੀ ਰੂਹੋ-ਰਵਾਂ ਸਰਦਾਰ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਠ ਸਾਡੇ ਦਰਮਿਆਨ ਹਨ। ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਵਲ 15 ਡਾਲਰ ਜੇਬ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ। ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਵਿਚ ਲੋਡਾਈ ਦੇ ਕਰੀਬ ਅਕੈਂਪੋ ਵਿਖੇ ਮੈਂ ਵੀ ਉਹ ਇਲਾਕਾ ਵੇਖ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਜਿਥੇ ਉਹ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਰਹਿਕੇ ਇਕ ਡਾਲਰ ਘੰਟੇ ਉਪਰ ਦੇ ਸਾਲ, ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਜ ਉਹੀ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਠ 15,000 ਏਕੜ ਦੀ ਖੁਦਕਾਸ਼ਤ ਖੇਤੀ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਅਤੇ ਰੇਜ਼ਨ ਕਿੰਗ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ, ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮੋਹਰੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਆਦੀ ਹੈ। ਅਜ ਵਰਗੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਲਣੀ ਦਾ ਵੀ ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਸਪਾਂਸਰ ਹੈ। ਵਖ ਵਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਪੂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਮਿਸਾਲਾਂ ਵੀ ਅਨੇਕ ਹਨ। ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਸਮੇਤ ਇਸ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹਨ, ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਥੇ ਵਸਦਾ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ, ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਜਾਂ ਸਟੋਰ ਕਲਰਕ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਹਨਾਂ

ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਤਰੋ-ਤਾਜ਼ਾ ਰਖਣ ਲਈ ਤਨ-ਦੇਹੀ ਨਾਲ ਵਚਨ-ਬੱਧ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧ ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚਲੇ ਇਸ ਬ੍ਰਿਛ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਇਸਦੀ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਆਬੋ-ਹਵਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਰੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਾਲੇ ਉਸ ਪਤਨ ਦੇ ਕਾਰਣ ਲਭਣ ਅਤੇ ਉਹਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ। ਮੇਰੀ ਜਾਚੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਕਾਰਣਾਂ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਤੋਂ ਉਪਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਨੂੰ ਜ਼ਰਬ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਪਤਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਣ ਕਵੀ ਪਾਸ਼ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚਲੇ “ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਮਰ ਜਾਣਾ” ਈ ਹੈ। 50 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪੰਜੌਰ ਬਾਗ ਵਿਚੋਂ ਬਾਗਬਾਨੀ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਬਿਹਤਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਉਚੇਰੀ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਤਵੱਕੋ ਨਾਲ ਇੰਗਲੈਂਡ ਗਿਆ ਸਾਂ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵਾਪਿਸ ਦੇਸ਼ ਜਾ ਕੇ ਬਿਹਤਰ ਸਮੱਥਾ ਨਾਲ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸੁਪਨਾ ਸੀ। ਜੋ ਵਾਪਿਸ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਿਆ, ਉਹ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਜ ਚੰਗੀ ਨੌਕਰੀ ਵਾਲਾ, ਚੰਗਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਨੌਜਵਾਨ ਵੀ ਉਥੇ ਕਦੇ ਨਾ ਵਾਪਿਸ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕਰ ਕੇ ਪਰਵਾਸ ਲਈ ਭੱਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਮੋਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਸ਼ਵ ਕਾਨਫ਼ਰੰਸ ਵਿਚ ਹਿੰਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਬੁਲਾਏ ਗਏ ਕੁਝ ਸਮੱਥਾਵਾਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀਜ਼ੇ ਲਈ ਇਸ ਸ਼ੌਕ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਪਰ ਨਾਂਹ ਹੋਈ ਸੀ, ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਪਹੁੰਚਕੇ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਵਾਪਿਸ ਹੀ ਨਾ ਜਾਣ! ਆਖਿਰ ਕਿਉਂ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿਸੇ ਉਪਰ ਦੇਸ਼ ਮੜ੍ਹਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਡੂੰਘੀ ਪੜਚੋਲ ਅਤੇ ਢੁਕਦੇ ਸਮਾਧਾਨ ਦਾ ਤਲਬਗਾਰ ਹੈ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਕੇਵਲ ਸਿਆਸੀ ਦਮਗਜੇ

ਅਤੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਾਂਤ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਏਗਾ, ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਕਸਤ ਪੰਜਾਬ ਵਜੋਂ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕੇਗਾ। ਇਸ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਬੁਧ ਧਰਮ ਵਾਂਗ ਮੁੱਢ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਨਾਤਾ ਟੁੱਟਦਾ ਟੁੱਟਦਾ ਟੁੱਟ ਵੀ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਵੀ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਬੂਟਾ ਸੁਕਦਾ, ਸੁੱਕ ਵੀ ਸਕਦਾ ਹੈ!

ਠੀਕ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੁਣ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਫਰਤੀ ਪਰਚਾਰ ਤੇਜ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਮਝ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖ ਵੀ ਗੋਰੇ ਨਸਲਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਤਾਂ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸੀ। ਪਰ ਸਿੱਖ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਵਜੋਂ ਕੇਵਲ ਇਹ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਉਂਦੇ, ਕਿ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਸਲਾਮਿਕ ਆਤੰਕਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਿਆਂ ਸਦਕਾ, ਸਮੁੱਚੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਨਖੇੜਕੇ ਆਪਣੇ ਹਾਲ ਉਪਰ ਛੱਡ ਦੇਂਦੇ, ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਖਾਸਾ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਰਵਾਇਤ। ਉਹ ਤਾਂ ਹਰ ਕੀਮਤ ਉਪਰ ਸਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਨਿਆਏ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਖਲੋਂਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਿੱਖ ਕੌਣ ਨਹੀਂ ਦੀ ਥਾਂ, ਸਿੱਖ-ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਬਾਰੇ ਠੀਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਚੇਤਨਾ ਦਵਾਰਾ ਇਸ ਗੱਲ ਉਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਣ ਹਨ? ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਮੀਰੀ ਗੁਣ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਅਰੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, “Social justice and defending people in need is part of the Sikh faith. You don't have to be a Muslim to stand up against anti-Muslim bigotry. Every-

2016 ਦਾ “ਅਸੀਂ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਮਾਣ ਕਰੂ ਜਲੂਸ”, ਟੋਰਾਂਟੋ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕਨੇਡਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਵੀ ਸਾਥ ਕੀਤਾ, ਸਤਰੰਗੀ ਪੀਘ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਸਜੇ ਕਨੇਡਾ ਦੇ ਦਿਨੂ, ਮੇਪਲ ਪੱਤੇ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਮਰਦ/ਔਰਤ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਲਿੰਗਰ ਪਰਿਚਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਝੰਡਾ ਚੁੱਕੀ।

one should stand up against bigotry and hate, regardless of the target.”

ਅਮਰੀਕਨ ਡੀਜ਼ਾਈਨਰ-ਐਕਟਰ, ਵਾਰਿਸ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਅਪਣੀਆਂ ਕਿਰਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸਦੀ ਬਾਅਦ ਵੀ ‘ਸਿੱਖ ਕੌਣ ਹਨ; ਕਿਥੋਂ ਆਏ ਹਨ’ ਵਰਗੇ ਬੇਤੁਕੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਖੁਸ਼-ਮਿਜ਼ਾਜੀ ਵਿਚ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ: “ਭਈ ਸਾਡਾ ਵੀ ਉਹੀ ਦੇਸ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਲੋਕੀਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਟੱਬਰ-ਟੀਰ ਪਾਲਦੇ ਨੇ ਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਨੇ!” ਭਾਵ ਅਮਰੀਕਨ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਖਾਸੇ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਜਣਕਾਰੀ ਤੋਂ ਜਾਗਰੂਕ ਅਤੇ ਚੇਤੰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਦਿੱਖ ਸਦਕਾ ਕੁਝ ਵੀ ਵੱਖਰਾ ਨਾ ਸਮਝਣ। ਦੂਸਰਾ, ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਬਲ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਸ ਮਾੜੇ ਸਲੂਕ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਨ ਸਮਝਣ, ਉਪਰਾ ਨਾ ਸਮਝਣ। ਇਸ ਪੱਖ ਨੂੰ ਵਿਧੀਵੱਤ ਢੰਗ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ ਉਪਰ ਜਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਤੋਂ ਛੁਟ, ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਸੈਂਟਰਲ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਕੌਂਸਲ ਵੈਲੀ ਦੇ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵਧ ਰਜਿਸਟਰਡ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਲੋਂ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਨਾਨ ਪਰੋਫਿਟ ਸੰਸਥਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਿਛਲੇ 22-23 ਸਾਲ ਤੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ ਸੀ। ਇਸ ਕੌਂਸਲ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਲੋਂ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਦੋ ਦਰਜਨ

ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਸੈਂਟਰਲ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਤੋਂ ਵਧ ਮੈਂਬਰ ਹਨ, ਜੋ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਜੋਂ ਵਿਭਿੰਨ ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਨਵੇਂ ਉਸਰ ਰਹੇ ਬਹੁ-ਸੱਭਿਆਚਾਰੀ ਸਮਾਜ ਲਈ ਉਹ ਉਸਾਰੂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ, ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਲੋਂ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਲਟੀਫੇਜ਼ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਇੰਟਰਫੇਜ਼ ਅਲਾਇੰਸ, ਕਲੀਨ ਐਨਵਾਰਨਮੈਂਟ ਕਮੇਟੀ, ਡਿਜ਼ਾਸਟਰ ਰੀਲੀਫ ਅਤੇ ਹੇਟ ਕ੍ਰਾਈਮ ਵਿਰੁਧ ਚੇਤਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਸਿੱਖ ਅਵੇਅਰਨੈਸ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਵਰਨਣਯੋਗ ਹਨ।

ਸਿੱਖ ਕੌਂਸਲ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਸਰ-ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰਤ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਟਰੇਚਰ ਅਕੈਡਮੀ ਨਾਲ ਮੇਢੇ ਨਾਲ ਮੇਢਾ ਜੋੜ ਕੇ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਭਾਈਵਾਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਡਾ:ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਸਮੇਤ ਸਮੁੱਚੀ ਟੀਮ ਨੇ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੀ ਇਸੇ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮੋਢੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਜੋਂ ਸਾਬਕਾ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਸਿੱਖ ਅਵੇਅਰਨੈਸ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਕੋ-ਆਰਡੀਨੇਟਰ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਨ ਸਮੇਤ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਮੈਂਬਰ ਸਰਦਾਰ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ (ਸਨ-ਵਾਕੀਨ

ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੇਅਰ) ਅਤੇ ਡਾ:ਓਂਕਾਰ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦਰਾ ਸੈਕਰਮੈਂਟੋ ਤੋਂ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। 9/11 ਮਗਰੋਂ ਘਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਖਾਸਕਰ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਜੋ ਨਵੀਂ ਸਥਿੱਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਲਈ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਵੀ California Department of Education (CDE), California Legislature ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਸਦਨਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਸਰਕਾਰੇ-ਦਰਬਾਰੇ ਆਮ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰੀਕਲਮ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕਰਵੇਣ ਲਈ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸੈਕਰਮੈਂਟੋ ਵਿਚ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਸਦਨਾਂ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਆਰ-ਪਾਰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਲੋਬੀਇੰਗ ਅਤੇ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 7-8 ਸਾਲ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸੈਕਰਮੈਂਟੋ ਵਿਚ ਸੰਬੰਧਤ ਦਫਤਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨਾਲ ਅਨਗਿਣਤ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵਿਸਥਾਰ ਇਸ ਲੇਖ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਹੋਰਨਾਂ ਵਲੋਂ, ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਕੌਂਸਲ ਵਲੋਂ ਆਪ ਮੋਹਰੀ ਹੋ ਕੇ, ਉਠਾਏ ਗਏ ਕੁਝ ਸਾਰਥਕ ਕਦਮਾਂ ਉਪਰ ਪੰਛੀ-ਝਾਤ ਇਸ ਤਰਾਂ ਹੈ। (ਚੱਲਦਾ)

[ਸਾਬਕਾ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ, ਸਿੱਖ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਸੈਂਟਰਲ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ www.pashaurasinghdhillon.com, pashaurasinghdhillon@gmail.com (559) 708 4399

ਖਟ-ਮਿੱਠੀਆਂ ਇਮਲੀਆਂ

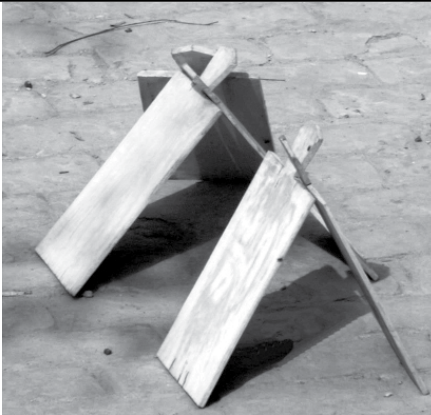
ਡਾ: ਗੁਰਮਿੰਦਰ ਸਿੱਧੂ

ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਕਿ ਨਹਿਰੂ-ਗਾਂਧੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਕਤ ਵਿਚ। - ਸੰਜੇ ਬਾਬੂ

ਯਾਦਾਂ

ਉਮਰ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਫ਼ਰ ਵਿੱਚ ਕਦੀ ਕਦੀ ਪਿਛਾਂਹ ਵੱਲ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦੈ। ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਸਿਆਲ ਟੱਪ ਆਏ, ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਹਾੜ੍ਹ ਲੰਘ ਆਏ, ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਟਿੱਬਿਆਂ 'ਤੇ ਪੈਰ ਮੱਚੇ, ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਰੁੱਖ ਨੇ ਛਾਂ ਦਿੱਤੀ। ਚੇਤਿਆਂ ਦੀ ਬਾਰੀ ਖੋਲ੍ਹਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾਹਵੇਂ ਆ ਖੜ੍ਹਦੀ ਐ ਬਚਪਨ ਦੀ ਰੁੱਤ, ਉਹ ਬੇਪਰਵਾਹੀਆਂ, ਉਹ ਮੌਜ-ਮਸਤੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਬਚਪਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਰੰਗੀਨ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਚੇਤਾ ਉਮਰ ਦੇ ਢਲਵੇਂ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਝੁਰੜੀਆਂ ਭਰੇ ਚਿਹਰੇ ਉੱਤੇ ਮੁਸਾਕਾਨਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਬੀ ਰੰਗ ਛਿੜਕ ਦਿੰਦੈ।

ਦੀ ਪੁੜੀ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟੀਆਂ ਗੁੜ ਦੀਆਂ ਰੋੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁੜ ਦੀ ਰੋੜੀ ਜੀਭ 'ਤੇ ਧਰਦੀਆਂ, ਭੋਰਾ ਕੁ ਚੂਸ ਕੇ ਇਮਲੀ ਮੂੰਹ 'ਚ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਤੇ ਅੱਧੀ ਛੁੱਟੀ ਵੇਲੇ ਚਟਖਾਰੇ ਲੈਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ। ਉਦੋਂ ਬਸਤਾ ਵੀ ਕਿਹੜਾ ਅੱਜ ਵਰਗਾ ਸਕੂਲ ਬੈਗ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਚਿੱਟੇ ਖੱਦਰ ਦੇ ਟੋਟੇ ਵਿੱਚ ਸਲੇਟ, ਕਿਤਾਬਾਂ-ਕਾਪੀਆਂ ਤੇ ਕਲਮਾਂ-ਸਲੇਟੀਆਂ ਰੱਖ ਕੇ ਗੰਢ ਮਾਰੀ ਹੁੰਦੀ। ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਪੋਛੇ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟੀ ਮਿੱਸੀ ਰੋਟੀ ਤੇ ਪੂਤਨੇ ਦੀ ਚਟਣੀ ਜਾਂ ਪਰੌਠੇ ਨਾਲ ਅੰਬ ਦਾ ਅਚਾਰ, ਉਦੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਲੰਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਖਰਚ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਪੈਸੇ-ਪੁਸੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਸਨ ਸਾਨੂੰ, ਤੇ ਖਰਚਦੇ ਵੀ ਕਿੱਥੇ, ਨਾ ਕੋਈ ਕੈਂਟੀਨ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਫ਼ਾਬੜੀ-ਰੇੜੀ ਵਾਲਾ। ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਦੀ ਘਰੋਂ ਆਨਾ-ਦੁਆਨੀ ਮੰਗ ਲਿਆਉਣਾ ਤੇ ਨਾਲ ਦੇ ਖੇਤ ਵਾਲੇ ਰਾਮ ਜੀ ਤੋਂ ਮੂਲੀਆਂ ਖਰੀਦ ਕੇ, ਉਸੇ ਦੇ ਖੂਹ ਦੇ ਚੁੱਬੜੇ ਵਿੱਚ ਧੋ ਕੇ ਲੂਣ ਲਾ ਲਾ ਛਕੀ ਜਾਣਾ।

ਸਾਰੀ ਛੁੱਟੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਘਰ ਆ ਕੇ ਬੋਹਾ-ਸੱਜਰਾ ਜੋ ਵੀ ਮਿਲੇ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਖਾਣਾ, ਸਕੂਲੋਂ ਮਿਲਿਆ ਕੰਮ ਮੁਕਾਉਣਾ

ਤੇ ਫਿਰ ਖੇਡਣ ਭੱਜ ਜਾਣਾ। ਜੇਠ-ਹਾੜ੍ਹ ਦੀ ਦੁਪਹਿਰੇ ਕਿਸੇ ਕੰਧ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਵਿੱਚ ਬਹਿ ਕੇ ਦੀਨ-ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਬੇਖਬਰ ਅਸੀਂ ਘੰਟਿਆਂ-ਬੱਧੀ ਖੇਡਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ। ਇਹ ਗੀਟੇ ਇੱਟ ਉੱਤੇ ਇੱਟ ਮਾਰ ਕੇ ਘੜੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂ ਸਤਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰਿਉਂ ਚੁੱਕੀਆਂ ਗੋਲ-ਮਟੋਲ ਵੱਟੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਲੱਕੜੀ ਦੇ ਸਤਰੰਗੇ ਗੀਟੇ ਵੀ ਮਿਲ ਗਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਇਸ ਖੇਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸੇ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਲੱਗਦੈ ਇਹ ਵੀ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅਜਬ ਜਿਹਾ ਹੁਨਰ ਹੀ ਸੀ, ਐਨਾ ਖੇਡਣਾ ਕਿ ਪੋਟੇ ਤੱਕ ਘਸ ਜਾਣੇ। ਹੋਰਾਂ ਵਾਂਗ ਮੈਂ ਵੀ ਭਰਪੂਰ ਮਾਣੀ ਹੈ ਇਹ ਰੁੱਤ, ਕੋਟਲਾ-ਛੁਪਾ ਕਿ, ਅੱਡੀ-ਟੱਪਾ, ਪੀਹਚੋ, ਕਿੱਕਲੀਆਂ, ਚੋਰ-ਭਲਾਈ, ਅੰਨ੍ਹਾ ਝੋਟਾ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ..ਕਦੀ ਕਦੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੈ ਕਿ ਵੀਡੀਓ-ਖੇਡਾਂ ਤੇ ਮੋਬਾਈਲਾਂ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿੰਨੇ ਨਾਯਾਬ ਤੌਹਫੇ ਖੋਹ ਲਏ ਨੇ..ਸਮਿਆਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਮਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਬੰਜਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਕੀ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਖਿੜਿਆ ਕਰਨਗੇ ਭਲਾ? ਉਹ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਸ਼ਰਾਰਤਾਂ, ਉਹ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਹਾਸੇ, ਉਹ ਮਹਾਨ ਜਾਪਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇ, ਕਦੀ ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਦਬਕਿਆਂ ਦੀ ਖਟਾਸ, ਕਦੀ ਸਾਬਾਸ ਦੀ ਮਿਠਾਸ, ਯਾਦਾਂ ਦਾ ਮਰਤਬਾਨ ਖੋਲ੍ਹਦਿਆਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਰਸ ਘੋਲਣ ਲੱਗੇ ਨੇ।

ਮੇਰੇ ਖੋਜੀ ਕਾਰਨਾਮੇ

ਉੱਜ ਬੜੇ ਖੋਜੀ-ਕਾਰਨਾਮੇ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਰਹੀ ਹੈ ਮੈਨੂੰ। ਸੋਚਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸਾਂ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਭੋਰਾ ਵੀ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਤੁਰਦੇ ਹੋਣਗੇ? ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤੁਰਦੀ, ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਮੰਜੀ-ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਅੜਕ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੀ, ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਕੰਧ-ਕੋਲੇ ਵਿੱਚ ਵੱਜ ਕੇ ਮੂੰਹ-

36

ਨਿੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਦਾ ਸਕੂਲ ਤੇ ਖੇਡਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਦੇ ਦਿਨ..ਗੋਡਿਆਂ ਤੱਕ ਲਮਕਦੀ ਫਰਾਕ ਤੇ ਘੰਗਰਾਲੇ ਵਾਲਾਂ ਵਾਲੀ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਕੁੜੀ, ਦੋ ਗੁੱਤਾਂ ਇਕ ਅੱਗੇ ਇਕ ਪਿੱਛੇ, ਸੰਗਦੀ ਸੰਗਦੀ, ਡਰਦੀ ਡਰਦੀ ਜਿਹੀ, ਫਿਰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਫਰਾਕ ਦਾ ਕਮੀਜ਼-ਸਲਵਾਰ ਵਿਚ ਵਟਣਾ, ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਨੀਲੇ ਝੰਗੇ ਉੱਤੇ ਚਿੱਟੇ ਮਲਮਲ ਦੀ ਚੁੰਨੀ ਤੇ ਸਿਆਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਬੀ ਕੋਰ ਵਾਲੀ ਤੋਤੇਰੰਗੀ ਭੂਰੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਕੁਝ ਹੱਡਬੀੜੀਆਂ ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਜੀਭ 'ਤੇ ਖਟਮਿੱਠਾ ਰਸ ਘੋਲ ਦਿੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਹ ਖਟਮਿੱਠਾ ਰਸ ਉਹਨਾਂ ਇਮਲੀਆਂ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅੱਲ੍ਹੜ ਵਰੇਸ ਵਿੱਚ ਲੁਕ ਲੁਕ ਕੇ ਚੂਸੀਆਂ, ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵੀ ਜੋ ਗਾਹੇ-ਵਗਾਹੇ ਮੇਰੀ ਇਸ ਕੱਚੀ ਉਮਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣੀਆਂ।

ਮੇਰੀ ਇਕ ਸਹੇਲੀ ਘਰੋਂ ਇਮਲੀ ਲਿਆਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਬਾਹਲੀ ਹੀ ਖੱਟੀ ਹੁੰਦੀ। ਮੇਰੇ ਬਸਤੇ ਵਿੱਚ ਅਖਬਾਰ

ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਪਿੰਡਵਾਸੀਆਂ ਬੰਜਰ ਭੋਇੰ ਨੂੰ ਇਕ ਝੀਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ: 5 ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਕੰਮ ਨਾਲ, ਰਾਮਸਰ ਵਿਖੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਭੀਲੋ ਕੀ ਬਸਤੀ ਦੀ ਕੂੜਾ ਸਿੱਟਣ ਲਈ ਹੀ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਬੰਜਰ ਪਈ 52 ਹੈਕਟੇਅਰ ਜ਼ਮੀਨ, ਪੁੱਟ ਕੇ ਝੀਲ ਬਣਾਅ ਲਈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੌਨਸੂਨ ਤੋਂ ਅਗਾਊਂ ਹੀ 8 ਇੰਚ ਪਾਣੀ ਭਰ ਵੀ ਗਿਆ ਸੀ।

ਮੱਥਾ ਭਨਾਅ ਲੈਂਦੀ। ਘਰ ਦੇ ਬਬੇਰਾ ਰੋਕਦੇ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਕੱਲੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੀ। ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋਇਆ, ਜਦੋਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਪੱਤੀ ਨੇ ਮੇਰਾ ਚਿਹਰਾ ਲਹੂ-ਲੁਹਾਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਵਿੰਗੀ-ਟੇਢੀ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਵੱਜੀ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਠੋਡੀ ਹੇਠਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਉਸ ਸੱਟ ਦਾ ਫਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮੇਰਾ ਪਛਾਣ-ਚਿੰਨ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ ਖ਼ਬਰ ਸਿਰ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਤੱਤੀ ਤਵੀ ਉੱਤੇ ਕਿਵੇਂ ਬੈਠੇ ਹੋਣਗੇ? “ਜ਼ਰੂਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਕੀਤੀ ਹੋਏਗੀ, ਗਾਥ ਲਿਆ ਹੋਏਗਾ ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਨੂੰ, ਸੇਕ ਨੂੰ ਸਹਿੰਦਤ ਹੋ ਗਏ ਹੋਣਗੇ,” ਮੇਰਾ ਅਨਭੋਲ ਮਨ ਸੋਚਦਾ। ਸਾਡੇ ਘਰ ਦੀ ਵੱਖੀ 'ਚ ਇਕ ਵੀਰਾਨ ਮਕਾਨ ‘ਔਂਤਰਿਆਂ ਦਾ ਘਰ’ ਵੱਜਦਾ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚਾਲੇ ਇਕ ਚੱਕੀ ਦਾ ਪੁੜ ਪਿਆ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚਿਚਲਾਂਦੀਆਂ ਧੁੱਪਾਂ ਵਿੱਚ ਭੱਠ ਵਾਂਗ ਤਪਦਾ। ਜਦੋਂ ਦੁਪਹਿਰੇ ਸਾਰੇ ਬਿੰਦ ਅੱਖ ਲਾਉਣ ਲਈ ਮੰਜਿਆਂ 'ਤੇ ਟੇਢੇ ਹੋ ਗਏ ਹੁੰਦੇ, ਮੈਂ ਸਾਂਝੀ ਕੰਧ ਵਿਚਲੇ ਪਾੜ ਬੀਂ ਲੰਘ ਚਪਲਾਂ ਲਾਹ ਕੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਜਾ ਖੜ੍ਹਦੀ। ਜਦੋਂ ਦੋਵੇਂ ਪੈਰ ਮੱਚਣ ਲੱਗਦੇ ਤਾਂ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਪੈਰ ਧਰਦੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਨਾ ਖੜ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਕ ਬਾਲਟੀ ਭਰ ਕੇ ਕੋਲ ਰੱਖ ਲੈਂਦੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿਣਾ ਅਸਹਿ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਕੱਪ ਭਰ ਕੇ ਉੱਤੇ ਡੋਲ੍ਹਦੀ, ਪਰ ਪੈਰ ਪੱਥਰ ਉੱਤੇ ਹੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੀ। ਇਹ ਨਿਆਣਪੁਣਾ ਵੀ ਉਦੋਂ ਬੰਦ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਛਾਲੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿਕੇ, “ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਸੀ, ਤੂੰ ਕੀ ਕਮਲ

ਘੋਟੀ ਜਾਨੀ ਐ” ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਮੇਰੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮੇਰੀ ਲਾਗਤਬਾਜ਼ੀ

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਇਕ ਹੋਰ ਯਾਦ ਵੀ ਅੰਦਰਲੀ ਪੜਛੱਤੀ 'ਤੇ ਪਏ ਸਮਾਨ ਦਾ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਾਲ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਵ ਉੱਤੇ ਛੁੱਟੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ,

“ਛੁੱਟੀ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਨਾ, ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣੈਂ।”

“ਤੇ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਜੀ ਤੋਂ ਕੁੱਟ ਵੀ ਪਉਗੀ ਫੇਰ..” ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬੋਲੀ। ਜਮਾਤ ਵਿਚੋਂ ਅਕਸਰ ਉਹ ਨੰਬਰ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਡਰਾਮਿਆਂ, ਆਦਿ, ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਰੀਣ ਕੁ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ।

“ਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਾਡੇ ਲਈ ਤੱਤੀ ਤਵੀ 'ਤੇ ਬਹਿ ਸਕਦੇ ਨੇ, ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਸਕਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਭੈਣ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖਾ ਸਕਦੇ?”

ਮੈਂ ਬੜਾ ਹੁੱਬ ਕੇ ਅਤੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ ਬੀਰਤਾ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਰਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਗੁਰਪੁਰਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਕੂਲ ਗਈ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਪੀਰੀਅਡ ਵਿੱਚ ਹੀ ਚਪੜਾਸੀ ਬੁਲਾਉਣ ਆ ਗਿਆ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੇ ਕਾਫੀ ਲੂਣ-ਮਿਰਚ ਲਾ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤੇ ਵੱਡੇ ਭੈਣ ਜੀ ਲੋਹੇ-ਲਾਖੇ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮਨੀਟਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੁੱਸੇ ਭਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਭੋਰਾ ਹਲਕੀ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਜੋ ਉਸ ਦਿਨ ਜਮਾਤਣਾਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਅੱਖਰ ਅੱਖਰ ਦੁਹਰਾਅ ਦਿੱਤਾ।

“ਤੇ ਤੂੰ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਬਈ ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਭੈਣ ਜੀ ਤੋਂ ਡਰਦੀ ਆਂ, ਆਵਦੇ ਆਪ ਨੂੰ

ਸਮਝਦੀ ਕੀ ਐ ਭੈਣ ਜੀ, ਤੇ ਹੋਰ ਕਿੰਨਾ ਕੁਛ..”

“ਨਾ ਭੈਣ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਸਹੁੰ ਲੱਗੇ! ਜੋ ਬੋਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਉਦੂੰ ਵੱਧ ਤਾਂ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਨੀ ਕਿਹਾ..”

“ਬੱਸ ਆਹੀ ਕੁਸ਼ ਕਿਹਾ ਸੀ ਤੂੰ? ਹੋਰ ਕੁਸ਼ ਨਹੀਂ?” ਭੈਣ ਜੀ ਨੇ ਹਥਲਾ ਡੰਡਾ ਮੇਜ਼ ਉੱਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ।

“ਨਹੀਂ ਜੀ, ਬੱਸ ਆਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਤੇ ਫਿਰ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਉਹਨਾਂ ਐਗੇ ਫੈਲਾ ਦਿੱਤੇ “ਲਓ ਜੀ! ਫੇਰ ਕੁੱਟ ਲਓ ਤੁਸੀਂ..”

ਭੈਣ ਜੀ ਦਾ ਲਹਿਜ਼ਾ ਤਰਲ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ, “ਚੰਗਾ ਜਾਹ ਜਾਹ! ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਿਆ ਨਾ ਕਰ” ਉਹਨਾਂ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਪੋਲੀ ਜਿਹੀ ਥਾਪੀ ਦੇ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ ਸਹੇਲੀਆਂ ਦੇ ਜੱਬੇ ਮੂਹਰੇ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਚੇਤੇ ਐ ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਦਫਤਰੋਂ ਹੱਸਦੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਿੱਕਲਦੀ ਦੇਖ ਝਉਂ ਗਿਆ ਸੀ।

ਅੱਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਿੱਕਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਨੰਬਰ ਵੱਧ ਸਨ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਘਰ ਤੱਕ ਮੇਰੀ ਖਿੱਲੀ ਉਡਾਉਣ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਬੂਹੇ ਦੀ ਝੀੜ 'ਚੋਂ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਮੈਂ ਬੇਬੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਔਹ ਜਿਹੜੀ ਕੁੜੀ ਆਉਂਦੀ ਐ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿ ਦੀਂ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਗਈ ਆਂ..” ਤੇ ਝਬਦੇ ਹੀ ਮੰਜੇ ਹੇਠਾਂ ਲੁਕ ਗਈ ਸਾਂ।

“ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਾਤਾ ਜੀ! ਮੈਂ 'ਡੀਕ ਲੈਨੀ ਆਂ,” ਕਹਿਕੇ ਉਹ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਥੱਲਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਬੇਬੇ ਨੇ ਆਨੀਂ-ਬਹਾਨੀਂ ਉਹਨੂੰ ਤੋਰਨ ਦੀ ਬਬੇਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਤਾਂ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਮੌਕਾ ਲੱਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਇਜ਼ਤ ਘੁੱਟ ਕੇ ਸੰਭਾਲੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਡਿਗਦੀਆਂ ਵਾਣ

ਡਾ: ਗੁਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਯਾਦਾਂ

ਬਮ ਰੱਖਣ ਦੇ ਪੈਂਤੜੇ ਨੇ ਭਾਰਤ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵੀ ਹਮਦਰਦੀ ਤਾਂ ਜਿੱਤੀ, ਪਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਹੁੱਕਾ ਪਾਣੀ ਬੰਦ ਨਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਦੇਸ਼ ਹੈ। (ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈਆਂ ਭੇਜਣ ਦਾ ਇਹ ਅਤਿ ਲੋੜੀਂਦਾ ਰਾਹ ਹੈ)। - ਸ੍ਰੀਮੀਨਾਥਨ ਐਸ. ਅੰਕਲੇਸਰੀਆ ਅੱਯਰ

ਦੀਆਂ ਚੁਭਵੀਆਂ ਸੁੱਬੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁਝਦੀ ਹੋਈ ਕੋਢੀ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠੀ ਰਹੀ। ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਹਾਰ ਕੇ ਉਹ ਚਲੀ ਹੀ ਗਈ। ਉਦਣ ਸਾਰਾ ਹੀ ਦਿਨ ਮੇਰੀ ਗਿੱਚੀ ਦੁਖਦੀ ਰਹੀ, ਗੱਲ ਗੱਲ 'ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਭਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਇਸ ਤਸੀਹੇ ਦੀ ਹੱਦ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਹੋ ਗਈ ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਮ ਦੂਜੇ ਪਿੰਡ ਰਹਿੰਦਾ ਇਕ ਤਾਇਆ ਮਿਲਣ ਆ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਮੇਰੇ ਨਤੀਜੇ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਰੋਣ ਨਿੱਕਲ ਗਿਆ। ਉਹ ਭੱਲਾ ਭੰਡਾਰੀ ਮੇਰੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਕੋਈ ਨੀ ਪੁੱਤ! ਜੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਈ ਐਂ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਪਾਸ ਹੋ ਜੋਗੀ”। ਮੇਰਾ ਰੋਣ ਉੱਚੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਭੁੱਬਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਮਸਾਂ ਕਿਤੇ

ਹੁਬੁਕੀਆਂ ਲੈ ਲੈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ, “ਤਾਇਆ ਜੀ! ਮੈਂ ਪਾਸ ਆਂ..ਪਰ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ”।

“ਹੱਤ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਹੋ” ਜੇ..ਆਹ ਰੋਣ ਆਲੀ ਗੱਲ ਆ ਕੁਝ? ਸਹੁਰੀ ਕਮਲੀ ਨਾ ਹੋਵੇ!” ਤਾਇਆ ਜੀ ਨੇ ਪੱਗ ਦੇ ਲੜ ਨਾਲ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਪੂੰਝੀਆਂ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਾਲ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਨੌਕ-ਝੋਕ ਚੱਲਦੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉੱਜ ਉਹ ਵਿਚਾਰੀ ਸੀ ਨਾ-ਸਮਝ ਜਿਹੀ, ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਬਥੇਰੀ ਸੀ, ਪਰ ਘੋਟੇ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪੀਰੀਅਡ ਵਿੱਚ ਮੂੰਹ-ਜੁਬਾਨੀ ਵਾਲਾ ਟੈਸਟ ਸੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਇਕ ਪਾਸੇ ਗੋਦੇ ਦੀ ਕਿਆਰੀ ਕੋਲ ਬੈਠੀ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਰੱਟਾ ਲਾ ਰਹੀ ਸੀ, “ਅਕਬਰ ਨੇ ਦੀਨੋ-ਇਲਾਹੀ ਧਰਮ ਚਲਾਇਆ, ਅਕਬਰ ਰੱਬ ਦਾ ਖਲੀਫਾ ਸੀ।” ਉਹ ਵਾਰ ਵਾਰ ਕਿਤਾਬ ਵੱਲ ਦੇਖਦੀ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਕੇ ਇਹ ਸਤਰਾਂ ਦੁਹਰਾਉਂਦੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਕਿਤੇ ਇਹ ਨਾ ਕਹਿ ਦਈਂ, ਅਕਬਰ ਰੱਬ ਦਾ ਲੜੀਫਾ ਸੀ।”

“ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਬੇਵਕੂਫ ਸਮਝਿਆ..?”

ਉਹ ਭੱਜ ਕੇ ਪਈ।

ਸਾਰੀ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿੱਕਲ ਕੇ ਗਰੁਪ ਵਾਂਗ ਇਕੱਠੇ ਬਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ, ਵਿਚਕਾਰ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੇ ਕੁਰਸੀ ਡੁਹਾ ਲਈ ਤੇ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ। ਮੈਂ ਪਲ-ਪਲ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਰਹੀ ਸਾਂ, “ਹੇ ਰੱਬ ਜੀ! ਦੀਨੋ-ਇਲਾਹੀ ਬਾਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਹੀ ਪੁੱਛਣ।” ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਖਲੀਫਾ ਤੇ ਲੜੀਫਾ, ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਉਹਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਲੜੀਫਾ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਈ ਕਿਹਾ ਜਾਣੈਂ।

ਰੱਬ ਨੇ ਸੱਚੀਂ ਮੇਰੀ ਸੁਣ ਲਈ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਖੜੀ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲੀ- “ਅਕਬਰ ਰੱਬ ਦਾ ਲੜੀਫਾ ਸੀ, ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਖਲੀਫਾ ਸੀ, ਨਹੀਂ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਲੜੀਫਾ ਸੀ।” ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਖਿੜ-ਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸ ਪਏ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਝੋਂਪ ਜਿਹੀ ਗਈ। ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੇ ਮੁਸਕੁਰਾ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਬੈਠਣ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਉਹ ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰੁੱਸੀ ਰਹੀ।

ਮੇਰੀਆਂ ਗਫਲਤਾਂ

ਇਹ ਯਾਦਾਂ ਵੀ ਕਿੰਨੀਆਂ ਮੂੰਹਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਇਕ ਵਾਰ ਉਧੜਨ ਲੱਗ ਜਾਣ ਤਾਂ ਰੁਕਦੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਦੂਜੇ ਸਕੂਲਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਅਧਿਆਪਕ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਅਧਿਆਪਕਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਛੋਟੇ ਕੱਦ-ਬੁੱਤ ਦੀ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਉਹਨੂੰ “ਬੋਣੀ ਭੈਣ ਜੀ” ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਜੇ ਕੁਰਸੀ ਨੂੰ ਢੋਅ ਲਾਉਂਦੀ ਤਾਂ ਪੈਰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਚੁੱਕੇ ਜਾਂਦੇ, ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਸੈਂਡਲ ਧਰਦੀ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਢੋਅ ਨਾ ਲੱਗਦੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਨਲਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦਾ ਬਿਨ-ਛੱਤਾ ਗੁਸਲਖਾਨਾ ਧੋਣ ਦੀ

ਵਾਰੀ ਮੇਰੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਚੱਕਰ ਕੱਟ ਕੇ ਬੁਠੇ ਵਿਚ ਦੀ ਬਾਲਟੀ ਅੰਦਰ ਰੋੜ੍ਹਨ ਦੀ ਥਾਂ ਮਾੜੀ ਜਿਹੀ ਉਚੀ ਹੋ ਕੇ ਕੰਧ ਉੱਤੇ ਹੀ ਮੁਧੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਚੀਕਾਂ ਵੱਜੀਆਂ। ਅੰਦਰ ਬੋਣੀ ਭੈਣ ਜੀ ਬੈਠੀ ਸੀ, ਉਹ ਨੁੱਚੜਦੀ ਹੋਈ ਬਾਹਰ ਆਈ, ਏਨੇ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕ ਭੱਜ ਕੇ ਆ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਸੁੰਨ ਹੋਈ ਖੜ੍ਹੀ ਸਾਂ।

“ਮੈਨੂੰ ਕੁਸ ਪਤਾ ਨੀ ਸੀ ਭੈਣ ਜੀ..”

ਮੈਂ ਮੁਖ-ਅਧਿਆਪਕਾ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰੀ ਜਿਹੀ ਬਣ ਕੇ ਕਿਹਾ। ਉਹਦਾ ਹਾਸਾ ਨਿੱਕਲ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਚੁੰਨੀ ਨਾਲ ਚਿਹਰਾ ਲੁਕਾਉਂਦੀ ਬੋਣੀ-ਭੈਣ ਜੀ ਨੂੰ ਉਂਗਲ ਲਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦਫਤਰ ਵੱਲ ਲੈ ਗਈ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਦਿਨ ਸਾਰੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦਾ ਹਾਸਾ-ਠੱਠਾ ਬਣੀ ਰਹੀ।

ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਬਾਹਲੀ ਛੋਟੀ ਸਾਂ, ਅਜੇ ਪਹਿਲੀ-ਪੱਕੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ, ਕਿ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕਿਧਰੋਂ ਦਨਦਨਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਦੋ ਘੋੜੇ ਆ ਗਏ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਲੜ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਖੇਡ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਤਰਬੱਲੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਭੈਣ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭੱਜ ਕੇ ਇਕਲੋਤੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਵੜਨ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਬਸਤਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਭੱਜੀ ਜਾਂਦੀ ਸਾਂ, ਚੇਤਾ ਆਇਆ ਕਿ ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਦਵਾਤ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ। ਫੌਰਨ ਵਾਪਿਸ ਮੁੜ ਕੇ ਦਵਾਤ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਗਈ, ਭੈਣ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਬਾਹੋਂ ਖਿੱਚ ਕੇ ਅੰਦਰ ਵਾੜਦਿਆਂ ਘੁਰਕੀ, “ਘੋੜਿਆਂ ਨੇ ਤੇਰੀ ਸਾਹੀ ਪੀ ਲੈਣੀ ਸੀ? ਕਿ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਣੀ ਸੀ? ਆਵਦੀ ਜਾਨ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਦਵਾਤ ਦੀ ਪਈ ਐ।” ਇਹ ਗੱਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਬਣ ਕੇ ਮੇਰੇ ਘਰ ਵੀ ਪਹੁੰਚੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵਾਹਵਾ ਲੈਕਚਰ ਵੀ ਸੁਣਨੇ ਪਏ। (ਚੱਲਦਾ ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਮੁਕਦਾ).....

ਸੁਲਤਾਨਾ ਬੇਗਮ ਦਾ ਸਫ਼ਾ

ਸੁਲਤਾਨਾ ਬੇਗਮ

ਰੰਗ

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ ਵਿਚ ਲਾਈ ਔਗ! ਸਤੰਬਰ ਵਿਚ, ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ ਫ਼ਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮਦਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਡੀਟੋਰੀਅਮ ਵਿਚ। ਡਾ. ਨਿਵੇਦਿਤਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡਾ. ਅਲੰਕਾਰ ਸਿੰਘ ਉੱਪਲ ਜੀ ਦੀ ਕਮਾਲ ਦੀ ਮਾਹਿਰ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਇਨ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਤਰੀਕੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੂਫੀ ਗਾਇਨ, ਕੱਵਾਲੀ, ਕਿੱਸੇ, ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ, ਬੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨਹਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਸੁਭ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਨ ਦਾ ਵੀ ਭਵਿੱਖ ਹਨ।

-ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ

ਗੀਤ

ਜਾਂਦਿਆ ਜਾਂਦਿਆ ਰਾਹੀਆ ਸੁਣ ਜਾ,
ਦਿਲ ਦੇ ਹਾਲ ਬਿਮਾਰਾਂ ਦੇ।
ਪੱਤਝੜ ਨੇ ਜੋ ਖਾ ਲਈਆਂ,
ਉਜੜੀਆਂ ਉਹ ਗੁਲਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ।

ਜਾਂਦਿਆ ਜਾਂਦਿਆ ਰਾਹੀਆ ਸੁਣ ਜਾ. ...

ਦਿਲ ਦੇ ਦਰਦ ਬਿਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ,
ਕੁਝ ਬੋਝੋ ਅਲਫ਼ਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚ।
ਬੜਾ ਕੁਝ ਹੈ ਲੁਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ,
ਟੁੱਟੇ ਦਿਲ ਦਿਆਂ ਰਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚ।
ਟੁਰ ਜਾਂਦੇ ਚੁੱਪਚਾਪ ਜਹਾਨੋਂ,
ਬੁਝ ਜਾਂਦੇ ਵਾਂਗ ਚਿਰਾਗਾਂ ਦੇ।
ਜਾਂ ਮੌਲੇ ਬਣ ਕੇ ਗਾਉਂਦੇ ਫਿਰਦੇ,
ਬਿਰਹੋਂ ਗੀਤ ਵੈਰਾਗਾਂ ਦੇ।
ਪੀੜਾਂ ਹੰਝੂ ਬਣ ਬਣ ਵਹਿੰਦੀਆਂ,
ਅੱਖੀਆਂ 'ਚੋਂ ਦਿਲਦਾਰਾਂ ਦੇ।

ਜਾਂਦਿਆ ਜਾਂਦਿਆ ਰਾਹੀਆ ਸੁਣ ਜਾ. ...

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਕੀ ਸੀ,
ਕਿਉਂ ਛੱਡ ਕੇ ਅੱਧ ਵਿਚਕਾਰ ਗਈ।
ਪੱਕੀਆਂ ਸੌਹਾਂ ਖਾਵਣ ਵਾਲੀ,
ਕਿਹੜੀ ਗੱਲੋਂ ਹਾਰ ਗਈ।
ਜੇ ਦੱਸ ਦਿੰਦੀ ਇਕ ਵਾਰੀ ਯਾਰੋ,
ਜੋ ਗੱਲ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਰਹੀ।
ਸਹੁੰ ਰੱਬ ਦੀ ਮੰਗ ਲੈਂਦਾ ਉਹ ਵੀ,
ਹਰ ਸ਼ੈਅ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਲਈ।
ਤੁਰ ਗਈ ਕੱਲਮ ਕੱਲੀ ਜੱਗ ਤੋਂ,
ਨਾ ਜਾਣ ਸਕੇ ਗਮ ਯਾਰਾਂ ਦੇ।

ਜਾਂਦਿਆ ਜਾਂਦਿਆ ਰਾਹੀਆ ਸੁਣ ਜਾ,
ਦਿਲ ਦੇ ਹਾਲ ਬਿਮਾਰਾਂ ਦੇ।

ਪੱਤਝੜ ਨੇ ਜੋ ਖਾ ਲਈਆਂ,
ਉਜੜੀਆਂ ਉਹ ਗੁਲਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ।

ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਰਮਜ਼ ਤਾਂ ਓਹੀਓ ਜਾਣੇ,
ਜਿਸ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫਤਿਆ ਵੇ।
ਭਰ ਭਰ ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਆਲਾ ਪੀਤਾ,
ਹੱਸ-ਹੱਸ ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹਿਆ ਵੇ।

ਦਿਲ ਦੇ ਰੋਗ ਅੱਵਲੇ ਦੱਸਦੇ,
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਸੌਦੇ ਕੀਤੇ ਵੇ।
ਅੱਖਾਂ ਵਗਦੀਆਂ ਵਾਂਗ ਖੂਹਾਂ ਦੇ,
ਮੂੰਹ ਰਹਿਣ ਗਮਾਂ ਦੇ ਸੀਤੇ ਵੇ।

ਹਿਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਮੰਨ ਪਕਾਏ,
ਅਸਾਂ ਦਿਲ ਦੇ ਸੁੰਨੇ ਵਿਹੜੇ ਵੇ।
ਯਾਦਾਂ ਵਾਲੇ ਮੋਏ ਪੰਛੀ,
ਮੁੜ ਮਾਰ ਰਹੇ ਕਸਮੇੜੇ ਵੇ।

ਜਾਹ ਵੇ ਦਿਲ ਦੇ ਝੂਠੇ ਰਾਹੀਆ,
ਕੀ ਇਤਬਾਰ ਕਰਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਵੇ।
ਦੇ ਕੇ ਝੂਠੇ ਚਾਰ ਦਿਲਾਸੇ,
ਘਰ ਮੇਰੇ ਲਾ ਲਿਆ ਡੇਰਾ ਵੇ।

ਮਾਣੇ ਅਨੰਦ ਸਵਰਗਾਂ ਵਾਲੇ,
ਬਹਿ ਸੱਜਣਾਂ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵੇ।
ਮੈਂ ਕਮਲੀ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ,
ਨਾਂ ਲਿਖ ਕੋਰਿਆਂ ਖੇਸਾਂ ਵੇ।

ਚੂੜੇ, ਛਾਪਾਂ, ਛੱਲੇ ਰਹਿ ਗਏ,
ਵਿਚ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਪਾਏ ਵੇ।
ਉਡ ਗਏ ਦਾਣਾ ਚੁਗ ਕੇ ਪੰਛੀ,
ਸੀ ਜੋ ਪਰਦੇਸੋਂ ਆਏ ਵੇ।

ਪੀੜਾਂ ਦੀ ਮੈਂ ਬੰਨ੍ਹ ਪੋਟਲੀ,

ਸਿਰ ਆਪਣੇ 'ਤੇ ਚਾਈ ਵੇ।
ਮੌਤ ਨੇ ਆ ਵਿਚ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨੀ,
ਸਿਰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਲਾਹੀ ਵੇ।

ਯੇ ਤੇ ਚਲਨੇ ਕੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਹੂਆ ਕਰਤੇ ਹੈਂ...
ਖੁਦਾ ਜਬ ਹੁਸਨ ਦੇਤਾ ਹੈ ਨਜ਼ਾਕਤ ਆ ਹੀ
ਜਾਤੀ ਹੈ

ਨਜ਼ਾਕਤ. ..ਵਾਹ
ਕਦਮ ਰੁੱਕ ਰੁੱਕ ਕੇ ਚਲਤੇ ਹੈਂ ਕਮਰ ਬਲ
ਖਾ ਹੀ ਜਾਤੀ ਹੈ...

ਕਮਰ ਕੀ...ਸਾਰਾ ਜਿਸਮ ਈ ਬਲ ਖਾਂਦਾ.
ਲਹਿਰਾਉਂਦਾ ਐ...

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਰੰਗੀਨੀਆਂ ਨੇ...

ਆਹਾ. ..

ਖੂਬ ਸੂਰਤ ਰਿਸਤੇ. ...

ਭੈਣ. .ਬਾਜ਼ੀ..ਆਪਾ...ਦੀ ਦੀ..ਆਂਟੀ.

.ਮਾਸੀ. .ਅੰਮੀ..ਮੀਅ..ਮਾਤਾ. ਬੇਬੇ.

.ਬੀਜੀ. ..ਬੀਬੀ. ..

ਵਾਹ. ..

ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ

“ਮੇਰੀ ਜਾਨ”

ਆਖ ਦੇਵੇ..ਤਾਂ ਫਿਰ ਹਾਏ ਤੋਬਾ. ...

ਕਿਉਂ...???

ਪਟਿਆਲਾ

ਝੁਟੇ

ਹਰਕੀ ਵਿਰਕ

ਗੁਸਤਾਖੀਆਂ

ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹੋ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਰਿਹਾ... ਮਾਰਦਾ ਦਮਾਮੇ ਜੱਟ ਮੇਲਿਆ (ਰਗੜਿਆ) ਗਿਆ..... ਬਾਅਦ 'ਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ 'ਮੇਲੇ ਆ ਗਿਆ'।
- ਇੰਦਰਜੀਤ ਕਮਲ

ਯਾਦਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖ ਯਾਦਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ... ਗੱਲ ਗਿਆਰਵੀ ਕਲਾਸ ਦੀ ਏ। ਮੈਡੀਕਲ ਸਬਜੈਕਟ ਵਾਲਾ ਸਕੂਲ ਵਾਇਆ ਬੱਸ ਘੰਟੇ ਡੇਢ ਘੰਟੇ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਸੀ। ਸ਼ਾਮ ਦੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਹੀ ਇੰਨਾ ਭਰੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਟੌਪ ਤੱਕ ਜਨਤਾ, ਬਾਰੀਓ ਬਾਹਰ ਤੱਕ ਲਟਕੀ ਹੁੰਦੀ। ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਹੋਰ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਕਈ ਵਾਰ ਸਕੂਲ ਵਾਪਸੀ ਤੇ ਬੱਸਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਨਾ। ਉਹਨੀ ਦਿਨੀਂ ਮੌਮ ਨਾਲ ਤਰਸਿੱਕੇ ਸਰਵਿਸ ਕਰਦੇ ਇੱਕ ਅੰਕਲ ਦੀ ਬੇਟੀ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪੜਦੀ ਸੀ ਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੇਰੀ ਕਲਾਸਮੇਟ ਵੀ ਲਾਗਲੇ ਘਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਸਕੂਲੇ ਵੀ ਸਾਡਾ ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਗਰੁੱਪ ਸੀ। ਸੋ ਪੇਪਰਾਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਡੈਡੀ ਮੈਨੂੰ ਉਹਨਾਂ

ਕੋਲ ਛੱਡ ਗਏ ਤੇ ਨਾਲੇ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਨਕੋਰ ਹੀਰੋ ਸਾਇਕਲ ਵੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਵੀ ਸਾਈਕਲ ਤੇ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਈਕਲ ਕਾਫੀ ਪੁਰਾਣੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਸੋ ਸਭ ਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਹੂਟੇ ਲਵਾਂ ਸਾਇਕਲ ਤੇ ਪਰ ਪੇਪਰਾਂ ਦੇ ਦਿਨ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਸ ਕੁੜੀ ਦੇ ਘਰ ਮੈਂ ਠਹਿਰੀ ਸੀ ਉਹ ਕੁੜੀ ਰਾਣੀ ਤੇ ਮੈਂ ਟਰਾਇਲ ਰਾਈਡ ਤੇ ਕੱਚੇ ਪਹੇ ਵੱਲ ਨਿਕਲ ਗਏ ਜਿਹੜਾ ਗਹਿਰੀ ਮੰਡੀ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਪਹੇ ਨੂੰ ਟਰੱਕਾਂ ਵਾਲੇ ਜੰਡਿਆਲੇ ਚੁੰਗੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਡਾਂਡੇ ਮੀਡੇ ਵਾਂਗ ਵਰਤਦੇ ਸੀ। ਸੋ ਉਹ ਪਹਿਆ ਭਾਰੀ ਆਵਾਜਾਈ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪੱਕਾ ਪੱਥਰ ਵਰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਨਾਂ ਪੱਕਾ ਕਿ

ਮਿੱਟੀ ਸੀਸ਼ੇ ਵਾਂਗੂ ਲਿਸ਼ਕਦੀ ਸੀ। ਨਵਾਂ ਸਾਇਕਲ, ਟਾਇਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲ ਹਵਾ, ਗੱਲ ਕੀ ਤਿਲਕਦੀ ਮਿੱਟੀ ਤੇ ਨਵੇਂ ਟਾਇਰਾਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਐਸੀ ਸਕੇਟਿੰਗ ਵਾਲੀ ਯਾਰੀ ਲਾਈ ਕਿ ਸਾਇਕਲ ਮਿੱਟੇ ਮਿੱਟੀ ਹਵਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਅੱਧਾ ਪੈਡਲ ਵੀ ਨਾ ਵੱਜਦਾ ਕਿ ਲੱਗਦਾ ਹਵਾ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਉਪਰੋਂ ਉਮਰ ਵੀ 15 ਕੁ ਸਾਲ, ਨਵਾਂ ਸਾਇਕਲ, ਨਵਾਂ ਜੋਸ਼ ਕਿ ਕੁਝ ਮਿੱਟਾ ਵਿੱਚ ਆਲਾ ਦੁਆਲਾ ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਦੇਖਣ ਵਾਂਗ ਪਿੱਛਾਂ ਨੂੰ ਭੱਜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਟਾਇਰ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲੋਂ ਉਚੇ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ, ਆਪਾਂ ਮੁੱਖ ਸੀਟ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਰਾਣੀ, ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਸਪੀਡ ਲੋੜੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੇਜ਼ ਹੋਗੀ। ਹਜੇ ਉਹਨੇ ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਮੂੰਹ ਅਗਾਂਹ ਕਰਕੇ ਜਗਦੀਪ ਹੀ ਕਿਹਾ ਬੱਸ ਇਨਾਂ ਕੁ ਹਿਲਣ ਨਾਲ ਸਾਇਕਲ ਡੋਲ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਤੇ ਇਦਾਂ ਡਿੱਗੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਤੋਂ ਬੰਦਾ ਡਿੱਗ ਪਏ। ਮੈਂ ਤੇ ਮੁਧਾ ਸੜਕ ਤੇ ਵੱਜਕੇ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਬੁੜਕੀ ਉਹ ਕਿਤੇ ਪਿੱਛੇ ਡਿੱਗ ਪਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਮਿੱਟ ਕਿ ਸਕਿੱਟ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਆ। ਉਦੋਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਵੀ ਹੱਡੀਆਂ ਹੀ ਸੀ। ਸਭ ਕੜਕ ਗਈਆਂ। ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਸਿਰਫ ਸਾਡੇ ਸਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰਕਤ ਹੋਈ ਅਸੀਂ, 'ਕਰਨ ਅਰਜੁਨ' ਦੇ ਡੈੱਬ ਸੀਨ ਵਾਂਗ ਅੱਖਾਂ ਹੀ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ- 'ਰਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਤਾਰ ਬੱਲਿਓ ਖਿਸਤਦੇ ਫੌਜੀਆਂ ਵਾਂਗ ਰਿਤ-ਰਿਤ ਕਿ ਨਾਲ ਵਾਲੇ ਖਾਲ ਆਤ ਤੱਕ ਪਾਸਾ ਪਲਟਿਆ ਤੇ ਸੁੱਕੀ ਆਤ ਵਿੱਚ ਲੰਮੇ ਪੈ ਗਈਆਂ। ਅੱਖਾਂ-ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸੜਕ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਹੋ ਜਾਈਏ ਕਿਤੇ ਉੱਤੋਂ ਦੀ ਟਰੱਕ ਨਾ ਲੰਘ ਜਾਵੇ।

.....

ਹੁੰਗਾਰਾ

ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ

ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਪੰਨਾ

ਕਾਨੇ 'ਚੋਂ ਮੈਂ ਕਲਮਾਂ ਘੜਦਾਂ/ ਕਲਮੋਂ ਘੜਦਾਂ ਇਸ਼ਕੇ ਨੰ / ਬੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਬੋਲਣ ਲਾਵਾਂ / ਜਦ ਵੀ ਪੜ੍ਹਦਾਂ ਇਸ਼ਕੇ ਨੂੰ- ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਲੁਧਿਆਣਵੀ: ਕੁਝ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤੀ 'ਪ੍ਰੀਤਲਤੀ' ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਜਦੋਂ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਰੁਝੇਵੇਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਹੋ ਰਾਹ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਜਦ ਤੱਕ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹ ਨਾ ਲਵਾਂ। ਸਮੀਆ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮੁਖ ਪੰਨੇ ਨੇ ਹੀ ਤਿੰਨ ਦੇਵੀਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾ ਕੇ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਲੁੱਟੀ। ਸਿੰਧੂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪੰਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਪੈਰਾਉਲੰਪਿਕ ਦੀ ਦੀਪਾ ਨੇ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸ ਰਚ'ਤਾ, ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਖੇਡ ਨੀਤੀ ਜੋ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਓਲੰਪਿਕ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਕੁਝ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਸਕੇਗਾ, ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੀ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਖਿਡਾਰੀ ਤੱਕ ਤਾਂ ਆਮ ਹੀ ਛੋਟੀ ਮੋਟੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਕੇ, ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਖਰਚ ਚਲਾਉਂਦੇ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ- ਕਿਉਂਕਿ 'ਬਿਨਾਂ ਸੁਰਮੇ ਅਦਾਵਾਂ ਪੈਣ ਫਿੱਕੀਆਂ ਨੀ/ ਪਲਕਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਨਾ ਲੋਰ' (ਵਾਹ! ਸ਼ਿਵ ਰਾਜ)। 'ਮੈਂ ਪੂਰਨ' ਬੜੀ ਹੀ ਸੰਜੀਦਗੀ ਤੇ ਸੂਖਮ ਭਾਵਾਂ ਦਾ ਪਰੋਤਾ ਹੋਇਆ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਚੌਲਾਂ ਦੇ ਦੋ ਕੁ ਦਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਕੱਚ-ਪੱਕ ਦਾ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਕਾਵਿ-ਪਰਪੱਕਤਾ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਝਲਕਦੀ ਏ। ਜਦੋਂ ਕਈ ਰੌਸ਼ਨੀਆਂ ਦੀ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਨਸੀਹਤ ਦਿੰਦਾ ਏ ਕਿ 'ਮੰਨਿਆ ਤੇਰੀ ਬੁੱਕਲ ਸੁੱਚੀ, ਜੂਠੇ ਤਾਰੇ ਸਹਿੰਦੀ ਨਾ/ ਚਾਨਣੀਏ ਪਰ ਚੁੰਨੀ ਵਿੱਚੋਂ ਅੰਬਰ ਨੂੰ ਨੀ ਛਾਣੀਦਾ'।

ਸਿਆਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਵੱਡਾ

ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਬੱਚਾ ਹੀ ਉਮਰ 'ਚ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਕਿ ਬਚਪਨਾ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਈ ਏ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨੇ ਵਾਲੀ ਸ਼ੈਤਾਨੀ ਕਰ ਕੇ ਕੱਢਦਾ ਏ। ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦਾ ਸਬੱਬ ਬਣੀ ਸ਼ਰਾਰਤ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਤਾਂ ਦੀ 'ਖੁਸ਼ੀ' ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਜਾਂਦੀ ਏ। (ਸੁਖਵੰਤ ਕੌਰ ਮਾਨ-ਖੂਬ!)।

ਸਵਰਾਜ ਦਾ ਹੱਕ ਕਦੇ ਸੁਣਦੇ ਸਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਖੋਹਿਆ ਪਰ ਜ਼ਾਤ-ਪਾਤ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਨਾ ਛੱਡ ਸਕੇ। ਨਾ ਹੀ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਸੌਂਤੀ ਸੋਚ ਇਹ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਹੋਣ ਦੇਵੇਗੀ ਜਦ ਤਕ ਹਰ ਆਮ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਗਰੂਕ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ (ਜ਼ਾਤ ਪਾਤ ਮਿਟਾਉ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ)। ਇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਹੱਲ ਦੀਪਾਂਕਰ ਗੁਪਤਾ ਨੇ ਵਧੀਆ ਯੋਗ ਸਿਖਲਾਈਦਾਰ ਲੇਬਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੁਨਰਮੰਦਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਧੇਗੀ, ਸਵੈ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵੀ ਵਧੇਗਾ: 'ਕਿਆ ਫਰਜ਼ ਕਿ ਸਬ ਕੋ ਮਿਲੇ ਏਕ ਸਾ ਜਵਾਬ ਆਓ ਨਾ! ਹਮ ਭੀ ਸੈਰ ਕਰੇਂ ਕੋਹ-ਏ ਤੂਰ ਕੀ' - ਗਾਲਿਬ।

ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸ਼ਾਹ-ਹਸਤਾਖਰਾਂ ਵਾਂਗ ਇੱਕ ਹਸਤਾਖਰ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਲੇਖਨੀ ਸਦਕਾ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ 'ਤੇ ਅਮਿੱਟ ਛਾਪ ਛਡ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ 'ਸਾਰਾ ਅੰਬਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸਜਾ ਗਿਆ... ਅਜੇ ਕੱਲ੍ਹ ਮਿਲਿਆ ਸੀ...' (ਡਾ. ਅਮਰਜੀਤ ਟਾਂਡਾ) 'ਚਾਰੇ ਦੀ ਪੰਡ' ਵੱਧਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ। ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਪਸ਼ੂਪੁਣੇ ਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਬੇਬਸੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ। ਸਲਾਮ ਅਜਿਹੇ ਅਮਿੱਟ ਹਸਤਾਖਰਾਂ ਨੂੰ।

“ਕਈ ਤਰ ਗਏ ਕਈਆਂ ਨੇ ਤਰ ਜਾਣਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ” ਮੇਰੀ ਦਾਦੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ “ਕਈ ਮਰ ਗਏ ਕਈਆਂ ਨੇ ਮਰ ਜਾਣਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ” ਹੀ ਸਮਝਦੀ ਰਹੀ... ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹੀ ਕਹਿਣਾ “ਫਿਰ ਕੀ ਫੈਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ।
-ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਬੋਪਾਰਾਏ

ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ ਐਸ.ਪੀ. ਨੇ ਰੀਓ 2016 ਦੀ ਰਫਿਊਜੀ ਉਲੰਪਿਕ ਟੀਮ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਤੇ ਖੋਜ ਭਰਪੂਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਰਫਿਊਜੀਆਂ ਦੇ ਹੌਂਸਲੇ ਦੀ ਦਾਦ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਮ ਬੰਦੇ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅ-ਸਹਿਯੋਗ ਸਦਕਾ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਰਫਿਊਜੀ ਬਣਨ ਜਾਂ ਤਬਾਹ ਹੋਣ ਦਾ ਰਾਹ ਛੱਡਦਾ ਹੈ। ਡਾ. ਰਾਜੀਵ ਲੋਚਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਫੁਟਕਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾਲੋ-ਨਾਲ ਅੱਤਵਾਦ ਨਾਲ ਅਹਿੰਸਾ ਤੇ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਇੱਕ ਇਸ਼ਾਰਾ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ- ਵਾਹ। ਬੇਗਮਪੁਰਾ ਦਾ ਸਫਾ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਤੁਰੋ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰੁਕਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਨਾ ਜਾਵੇ' (ਗੁਰਦੀਪ ਜੀ.ਡੀ.); ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਬਣੇ 'ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਾਵੇ' ਵਾਂਗ ਅਹਿੱਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿਉਂਕਿ 'ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਬਾਵਾ ਨਹੀਉਂ ਬੋਲਦਾ ਨਾ ਹੀ ਦਿੰਦਾ ਏ ਹੁੰਗਾਰਾ' (ਵਾਹ-ਰਜਨੀ ਵਾਲੀਆ)। ਯਾਦਗਾਰੀ ਦੁਪਹਿਰ (ਲਵੀਨ ਕੌਰ ਗਿੱਲ) 'ਚ 'ਸੁਰਮਾ ਮਟਕਾ ਕੇ ਸਾਉਣ ਮਹੀਨੇ ਅੱਜ ਫਿਰ ਇੱਕ ਕੰਵਾਰੀ ਬਦਲੀ, ਸਿਖਰ ਪਹਾੜੀ ਉਪਰ ਬਹਿ ਕੇ, ਲੱਗੀ ਵਾਲ ਸੁਕਾਉਣ ਨੀ ਜਿੰਦੇ' (ਵਾਹ-ਵਾਹ ਮਨਮੋਹਨ ਕੌਰ!)।

ਇਸ ਯਾਦਾਂ ਦੀ ਝੜੀ 'ਚ ਕਾਨਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚਿੱਤ-ਚੇਤਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ (ਪੁਰਾਣੇ ਪੰਜਾਬ) ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਏ। ਅਜਿਹਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅਦਬੀ ਕਲਮਾਂ ਹੀ ਸਿਰਨਾਵੇਂ ਲਿ-ਖਦੀਆਂ ਨੇ। ਸੁਲਤਾਨਾ ਬੇਗਮ ਦੀ ਫ਼ੇਸਬੁਕੀ ਗੱਲਬਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦਿਲੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾ ਗਈ ਕਿ: 'ਜਿਹੜੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਜਾਣ ਜੋਗੀਆ/ ਜਿਹੜੇ ਜਾਣ ਅੱਜ ਰੁਸ ਕੇ/ ਕਦੋਂ ਉਮਰਾਂ ਲੰਘਾਉਣ ਜੋਗੀਆ। (ਆਹ!) ਰੁਪਿੰਦਰ ਸੰਧੂ ਜ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮਰੇ 'ਜ਼ਿਆਦਾ

ਹੁੰਗਾਰਾ

ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ

ਪਾਟਕਾਂ ਦਾ ਪੰਨਾ

‘ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਮੇਂ ਆਪਸਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ’ ਨੂੰ ਮੈਂ ‘ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਮੇਂ ਆਪਕਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ’ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹੀਰੋਇਨ ਵਿਚਾਰੀ ‘ਤੇ ਤਰਸ ਕਰਦਾ ਸੀ। -ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿਵੀਆਂ

ਆਤਮ ਘਾਤ

ਮਨੋਜ ਸ਼ਰਮਾ

ਕਵਿਤਾ

ਅਗਸਤ 2016 ਦਾ ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸੁਕੂਨ ਮਿਲਿਆ ਚੰਗੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ.... ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਜਗਤ ਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਕਰ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਬੜਾ ਪੁੰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਓ ...ਤੁਹਾਡਾ ਇਹ ਖਜ਼ਾਨਾ ਪੰਜਾਬੀ ਜਗਤ ਲਈ ਸੰਭਾਲਣ ਖਾਤਿਰ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਸੁਕਰੀਆ.... ਬਰਕਤਾਂ ਹੋਣ...

ਇੰਜ: ਮਨੋਜ ਸ਼ਰਮਾ, ਰਾਮਪੁਰਾ ਫੂਲ, 9876694433

42

ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਪਰ ਨਵਜੀਤ ਕੌਰ ਸੰਧੂ ਦੇ ਖ਼ਾਬਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਖ ਪੰਜਾਬਣ ਵਾਂਗ: ‘ਤੇਰੀ ਝੁਕੀ ਨਿਗਾ ਦਿਲ ਮੋਹ ਲਿਆ/ ਤੇਰੀ ਚੁੱਪ ਨੇ ਲੱਗੇ ਜਾਨ ਲਈ/ ਤੂੰ ਅਰਸ਼ੋਂ ਉਤਰੀ ਲਗਦੀ ਏਂ, ਹਸਤੀ ਏਂ ਕਿਸੇ ਨਵਾਬ ਜਿਹੀ (ਕਿਆ ਸ਼ੋਖੀ-ਵਾਹ); ‘ਜਾਦੂ ਦੀ ਨਗਰੀ’ ਦੀ ਕਿਸੇ ਪਰੀ ਵਾਂਗ; ‘ਇਕ ਵੱਡੇ ਆਜ਼ੀ ਨੇਤਾ’ ਵਾਂਗ ਜੋ ਉਹ ਦੀ ਤੰਗ ਵਲਗਣ ‘ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸੂਰਜ, ਚੰਨ, ਸਿਤਾਰੇ, ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀ ਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਰੂਪ ਮੰਨਦਾ ਤੇ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ- ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਮਿਲਦੀ ਏ ਕਿ ‘ਉਦਮ ਅੱਗੇ ਸਭ ਨੀਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।’ ਅਖੇ ਉਦਮ ਅੱਗੇ ਲੱਛਮੀ ਪੱਖੇ ਅੱਗੇ ਪਉਣ! ਸਾਰੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਸੋਚਾਂ, ਚੰਗੇ ਵਿਚਾਰ ਚੰਗੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਫੇਰ ਜੇ ਸਕੂਲ ‘ਚ ਚੰਗੀ

‘ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ’ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੋਨੇ ਤੇ ਸੁਹਾਗਾ (ਮਾ. ਬਦੇਸ਼ਾ) ਕਿਉਂਕਿ ਅਜ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਤਕਨੀਕੀ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰੱਕੀ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਹੱਥ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਾਹਿਤਕਾਰੀ ਦਾ ਹੈ (ਟਵਿੱਕਲ ਖੰਨਾ)। ਇਸ ਲਈ ‘ਸਕੂਲ ਆਪਣੇ’ ਚ ਇਕ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ’ ਤੇ ਸ਼ੁਧ ‘ਲਹੂ’ ਨਾਲ ਸ਼ੁਧ ਵਿਚਾਰ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ ਅਦੁੱਤੀ ਤੇ ਸਚਿਆਰੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤੰਦਰੁਸਤ ਸਰੀਰ ‘ਚ ਤੰਦਰੁਸਤ ਮਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਵਰਗੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦੱਸਦੀ ਏ। ਹਰਕੀ ਵਿਰਕ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੋਚਕ ਏ। ‘ਚੋਥੀ ਕੂਟ’ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇ ਪੁਨਰ-ਸੁਰਜੀਤ ਹੋਣ ਵੱਲ ਇਕ ਹੋਰ ਕਦਮ ਏ। ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ ਇਕ ਸਾਵੀਂ ਪੱਧਰੀ ਸੁਖਾਵੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਨਮੋਲ ਰਾਜ ਦਸਦਿਆਂ ਜਿੱਥੇ ਰੱਬ ਦੇ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ‘ਚ ਰਮਿਆਂ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਥੇ ਨਵਤੇਜ ਭਾਰਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ‘ਕਿਤੇ ਰੱਬ ਰੱਖ ਕੇ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹਾਂ’। ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਮਨ ਦਾ ਬੂਹਾ ਵੀ ਖੁਲ੍ਹਾ ਰਖਦਾ ਏ, ਕਿ ‘ਸਜਣਾ ਤੂੰ ਆ ਜਾਵੀਂ’ (ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ); ਮਹਾਂਸ਼ਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਵਾਂਗ ‘ਘੁੱਟ ਘੁੱਟ ਪੀਵੀਂ/ ਸੁਣ ਏਨਾ ਔਖਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੀਣਾ’। ‘ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਰਫਿਊਜੀ’ ਵਾਂਗ ਭਰਪੂਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖੁਲ੍ਹ ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਜੀਵੋ, ਹਰ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠੋ ਕਿਉਂਕਿ ‘ਉਠੋ ਵੀ ਸੋਜ਼ ਮਹਿਫਿਲ ‘ਚੋਂ ਇਕੱਲੇ ਬਹਿ ਕਰੋਗੇ ਕੀ?/ ਅਜੇ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਹੋਣਾ ਹੋਸ਼ ਦਾ ਗੁਮਰਾਹ ਬਾਕੀ ਹੈ?’—ਸੋਜ਼ (ਐਸ. ਬਲਵੰਤ)

ਜੰਗਲ ਇਕ ਅਮੰਗਲ ਜਿਹਾ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਇਕ ਦੰਗਲ ਜਿਹਾ ਛਾਪ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਭੁਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਨਜ਼ਰ ਖਲਾਅ ਵਲ ਤੁਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਇਧਰ ਵੇਖਾਂਓਧਰ ਵੇਖਾਂ ਵਖੋ ਵਖਰੀ ਖਲਕਤ ਮਚਲੇ ਕੁਝ ਭਗਵੇਂਕੁਝ ਗਹਿਰੇ ਭੇਖਾਂ ਜਿਸਮ ਨੂੰ ਜਿਸਮ ਹੈ ਕੱਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਨਹੁੰਆਂ ਤੋਂ ਮਾਸ ਕੁਝ ਫਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਪਾਣੀ ਰੱਤ ਤੇ ਰੱਤ ਭਈ ਪਾਣੀ ਇਸ ਨਗਰੀ ਦੀ ਅਜਬ ਕਹਾਣੀ ਆਦਮ ਦਾ ਬੇਟਾ ਕਰੇ ਹੁਣ ਭੇਟਾ ਲਹੂ ਮਿਝ ਤੇ ਚੀਖ ਪੁਕਾਰਾਂ ਕਰ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੀ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰਾਂ ਮਾਂਵਾਂ ਰੋਈਆਂ.... ਪੁਤਰ ਕੋਰੇ ਲਾੜੀ ਮੌਤ ਨੇ ਛੋਹ ਲਏ ਦੋਹੇ ਇਸ ਅਮੰਗਲ ਜਿਹੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਵਿਚ, ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਦੰਗਲ ਦੇ ਵਿਚ, ਕਿਧਰ ਨੱਠਾਂ ...ਕਿਧਰ ਜਾਂਵਾਂ ਆਪਣੇ ਦੁਖੜੇ ਕੀਕੂੰ ਫੋਲਾਂ? ਦੁਨੀਆਂ ਨਜ਼ਰੇ ਕੁਫਰ ਪਿਆਂ ਤੋਲਾਂ ਹੱਕ ਸਚ ਦੀ ਤਕੜੀ ਵਿਚ ਰਖ ਕਿਸਨੂੰ ਛੱਡਾਂਕਿਸਨੂੰ ਤੋਲਾਂ ਰੂਹ ਜਿਸਮ ਦੀ ਕੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਕੁਝ ਤਾਂ ਬੋਲਾਂ ..ਹੁਣ ਕੁਝ ਤਾਂ ਬੋਲਾਂ ਗੂੰਗਿਆਂ ਦੀ ਇਸ ਮੰਡੀ ‘ਚ ਕਿਧਰੇ ਹੁਕ ਪਵੇ ਦੇ ਹਾਅ ਦਿਆਂ ਬੋਲਾਂ ਬੱਸ ਹੁਣ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਏ ਕੁਝ ਤਾਂ ਤੋਲਾਂ ਕੁਝ ਤਾਂ ਫੋਲਾਂ ਇਸ ਰੱਤ ਰੰਗਾਤੜੇ ਆਤਮ ਘਾਤੜੇ ਕੁਫਰ ਜਲਮੇ ਵਿਚ ਉਠ ਮਨਾਂ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਟੋਲਾਂ।

(ਨੰਗਲ) (ਰਾਮਪੁਰਾ ਫੂਲ, 9876694433)

ਹੋਸਟਲ ਦੇ ਦਿਨ

ਜੱਸੀ ਸੰਘਾ

ਗੱਲਬਾਤ

ਤੇਰੇ ਨੀ ਕਰਾਰਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪੱਟਿਆ... ਮੈਂ ਗਾਈ ਜਾਣਾ... ਮੇਰੇ ਨੀ
ਭਰਾਵਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੁੱਟਿਆ। -ਗੁਰਦਿਆਲ ਦਲਾਲ

ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਕੁਝ ਕਿਤਾਬਾਂ ਜੋ ਪਈਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਣਜਾਰਾ ਬੇਦੀ ਜੀ ਦੀ ਸਵੈ ਜੀਵਨੀ 'ਅੱਧੀ ਮਿੱਟੀ ਅੱਧਾ ਸੋਨਾ', ਜਸਬੀਰ ਮੰਡ ਜੀ ਦਾ ਨਾਵਲ 'ਬੋਲ ਮਰਦਾਨਿਆ', ਪ੍ਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ ਸਰ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ 'ਤੁਸੀਂ ਵੱਸਦੇ ਰਹੋ' ਤੇ 'ਵਿਦਾਇਗੀ' ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬੁੱਟਰ ਜੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਰੇਤ' ਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਰਤਕ ਪੜ੍ਹਨਾ ਬੜ੍ਹਾ ਔਖਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਮੈਂ ਮੁੜ ਘਿੜ ਕੇ ਸੋਢੀ ਸਰ ਜਾਂ ਬੁੱਟਰ ਸਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ। ਜਾਂ ਨਵਤੇਜ ਭਾਰਤੀ ਬਾਪੂ ਜੀ ਦਾ ਫੇਸਬੁੱਕ ਪੇਜ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗਦੀ ਹਾਂ।

ਮੈਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਏਦਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਕਿਤਾਬ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਦੀ। ਫੋਨ ਵਾਲੀ ਟੁੱਟੀ ਭੱਜੀ ਜਿਹੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਓਦਾਂ ਨੱਕ ਥੱਲੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ।

ਉਦੋਂ "ਫੁੱਟਸਾਪੈ" ਤੇ "ਫੇਸਬੁੱਕ" ਵਾਲਾ ਜ਼ਮਾਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, 2004-2007 ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਂ! ਗੱਲਬਾਤ ਵੈਸੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਾ ਹੋਣੀ, ਸਾਹਿਤਕ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਸੰਪਰਕ ਟੁੱਟ ਗਿਆ! ਹੋਸਟਲ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਫੋਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਲਗਭਗ 130 ਕੁੜੀਆਂ। ਫੋਨ 'ਤੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਗੱਲ ਨਾ ਹੋਇਆ ਕਰੇ! ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ ਸਾਰੇ ਹੋਸਟਲ ਵਿੱਚ ਗਿਣਵੇਂ ਚੁਣਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਰੱਖੇ ਹੋਏ!

ਉਦੋਂ ਇੱਕ ਬੜਾ ਅਜੀਬ ਕਾਰਾ ਵਾਪਰਦਾ ਸੀ-ਜਦੋਂ ਵੀ ਫੋਨ ਰੀਚਾਰਜ ਕਰਵਾਉਣਾ ਤੇ ਜੇ ਆਪ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਨੰਬਰ ਅਕਸਰ ਲੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ! ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਖੜੀ ਮੁੰਡੀਰ ਜਾਂ

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਅੱਗੇ ਨੰਬਰ ਵੰਡਦੇ ਹੋਣਗੇ (ਸਹੀ ਨੈਟਵਰਕ ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਪਰ ਸਭ ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲ ਇਹ ਅਕਸਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ)!

ਤੇ ਹੋਇਆ ਇਹ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਸਾਡਾ ਨੰਬਰ ਵੀ ਕਿਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿਸੇ ਅਣਜਾਣ ਨੰਬਰ ਤੋਂ ਕਮਾਲ ਦੇ ਸ਼ੇਅਰ ਆਇਆ ਕਰਨ! ਤੇ ਅਕਸਰ ਆਪਾਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਇਹਨੂੰ ਹੁਣ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਨਾ ਕਰੇ! ਇਹ ਵੀ ਨਾ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਭਾਈ ਮੈਸੇਜ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰੇ! ਕਦੇ ਕਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਨਾ ਹੋਣਾ ਤੇ ਮੂਹੋਂ 'ਵਾਹ!', ਬਹੁਤ ਖੂਬ' ਵੀ ਕਹਿ ਦੇਣਾ!

ਜਦੋਂ ਮੈਸੇਜ ਆਉਣੇ, ਅਕਸਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਣਾ। ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਪਾਤਰ ਸਾਹਿਬ, ਸ਼ਿਵ, ਪਾਸ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਾਫੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ! ਜਦੋਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਹੋਣੀਆਂ, ਮੈਂ ਪਹਿਚਾਨ ਲੈਣਾ। ਪਰ ਕਦੇ ਕਦੇ ਕਮਾਲ ਦੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਉਹਨੇ ਭੇਜਣੀਆਂ ਤੇ ਥੱਲੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਣਾ- 'ਰਾਜੀਵ ਪੰਡਿਤ'! ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਅਸਚਰਜ ਹੋਇਆ ਕਿ ਯਾਰ ਬੰਦਾ ਏਨਾ ਕਮਾਲ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਨਾ

ਛਪਿਆ, ਨਾ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਨਾ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਸਾਹਿਤਕ ਦੋਸਤ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ ਇਸ ਲੇਖਕ ਬਾਰੇ!

ਮੈਂ ਇੱਕ ਦੋ ਵਾਰ ਛੁੱਟੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਵੀ, ਪਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦਾ ਇਸ ਨਾਮ ਨੂੰ! ਮੈਨੂੰ ਕਾਫੀ ਬੁਰਾ ਲੱਗਣਾ ਇਸ ਲੇਖਕ ਲਈ!

ਸੋ ਕਰਦੇ ਕਰਾਉਂਦੇ, ਆਪਾਂ ਉਸ ਮੈਸੇਜ ਭੇਜਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਮ ਪੁੱਛ ਲਿਆ, ਤੇ ਨਾਮ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੀ ਸੀ- 'ਰਾਜੀਵ ਪੰਡਿਤ'! ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਵੀ ਹੋਈ ਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਵੀ! ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਸਹੇਲੀ ਨਕਿਅ ਪੜ੍ਹਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਾਂ ਤੇ ਉੱਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਨੇ ਨਵੀਂ ਨਵੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸਿੱਖੀ ਸੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਅੱਖਰ ਜੋੜ ਜੋੜ ਕੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰੇ!

ਚਲੋ ਉਹਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਅਸੀਂ ਲੈਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਤੇ ਉਹ ਮੁੰਡਾ ਸਾਡਾ ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਦੋਸਤ ਬਣ ਗਿਆ! ਸਰਮਾਕਲ ਜਿਹੇ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਲੱਗਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ! ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਹਾਲ ਚਾਲ ਵੀ ਪੁੱਛ ਲੈਣਾ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦੀਆਂ ਹਾਂ!

ਸਾਲ ਡੇਢ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿੱਚ ਸਾਂ ਤੇ ਅਚਾਨਕ ਉਹਦਾ ਮੈਸੇਜ ਆਉਣ 'ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਨੌਕਰੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੁਝ ਕਰਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਸਬੱਬ ਨਾਲ ਸੈਕਟਰ 17 ਹੀ ਸੀ! ਅਸੀਂ ਦੋਨੋਂ ਮਿਲੀਆਂ ਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਹ

ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਦਾ ਸੰਕਟ

ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਐਸ ਪੀ

ਚਲੰਤ ਮਾਮਲੇ

ਉਹਦੀਆਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਉਸਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ! ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਠੋਸ ਕਾਰਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਦਿਲ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ! ਸੋ ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਸਿੱਧਾ ਦੱਸਿਆ ਵੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਏਦਾਂ ਲੱਗਿਆ-ਉਹ ਨਾ ਮੰਨਿਆ! ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਜਾਂ ਕਵਿਤਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨੀ ਘੱਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ! ਕਦੇ ਕਦੇ ਉਹਦੇ ਓਹੀ ਮੈਸੇਜ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ, 'ਰਾਜੀਵ ਪੰਡਿਤ' ਵਾਲੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ! 'ਵਾਹ' ਤਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਨਿਕਲਦੀ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨ 'ਚ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਜਿਸਨੇ ਇਹ ਅਸਲ 'ਚ ਲਿਖੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਸੋਹਣਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ!

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਗਤਬਤ ਗ੍ਰਸਤ ਸੂਬੇ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਦਾ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਦੁਖਦੀ ਰਗ ਨੂੰ ਛੇੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਰੋਣਾ ਰੋਣ ਵਾਲੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਦਿੱਡ ਪੀੜ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਵੇਖਾ ਵੇਖੀ ਹੁਣ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਫਿਕਰਮੰਦੀ ਜਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ 1947 ਵਿੱਚ ਅਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੂਬਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕੁੱਲ ਖੇਤਰਫਲ 347190 ਸੁਕੇਅਰ ਕਿ.ਮੀ. ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ 44% ਧਰਤੀ ਇਸ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਹੇਠ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ (13162222) ਹੈ। ਇਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕੁੱਲ ਅਬਾਦੀ ਦਾ ਸਿਰਫ 15% ਹੈ। ਇਸ ਪੱਛੜੇ ਹੋਏ ਅਰਥ ਮਾਰੂਥਲੀ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਇਰਾਨ, ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਅਰਬ

ਸਾਗਰ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਸੂਈ ਨਾਮਕ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਕੁਦਰਤੀ ਗੈਸ (ਸੂਈ ਗੈਸ) ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਘਰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕੋਇਟਾ ਸੁਲੇਮਾਨ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਰਮਣੀਕ ਠੰਡੀ ਪਹਾੜੀ ਸੈਰਗਾਹ ਹੈ।

ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਤੱਕ 20000 ਦੇ ਕਰੀਬ ਬਾਗੀ ਅਤੇ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕ ਮਾਰੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ 1.50 ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬੇਘਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬਲੋਚ ਫੌਜ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਗਾਇਬ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਇਰਾਨ ਦੇ ਬਲੋਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਸੀਸਤਾਨ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਲੋਚ ਬਾਗੀ ਆਪਣੀ ਕੁਦਰਤੀ ਗੈਸ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਆਮਦਨ 'ਚੋਂ ਜਿਆਦਾ ਰਾਇਲਟੀ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਅਜ਼ਾਦੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਗਲਬਾ

ਤੇ 2007 'ਚ ਹੋਸਟਲ 'ਚੋਂ ਨਿੱਕਲੇ। ਦੋ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਸਭ ਦੇ ਨੰਬਰ ਗੁਆਚ ਗਏ। ਮੇਰਾ ਫ਼ੋਨ ਗੁਆਚਣ ਕਰਕੇ 'ਰਾਜੀਵ ਪੰਡਿਤ' ਨਾਲ ਕਦੇ ਵੀ ਰਾਬਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਪਰ ਉਸਤੋਂ ਵੀ ਕੁਝ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬੁੱਟਰ ਸਰ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਪੜੀ, ਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਵਿਤਾ ਕਿ 'ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ.....' (ਆਖਰੀ ਲਾਈਨ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕੋ ਹੀ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ... ਝੱਲਾ!) ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਅਖੀਰ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਵਾਹ ਵਾਹ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿਤਾਬ ਵੀ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਸ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੀ ਸੀ! ਤੇ ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਇੱਕੋ ਸਾਹੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਵੀ!

ਤੇ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਬੁੱਟਰ ਅੰਕਲ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕਿਤਾਬ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਵੇ, ਹਾਸਾ ਆ ਜਾਂਦਾ 'ਰਾਜੀਵ' ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ, ਉਸਦੀ ਬੇਵਕੂਫੀ 'ਤੇ ਵੀ! ਤੇ ਆਹ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦੀ ਆ।[ਫ਼ੋਸਬੁਕ]

ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਸੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਗਾਉਂਦੀ ਸੀ, “ਆਪ ਜੈਸਾ ਕੋਈ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੇਂ ਆਏ ਤੋ ਬਾਪ ਬਨ ਜਾਏ।”। -ਵੰਦਨਾ ਕੌਸ਼ਲ ਜਸਵਾਲ

ਹੈ। 45% ਅਬਾਦੀ ਕਾਰਨ ਉਹ ਨੌਕਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ ਛਾਏ ਪਏ ਹਨ। ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸੂਬੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਨਫਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਤੱਕ 1948, 1958-59, 1962-63 ਅਤੇ 1973-77 ਵਿੱਚ ਬਗ਼ਾਵਤਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। 2003 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਅਜੋਕੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਗੁਆਂਢੀ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਗਤਬਤ ਨੇ ਇਸ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਘਿਉ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਲੋਚ ਬਾਗੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਈ ਵੱਡੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ‘ਤੇ ਹਮਲੇ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਕੋਇਟਾ ਦੀ ਛਾਉਣੀ ਤੇ ਗਵਾਦਰ ਬੰਦਰਗਾਹ ‘ਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਕੇ ਕਈ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਅਰਬਾਂ ਡਾਲਰ ਦੀ ਗੈਸ ਅਤੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਗਰੀਬ ਸੂਬਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ, ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਸੜਕਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਮੱਧ ਯੁੱਗ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਅਤੇ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨਾਂ ‘ਤੇ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਢਾਂਚੇ ਕਾਫਲੇ ਆਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਹੈ। ਫਸਲਾਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਅਜੇ ਵੀ ਭੇਡ ਬੱਕਰੀਆਂ ਅਤੇ ਉਠ ਪਾਲ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਬਾਗੀ ਗਰੁੱਪ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਆਰਮੀ ਅਤੇ ਲਸ਼ਕਰੇ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਗਰੁੱਪਾਂ ਨੇ ਫੌਜ, ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ‘ਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਮੁੱਢ 1666 ਈ. ਵਿੱਚ ਕਲਾਤ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨਾਲ ਬੱਝਾ ਸੀ।

1758 ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਨਵਾਬ ਮੀਰ ਨਸੀਰ ਖਾਨ ਨੇ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦੀ ਅਧੀਨਤਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਕਲਾਤ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਬਲੋਚਾਂ ਨੇ ਅਬਦਾਲੀ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ‘ਤੇ ਹਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਪਾਣੀਪੱਤ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ।

1869 ਈ. ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ‘ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਜਮਾ ਲਿਆ। 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਮੱਧ ਵਰਗ ਨੇ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅੰਦੋਲਨ ਛੇਤ ਦਿੱਤਾ। ਅਜ਼ਾਦੀ ਵੇਲੇ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਮਰਕਾਨ, ਲਸਬੇਲਾ, ਖਾਰਾਨ ਅਤੇ ਕਲਾਤ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ 535 ਰਿਆਸਤਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਜਾਂ ਅਜ਼ਾਦ ਰਹਿਣ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਕਲਾਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਰਿਆਸਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਪਰ ਕਲਾਤ ਦੇ ਖਾਨ ਅਹਿਮਦ ਯਾਰ ਖਾਨ ਨੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ। 27 ਮਾਰਚ 1948 ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜ ਨੇ ਧਾਵਾ ਬੋਲ ਕੇ ਕਲਾਤ ‘ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਜਮਾ ਲਿਆ। ਖਾਨ ਨੇ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ‘ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। 1955 ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਈਆਂ। 1958 ਵਿੱਚ ਇਸ ਜ਼ਬਤੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਵਾਬ ਨੌਰੋਜ਼ ਖਾਨ ਨੇ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 1959 ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ 3 ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ 2 ਭਤੀਜੇ ਫਾਂਸੀ ‘ਤੇ ਲਟਕਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਨਵਾਬ ਵੀ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ।

1956 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ

ਸਿਕੰਦਰ ਮਿਰਜ਼ਾ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਯੂਨਿਟ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਤੇ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪਹਿਚਾਣ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਮੜ੍ਹੀ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਰਜਾਨੀ ਨੇ 1963 ਵਿੱਚ ਬੁਗਤੀ ਅਤੇ ਮੈਂਗਲ ਕਬੀਲੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰੇ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਬਾਗੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 45000 ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਭੜਥੂ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਅਨੇਕਾਂ ਛਾਉਣੀਆਂ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤੇ ਸੈਨਿਕਾਂ ਅਤੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰੇਲ ਲਾਈਨਾਂ ਉਡਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਫੌਜ ਨੇ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਮੜ੍ਹੀ ਕਬੀਲੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਬਗ਼ਾਵਤ ਵਧਦੀ ਹੀ ਗਈ। ਆਖਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਝੁਕਣਾ ਪਿਆ। 1969 ਵਿੱਚ ਯੁੱਧ ਵਿਰਾਮ ਹੋ ਗਿਆ। 1970 ਦੀ ਸੰਧੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਸੂਬਾ ਮੰਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

1973 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜੁਲਫਿਕਾਰ ਅਲੀ ਭੁੱਟੋ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੌਰ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾ ਕੇ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਹੱਦ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤੋੜ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਦੋਵਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਾਰਸ਼ਲ ਲਾਅ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ‘ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਖੈਰ ਬਖਸ਼ ਮੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਮੈਂਗਲ ਕਬੀਲੇ ਨੇ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਪੀਪਲਜ਼ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਫਰੰਟ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰ ਕੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। 1977 ਤੱਕ ਚੱਲੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ 900 ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜੀ ਅਤੇ 10000 ਦੇ ਕਰੀਬ ਬਲੋਚ ਬਾਗੀ ਅਤੇ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਈਰਾਨ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜ ਨੇ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਇਸ ਬਗ਼ਾਵਤ ਨੂੰ ਕੁਚਲ ਦਿੱਤਾ। ਖੈਰ

ਹਿੰਦੀ ਖਬਰਾਂ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਰੀਡਰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ, ਸਮਾਚਾਰ ਸਮਾਪਤ ਹੋਏ... ਮੈਂ ਸਮਝਣਾ ਇਹ “ਸਵਾ ਚਾਰ ਸਵਾ ਅੱਠ ਹੋਏ” - ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਆ... ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ‘ਇਹ ਖਬਰਾਂ ਖ਼ਤਮ ਹੋਈਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਆ’ -ਲਖਵਿੰਦਰ ਸ਼ਰੀਹਾਂਵਾਲਾ

ਬਖ਼ਸ਼ ਮੜੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। 2004 ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦੁਬਾਰਾ ਭੜਕ ਉੱਠੀ ਜੋ ਅੱਜ ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। 2004 ਵਿੱਚ ਬਾਗੀਆਂ ਨੇ ਗਵਾਦਰ ਬੰਦਰਗਾਹ ‘ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ 3 ਚੀਨੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ 4 ਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 5 ਤੇਲ ਟੈਂਕਰਾਂ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ। 2005 ਵਿੱਚ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੇ ਬਲੋਚ ਨੇਤਾ ਨਵਾਬ ਅਕਬਰ ਬੁਗਤੀ ਅਤੇ ਮੀਰ ਬਲੋਚ ਮੜੀ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ 15 ਨੁਕਾਤੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੈਸ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥਾਂ ‘ਤੇ ਜਿਆਦਾ ਬਲੋਚ ਕੰਟਰੋਲ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਛਾਉਣੀਆਂ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਨਵਾਬ ਬੁਗਤੀ ਬਾਗੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਗਸਤ 2006 ਵਿੱਚ ਬੁਗਤੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਗਹਿਗੱਚ ਲੜਾਈ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 60 ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜੀ ਅਤੇ 7 ਅਫਸਰ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਨਵਾਬ ਬੁਗਤੀ ਵੀ 79 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਹੋਇਆ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ‘ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਬੰਬ ਧਮਾਕਿਆਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਪਰਵੇਜ਼ ਮੁਸ਼ਰਫ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਘੜਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ। ਅਪਰੈਲ 2009 ਵਿੱਚ ਫੌਜ ਦੇ ਕੈਂਟਾਂ ਨੇ ਬਲੋਚ ਨੈਸ਼ਨਲ ਮੂਵਮੈਂਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਲਾਮ ਮੁਹੰਮਦ ਬਲੋਚ, ਲਾਲਾ ਮੁਨੀਰ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਕਚਿਹਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਠੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ 8 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਮਿਲੀਆਂ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਸਾਰੇ

ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ। ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਧਰਨਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਾੜ ਫੂਕ ਹੋਈ। ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਦਰਜ਼ਨਾਂ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ। 12 ਅਗਸਤ 2009 ਨੂੰ ਕਲਾਤ ਦੇ ਖਾਨ ਮੀਰ ਸੁਲੇਮਾਨ ਦਾਊਦ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਦਾ ਨਵਾਬ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮਤਵਾਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ। ਬਲੋਚ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਗੈਸ ਦੀ ਰਾਇਲਟੀ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸਰਕਾਰ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਗੈਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਰਾਇਲਟੀ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ। ਜੇ ਰਾਇਲਟੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਨੇਤਾ ਅਤੇ ਅਫਸਰ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਛੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਨਤਾ ਤੱਕ ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ। ਦੂਸਰਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸੜਕਾਂ ਅਤੇ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨਾਂ ਦਾ ਜਾਲ ਵਿਛਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਥੇ ਆਈ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦਾ ਬਲੋਚਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਥੇ ਸਾਰੇ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ‘ਤੇ ਪਠਾਨਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਚੱਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬਲੋਚ ਅਤੇ ਪਠਾਨ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਖੂਨ ਦੇ ਪਿਆਸੇ ਹਨ। ਤੀਸਰਾ ਨਵਾਂ ਕਾਰਨ ਗਵਾਦਰ ਦੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੈ। ਬਲੋਚਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬਹੁਤ ਗਿਲਾ ਹੈ ਕਿ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ‘ਤੇ ਉੱਸਰ ਰਹੀ ਇਹ ਬੰਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਾਂ ਚੀਨੀ ਹਨ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬੀ। ਇਸੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਬਾਗੀਆਂ ਨੇ ਬੰਦਰਗਾਹ ‘ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਚੌਥਾ ਕਾਰਨ ਵਿਦਿਆ ਹੈ। ਕਾਲਜਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀ ਕਮੀ ਕਾਰਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚੇਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਲਾਹੌਰ, ਕਰਾਚੀ ਜਾਂ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਜਾਣ ਪੈਂਦਾ

ਹੈ। ਪੰਜਵਾਂ ਕਾਰਨ ਫੌਜ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਹਨ। ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਫੌਜ ਬਲੋਚਾਂ ‘ਤੇ ਅਣਮੁੱਖੀ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸੈਂਕੜੇ ਨਵੀਆਂ ਛਾਉਣੀਆਂ ਉਸਰੀਆਂ ਹਨ। ਫੌਜ ਦੇ ਕੈਂਟਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਲੋਚਾਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਕੇ ਮਾਰ ਕੇ ਸੜਕਾਂ ਕਿਨਾਰੇ ਸੁੱਟ ਦੇਣਾ ਬਹੁਤ ਆਮ ਗੱਲ ਹੈ। ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਡਰਿੱਲ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਮੋਰੀਆਂ, ਨਹੁੰ ਖਿੱਚੇ ਹੋਏ ਤੇ ਲੱਤਾਂ ਬਾਹਵਾਂ ਟੁੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਾਕੀ ਸੂਬਿਆਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਆ ਰਹੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਕਾਰਨ ਬਲੋਚਾਂ ਦੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਬਣਨ ਦਾ ਖਤਰਾ ਵੱਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਾਗੀ ਗੁੱਟਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਝਗੜਿਆਂ ਕਾਰਨ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਗ਼ਾਵਤ ਤਾਂ ਕੁਝ ਮੱਠੀ ਪੈ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਹੜਤਾਲਾਂ, ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਬਹੁਤ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸਰਕਾਰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ, ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ‘ਤੇ ਬਲੋਚਾਂ ਦੀ ਹਥਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵੱਲੋਂ ਵਿਖਾਈ ਹਮਦਰਦੀ ਦਾ ਬਲੋਚਾਂ ਨੇ ਭਾਰੀ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਹੋਰ ਹਮਦਰਦੀ ਮਿਲਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਧ ਗਈ ਹੈ। ਨਵਾਬ ਅਕਬਰ ਬੁਗਤੀ ਦੇ ਵਾਰਸ ਬਰਾਹਮਦਾਗ ਬੁਗਤੀ ਨੇ ਇਸ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਰਾਗ ਅਲਾਪਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਬਾਰੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਫਾਈ ਦੇਣੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਬਚਾਉ ਦੀ ਮੁਦਰਾ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਜਿਹੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਰ ਪੱਛਮ

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ

ਦਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ

ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ

ਕਥਨ

ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਤੇ ਮੇਰੀ ਆਤਮਾ ਰੱਬ ਦੇ ਹੀ ਦੋ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਭਾਗ ਹਨ। ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਇੱਕ ਕਤਰੇ ਜਾਂ ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਦੇ ਇੱਕ ਕਿਣਕੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਨਿਸਬਤ ਭਾਵੇਂ ਛੋਟੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਹ ਹੈਨ ਰੱਬ ਦਾ ਭਾਗ ਹੀ, ਹੋਰ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ। ਰੱਬੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਅਖੁੱਟ ਰੋ ਉੱਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਛੋਹ ਬਿੰਦੂ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਜੋਤੀ ਇੱਕ ਰੋਸ਼ਨ ਟਿਮਕਣਾ ਹੈ ਪਰ ਹੋਰ ਕਾਸੇ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਰੱਬੀ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੇਰਾ ਛੋਹ-ਬਿੰਦੂ ਸਦੀਵੀ ਨਹੀਂ, ਜੀਕਰ ਸਮੁੰਦਰ ਉੱਤੇ ਲਹਿਰਾਂ ਸਦੀਵੀ ਨਹੀਂ। ਮੇਰਾ ਛੋਹ-ਬਿੰਦੂ ਸਾਂਭ ਕੇ ਚੋਖਾ ਚਿਰ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹਾਦਸੇ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਵੀ ਟੁੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅੰਦਰੋਂ ਫਿਊਜ਼ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਵਰਤ ਵਰਤ ਕੇ ਘਸ ਵੀ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਮੁੱਕ ਜਾਏਗਾ। ਬਿਜਲੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ, ਸਿਰਫ਼ ਮੇਰਾ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੋਹ-ਬਿੰਦੂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਰ ਛੋਹ-ਬਿੰਦੂ ਇਸ ਅਖੁੱਟ ਰੋ ਉੱਤੇ ਲੱਗਦੇ ਤੇ ਅਲੋਪ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਹਿੱਕ ਉੱਤੇ ਕੁਦਰਤੀ

ਹਵਾਵਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠਾਂ ਲਹਿਰ ਉੱਠੀ-ਇਹ ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਕੇ ਇਹ ਲਹਿਰ ਖਿਲਰ ਗਈ ਜਾਂ ਹਵਾਵਾਂ ਦੇ ਅਮਨ ਵਿੱਚ ਮੁੱਕ ਗਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕੰਢੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਈ -ਇਹ ਮੇਰੀ ਮੌਤ ਹੈ।

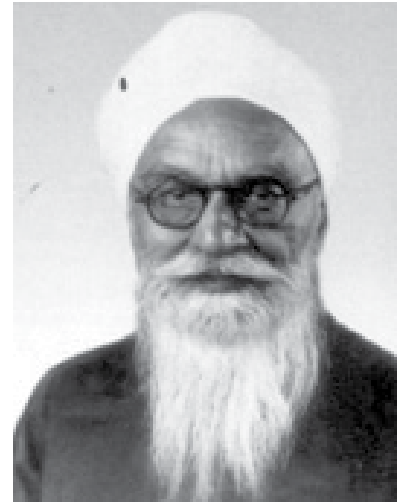
ਜੰਮਣੋਂ ਪਹਿਲਾਂ:

ਲਹਿਰ ਉੱਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਸਾਗਰ ਵਿੱਚ ਅਡੋਲਤਾ ਸੀ। ਲਹਿਰ ਦੀ ਕੋਈ ਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਨੇਕਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਪਰ ਇਹਦੇ ਛਲਕਣ ਉੱਤੇ ਲਹਿਰਾਂ ਉੱਠਦੀਆਂ ਤੇ ਇਹਦੇ ਅਡੋਲ ਹੋਣ ਉੱਤੇ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਲਹਿਰ ਉੱਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਹਿਰ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਇਹਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਸਤੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਪਾਣੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹਰ ਥਾਂ ਵਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਥਾਂ ਪੁੱਟਦੇ ਹਾਂ, ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਛੂਹ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਖੂਹ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਸੀਂ ਨਾਂ ਰੱਖ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ: ਮਾਈ ਵੀਰੋ ਦਾ ਖੂਹ। ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਭਰ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਉੱਤੇ ਮਕਾਨ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਖੂਹ ਹੈ ਸੀ, ਹੁਣ ਖੂਹ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਨਾ ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਵਿੱਚ ਜੰਮਿਆ ਸੀ, ਨਾ ਮੋਇਆ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਅੱਗੇ ਵੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਹੈ, ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵਿਖਾਲਾ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੌਤੋਂ ਬਾਅਦ: ਮੌਤ ਸਿਰਫ਼ ਖੂਹ ਦਾ ਪੂਰਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਛੂਹ-ਬਿੰਦੂ ਦਾ ਟੁੱਟ ਜਾਣਾ ਹੈ।

(ਪੁਸਤਕ 'ਸੁਖਾਵੀਂ ਸੁਧਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ' ਵਿੱਚੋਂ)
ਸਹਿਯੋਗ: ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ
98145-28282

ਪੱਛਮ ਨੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਪਰਚਾਰ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਦ ਤੀਕ ਮਨ ਵਿੱਚ ਅਸਾਂਤੀ ਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ ਪਦਾਰਥਕ ਉਨਤੀ ਲਈ ਉਦਮ ਹੀ ਨਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਦਾਰਥਕ ਉਨਤੀ ਦਾ ਅੰਤਮ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਕੀ ਹੈ? ਸਰੀਰਕ ਸੁੱਖ। ਸੋ ਉਨਤੀ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਜੇ ਉਸ ਸੁਖ ਨੂੰ ਹੀ ਨਾਸ ਕਰ ਦੇਵੀਏ ਤਾਂ ਯਤਨ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ? ਇਥੇ ਇੱਕ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰੱਖਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਆਲਸ ਤੇ ਸਾਂਤੀ ਇੱਕ ਸ਼ੈਅ ਨਹੀ ਹੈ। ਚਿੱਤ ਸਾਂਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਦਮ ਸਾਰਾ ਜੋਰ ਲਾ ਕੇ ਕਰੀਦਾ ਹੈ। ਈਰਖਾ, ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਚਿੰਤਾ ਉਸ ਤਾਣ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਸੀ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਮਨ ਦਾ ਔਗੁਣ ਰਹਿਤ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਅਰੋਗ ਰਹਿਣਾ ਪਦਾਰਥਕ ਉਨਤੀ ਲਈ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹਨ। ਪਦਾਰਥਕ ਉਨਤੀ ਲਈ ਰਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ।

-ਇੰਦਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ

ਚਿੱਤ ਚੇਤਾ

ਕਾਨਾ ਸਿੰਘ

ਲੜੀਵਾਰ ਕਿਤਾਬ

ਅਸੀਂ ਬੋਲਦੇ ਹੀ ਪੁੱਠੇ ਸੀ... ਤੇਜ਼ ਤੇਜ਼ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਦਾ ਫੋਨ ਆਇਆ... ਪੁੱਠਾ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ... ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ ਐਦਾਂ ਕਿਉਂ ਬੋਲ ਰਹੇ ਓ ਕਿਹੜਾ ਕੋਈ ਸੁਣਦਾ... ਜਵਾਬ ਮਿਲਿਆ... “ਤਾਮਾ ਲਕੇ ਠੀਥੈ”... (ਮਾਤਾ ਕੋਲ ਬੈਠੀ) - ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਚਾਵਲਾ

ਇਤਿਹਾਸਕ ਤਸ਼ਤਰੀ

ਛੱਬੀ ਜਨਵਰੀ, ਉਨੀ ਸੌ ਪੰਜਾਹ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ।

ਨੌਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੀ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਸਾਂ ਮੈਂ। ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਿਵਸ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਲੰਘ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਪਰ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਦੀ ਅਸਾਂ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਹਾਲੇ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਦੀ ਤਾਂਘ ਤੇ ਚਾਅ ਬਹੁਤ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਸੁਭ ਦਿਹਾੜੇ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਭਰ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਤਿਰੰਗੇ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਸਲਾਮੀ ਮਗਰੋਂ ਲੱਡੂਆਂ ਸਮੇਤ ਇਕ ਇਕ ਪਿੱਤਲ ਦੀ ਪਲੇਟ ਮਿਲਣੀ ਸੀ।

ਹੁਣ ਉਹ ਭਾਗਾਂ ਭਰਿਆ ਦਿਨ ਵੀ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਆ ਗਈ ਸੀ ਸਲਾਮੀ ਦੀ ਘੜੀ ਵੀ।

ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਸਭ ਜਮਾਤਾਂ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਪੰਕਤੀ-ਪੰਕਤੀ। ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਪੂਰ ਨੇ ਝੰਡੇ ਦੀ ਸਲਾਮੀ ਮਗਰੋਂ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਭਾਸ਼ਣ ਅਰੰਭਿਆ। ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਪੱਲੇ ਪਈਆਂ ਤੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵੀ। ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਤਾਂ ਲੱਡੂਆਂ ਵੱਲ ਸੀ।

-ਹੁਣ ਤੁਸਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਇਕ ਤਸ਼ਤਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਕੋਈ ਆਮ ਪਲੇਟਾਂ ਵਰਗੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਖਾਸ ਵੱਡਮੁੱਲਾ ਤੋਹਫਾ ਹੈ ਜੋ ਤੁਸਾਂ ਸਦਾ ਸੰਭਾਲਕੇ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਤ-ਦਰ-ਪੁਸ਼ਤ ਸਪੁਰਦ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਲਕ ਤੇ ਫੇਰ ਅੱਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਾਰਸ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ

ਦੱਸਿਆ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਹ ਤਸ਼ਤਰੀ ਸਾਡੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਉਤੇ ਸਕੂਲੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ...'

ਓਧਰ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਪੂਰ ਬੋਲੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਆਪਣੀ ਰੋਂ ਵਿਚ ਤੇ ਏਧਰ ਅਸੀਂ ਕੁੜੀਆਂ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਪਾਣੀ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਾਂ। ਓਦੋਂ ਕੋਈ ਵਡੇਰਾ ਬਾਲੜੀਆਂ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਬਾਲ-ਬੱਚੇ ਹੋਣ ਦਾ ਕਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ।

ਮਿਲ ਗਈਆਂ ਸਾਨੂੰ ਤਸ਼ਤਰੀਆਂ ਪਿੱਤਲ ਦੀਆਂ, ਗੋਲਾਕਾਰ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਸ਼ਤਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਲੀ ਤ੍ਰਿਮੂਰਤੀ ਖੁਣੀ ਹੋਈ ਸੀ ਸਣੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਦੀ ਤਿੱਥੀ ਦੇ।

ਲੱਡੂ ਕੋਈ ਨਾ ਮਿਲੇ। ਅਸੀਂ ਨਿਮੋਝੂਣ ਸਾਂ।

ਸਾਡੇ ਘਰ ਤਿੰਨ ਤਸ਼ਤਰੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਇਕ ਮੇਰੀ ਤੇ ਦੋ ਮੇਰੇ ਨਿੱਕੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀਆਂ। ਉਹ ਆਮ ਪਿਰਚਾਂ ਵਾਂਗ

ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਕੋਈ ਘੜੇ ਦਾ ਢੱਕਣ ਬਣ ਗਈ ਤੇ ਕੋਈ ਕੁੰਨੀ ਦੀ ਛੂਣੀ।

ਵਤਨੋਂ-ਬੇਵਤਨ ਹੋਈਆਂ ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸਮਝ ਸੀ ਗਣਤੰਤਰਤਾ ਦੀ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਲਗਾਵ ਹੋਣਾ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਛੱਬੀ ਜਨਵਰੀ ਨਾਲ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪੰਦਰਾਂ ਅਗਸਤ ਦਾ ਹੀ ਪਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾੜਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।

ਸਭ ਪਾਸੇ ਰੋਟੀ ਦੇ ਲਾਲੇ ਸਨ, ਮੁੜ ਭਾਂਡਿਆਂ ਬਿਸਤਰਿਆਂ ਦੇ ਜੁਗਾੜ ਦੇ ਮਸਲੇ ਸਨ। ਹਰ ਵਸਤੂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਉਸ ਦੇ ਉਪਯੋਗ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਸੀ ਤੇ ਉਪਯੋਗ ਅਜੇਹਾ ਦੈਂਤ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਭਰਨ 'ਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ। ਬਾਲਣ ਲਈ ਕੋਲਿਆਂ ਦੀ ਕੋਰੀ ਦੇ ਗੋਲੇ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਅੱਧ-ਬਲੇ ਪੱਥਰੀ ਕੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਧੋ ਕੇ ਬਾਲਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਰਾਸ਼ਨ ਕਾਰਡਾਂ 'ਤੇ ਮਿਲਦੀ ਰੁਸੀ ਤੇ

ਚਿੱਤ ਚੇਤਾ

ਕਾਨਾ ਸਿੰਘ

ਲੜੀਵਾਰ ਕਿਤਾਬ

ਇੱਕ ਗਾਣਾ ਸੀ.. ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੱਛੀਆਂ, ਛੋਟੀ ਲੱਛੀ ਨੇ ਪੁਆਤਾ ਪਾਇਆ, ਤੇ ਮੈਂ ਲੱਛੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਮੱਛੀਆਂ ਗਾਈ ਜਾਣਾ। ਫਿਰ ਇੱਕ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਭਾਪੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਹੀ ਲਿਆ ਕਿ ਆਹ ਕਿਹੜੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹੜੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ... ਅਜੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ ਤੇ ਭਾਪਾ ਜੀ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ...। - ਸੁਰਜੀਤ ਧਾਮੀ

ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਅਨ ਲਾਲ ਕਣਕ ਪੂਰੀ ਨਾ ਪੈਣ 'ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਛੋਲੇ ਦਲਾਏ ਤੇ ਪਿਹਾਏ ਜਾਂਦੇ।
 ਬੁੜ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬਿੜਾਂ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤੇ ਕਿਹੜੀ ਛੋੜੀਏ।
 ਵਕਤ ਨਾਲ ਹਰ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਅਤੇ ਹਰ ਹੱਲ ਵਿਚੋਂ ਮੁੜ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਹੈ।
 ਪੇਕਾ ਘਰ ਵੀ ਮੁੜ ਵੱਸ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਵੀ ਪੜ੍ਹ-ਲਿਖਕੇ, ਨੌਕਰੀ ਕਰ-ਛੱਡਕੇ ਆਪਣੀ ਵਿਵਾਹਿਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੌਰਾਨ ਕਦੇ ਪਤੀਲੇ ਅਤੇ ਕਦੇ ਵੱਕਣ ਦੀ ਖਰੀਦੋ-ਫਰੋਖਤ 'ਚੋਂ ਲੰਘਦੀ, ਸੋਫ਼ਾ, ਅਲਮਾਰੀ, ਭਾਂਡੇ-ਟੀਂਡੇ ਜੋੜਨ ਮਗਰੋਂ ਫਰਿਜ, ਗੈਸ-ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਅਤੇ ਟੀਵੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਘਰ ਬਣਾਣ-ਸੁਆਰਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜੁਟੀ ਰਹੀ।
 ਗਰਮੀ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਾਰੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਪੇਕੇ ਆਉਂਦੀਆਂ। ਕੋਈ ਕਾਨਪੁਰ ਕੋਈ ਕਲਕੱਤੇ ਤੇ ਕੋਈ ਮੁੰਬਈ ਤੋਂ। ਵੱਡੀਆਂ ਆਪਣੇ ਧੀਆਂ-ਪੁੱਤਾਂ ਅਤੇ ਦੋਹਰਰਿਆਂ ਦੋਹਰਤਰੀਆਂ ਸਮੇਤ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨਾਲ।
 ਸਭ ਤੋਂ ਨਿੱਕੀ ਮਾਸੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਮੈਂ ਭਣੇਵੀਆਂ ਦੀ ਲਗਭਗ ਹਮ-ਉਮਰ ਹੀ ਹਾਂ। ਉਹ ਨਿੱਕੀ ਉਮਰੇ ਵਿਆਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਦੀ-ਪੜ੍ਹਾਂਦੀ ਰਹੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਤਿੰਨ, ਚਾਰ ਸਾਲ ਵੱਡੇ ਹੀ ਹਨ।
 ਦਿੱਲੀ ਵੱਸਦੇ ਭੈਣ ਭਰਾ ਵੀ ਆ ਰਲਦੇ। ਸਾਰੇ ਕੁਨਬੇ ਦਾ ਦੋਹਰਤਰ-ਪੋਤਰ ਰਲਕੇ ਲੰਗਰ ਛਕਦਾ ਪੰਕਤੀਓ-ਪੰਕਤੀ। ਸਾਡੇ ਦੱਖਣ-ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ ਘਰ ਵਿਚ।
 'ਦਾਲਾ ਜੀ, ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਜੀ, ਦਿਲ-ਖੁਸ਼ ਜੀ...' ਦੇ ਬੋਲਬਾਲੇ। ਵਿਆਹ ਵਰਗਾ ਮੇਲ-ਮੰਡਲ ਤੇ ਸਾਰੇ ਬਾਲਕਾਂ ਦੀ ਖਿਡਾਈ

ਮੈਂ, ਨਾਨੀ-ਮਾਸੀ।
 ਛੁੱਟੀਆਂ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ। ਸਭ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਵਤਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤਣ ਲਈ ਖੰਭ ਸੁਆਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਕੱਪੜੇ-ਲੱਤੇ ਤੇ ਸੁਗਾਤਾਂ ਦੇਣ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਰੁਝ ਗਈ ਸੀ। ਬਰਾਂਡੇ ਵਿਚ ਡੱਠੇ ਵੱਡੇ ਤਖ਼ਤਪੋਸ ਉਪਰ ਮਾਂ ਨੇ ਕਾਂਸੇ ਦੇ ਭਾਂਡੇ, ਥਾਲ, ਕਟੋਰੀਆਂ, ਬਾਟੀਆਂ ਜੋੜ ਦਿੱਤੀਆਂ।
 "ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਪਸੰਦ ਮੁਤਾਬਕ ਚੁਣ ਲਵੋ।"
 ਮਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸਨ।
 ਤਖ਼ਤਪੋਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਸੋਈ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਸਲੈਬ ਉਪਰ ਪਈ ਘੜਵੰਜੀ ਉਤੇ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਵਲਟੋਹੀ ਉਤੇ ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਪਈ। ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਵਲਟੋਹੀ ਢਕੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸੇ ਪਹਿਲੇ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਵਾਲੀ ਤ੍ਰਿਮੂਰਤੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰੀ ਤਸ਼ਤਰੀ ਨਾਲ।
 ਭੈਣਾਂ-ਭਣੇਵੀਆਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਤਾਂ ਵਧ-ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੋਚਣ ਲੱਗੇ ਥਾਲੀਆਂ, ਬਾਟੀਆਂ, ਕੋਲੀਆਂ, ਛੂਣੀਆਂ ਪਰ ਮੈਂ ਉਠਕੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤਸ਼ਤਰੀ ਚੁੱਕ ਲਈ, ਚੁੰਮ ਕੇ ਮੱਥੇ ਛੁਹਾਕੇ, ਸੀਨੇ ਲਾਈ।
 ਇਹ ਸੀ ਮੇਰਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਮੇਰੇ ਵਤਨ ਦਾ।
 ਇਹ ਤਸ਼ਤਰੀ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪੋਤਰੀ ਜਾਵੀਆ ਨੂੰ ਸਪੁਰਦ ਕਰਕੇ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਤਮੰਨਾ ਰੱਖਦੀ ਹਾਂ, ਬਸ ਉਹ ਰਤਾ ਸਮਝਣ-ਸੰਭਾਲਣ ਜੋਗੀ ਤਾਂ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਵਾਰ

ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ

ਕਵਿਤਾ

ਇਸ ਵਾਰ ਪੱਤਝੜ
 ਬੜਾ ਅਚਾਨਕ ਜਿਹਾ ਆਈ ...
 ਕੁਝ ਪਲ ਰੁਕਿਆ ਇੱਕ ਸੁੱਕਾ ਪੱਤਾ
 ਮੇਰੀ ਬਾਰੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ
 ਅਤੇ ਉੱਡ ਗਿਆ ...
 ਦੂਰ ਖੜ੍ਹਾ ਉਹ ਬਿਰਖ
 ਨਜ਼ਰ ਚੁਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ..
 ਇੱਕ ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ ਗਵਾਹ ਸੀ
 ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ
 ਓਪਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਮਿਲਿਆ ਇਸ ਵਾਰ ...
 ਰੰਗ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬੇਗਾਨੇ ਹੋ ਗਏ
 ਪੀਲਾ ਪੱਤਾ, ਚਿੱਟੀ ਰੇਤ, ਢਲਦਾ ਸੂਰਜ
 ਸੰਤਰੀ
 ਹੋ ਗਏ ਅਚਾਨਕ ਧੁੰਦਲੇ ਸੁਆਹ ਰੰਗੇ
 ਜਿਹੇ...
 ਹਰੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਸੰਭਾਲੀ
 ਸਤਰੰਗੀ ਪੀਘ ਦੀ ਨੁੱਕਰ ਫੜੀ
 ਦਿਲ ਮੇਰਾ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਚੜ੍ਹ ਰਿਹਾ
 ਅਗਲੀ ਬਸੰਤ ਵੱਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ...
 ਇਸ ਵਾਰ ਪੱਤਝੜ
 ਬੜਾ ਅਚਾਨਕ ਜਿਹਾ ਆਈ ...

0172-2228275

(ਜਪਾਨ)

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ “ਲੋਟੀ” ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਗਜ਼ਲਾਂ

ਐੱਸ. ਬਲਵੰਤ

ਮੇਰਾ ਸਫ਼ਾ

ਅੱਖ ਲੜਾਵੇ ਚੋਰੀ ਖੜੁ-ਖੜੁ !
ਰੰਗ ਵਿਖਾਵੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਵੜ ਵੜ !

ਗੋਰੀ ਕਾਲਾ ਵੇਖ ਇਕੱਠੇ,
ਕੋਲੇ ਹੋਈ ਦੁਨੀਆਂ ਸੜ ਸੜ !

ਇਸ਼ਕ ਪਿਆਲੇ ਭਰ ਭਰ ਪੀਤੇ,
ਤਾਂਹੀ ਹੁੰਦੀ ਦਿਲ ਵਿਚ ਗੜ ਗੜ !

ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵੇ ਆ ਜੋ ਲੈ ਜੋ,
ਸੂਟ ਬਣਾਇਆ ਹੀਰੇ ਜੜ ਜੜ !

ਮਹਿਫਲ ਚੱਲੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨਚਦੇ,
ਮਸਤ ਪਿਆਲੇ ਹੱਥੀ ਫੜ ਫੜ !

ਯਾਰਾਂ ਖਾਤਰ ਜੀਣਾ ਸਿੱਖੋ,
ਮਾੜਾ ਹੁੰਦੈ ਮਰਨਾ ਲੜ ਲੜ !

ਬੁੱਤ ਬਣਾਇਆ ਸੱਜਣ ਜੀ ਦਾ,
ਅੰਗ ਸਜਾਏ ‘ਲੋਟੇ’ ਘੜ ਘੜ !

ਵੇਖ ਗੈਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦਿਲ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲੈਂਦੇ
ਤੁਸੀਂ !
ਕਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਝੱਟ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ ਖੜੁਆ ਲੈਂਦੇ
ਤੁਸੀਂ !

ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖ ਲਉ ਮਿਲਦੇ ਤੁਸੀਂ ਸੀ
ਨਿੱਤ ਹੀ,
ਵੇਖ ਹੁਣ ਰਾਹ ਜਾਂਦਿਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚੁਰਾਅ ਲੈਂਦੇ
ਤੁਸੀਂ !

ਕੌਣ ਹੈ ਉਹ ਦੇਵਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ
ਕੀਲਿਆ,

ਵੇਖ ਸਾਨੂੰ ਝੱਟ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਲੁਕਾਅ ਲੈਂਦੇ
ਤੁਸੀਂ !

ਅਣਖ, ਹਾਸੇ, ਪਾਕ ਜੋਬਨ ਨਾਲ ਸਾਰੀ
ਜਿੰਦਗੀ,
ਸਿਰਫ਼ ਪੈਸੇ ਵਾਸਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਲੁਟਾਅ ਲੈਂਦੇ
ਤੁਸੀਂ !

ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਹੁਣ ਮੁਹੱਬਤ ਦੀ ਸਚਾਈ ਹੈ
ਨਹੀ,
ਵੇਖ ਢਲਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਮੁਖੜਾ ਘੁਮਾਅ ਲੈਂਦੇ
ਤੁਸੀਂ !

ਪਿਆਰ ਗੁੱਝਾ ਰੋਗ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਦਵਾ ਕੋਈ
ਨਹੀ,
ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਫੇਰ ਵੀ ਪੇਚਾ ਲਗਾਅ ਲੈਂਦੇ
ਤੁਸੀਂ !

ਵਾਲ ਮਹਿੰਦੀ ਨਾਲ ਰੰਗਾਅ ਸੈਂਟ ਕਪੜੇ ‘ਤੇ
ਲਗਾ,
ਫੇਰ ‘ਲੋਟੇ’ ਆਪ ਨੂੰ ਗਭਰੂ ਬਣਾਅ ਲੈਂਦੇ
ਤੁਸੀਂ !

ਹਰ ਬੰਦੇ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚਾਲੇ ‘ਗੂਗਲ’ ਬੋਲ
ਰਿਹਾ ਹੈ !
ਚੁੱਕ ਮੁਬਾਇਲ ਹਰ ਬੰਦਾ ‘ਵੱਟਸ ਅਪ’
ਟੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ !

‘ਯਾਹੂ’ ਵੀ ਹੈ ਇੱਕ ਅਜੂਬਾ, ਹਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ
ਭਾਵੇ,
ਕੋਈ ਗਾਣੇ, ਫਿਲਮਾਂ, ਕੋਈ ਗਜ਼ਲ ਫਰੋਲ
ਰਿਹਾ ਹੈ !

ਬਿਨ ਬਿਜਲੀ ਬਿਨ ਡੀਜ਼ਲ, ਵੱਡਾ ਇੰਜਣ
ਚਲਦੈ ਵਿਚ ਹਵਾ,
ਬਿਨ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਖੋਲ੍ਹ
ਰਿਹਾ ਹੈ !

ਲੱਖ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੱਚੇ ਜਨਮੇ,
ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ‘ਐਪਾਂ’,
‘ਗੂਗਲ’ ਅੱਕੇ ਨਾ ਬੱਕੇ,
ਕਰ ਵੱਡਾ ਰੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ !

ਖਾਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਖੋਲ੍ਹੋ ‘ਗੂਗਲ’,
ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਉਹ ਅਮਰ
‘ਯੂ ਟਿਊਬ’, ‘ਫੇਸ ਬੁੱਕ’ ‘ਤੇ ਹਰ ਬੰਦਾ
ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ !

ਬੱਚਾ, ਬੁੱਢਾ ਗੋਰਾ, ਕਾਲਾ ਸਭ ਨੂੰ ਸਮਝੋ
ਇੱਕੋ,
‘ਗੂਗਲ’ ਨੂੰ ਕੀ? ਬੰਦਾ ਭਾਵੇਂ ਕਰਦਾ ਘੋਲ
ਰਿਹਾ ਹੈ !

‘ਗੂਗਲ’ ਨੂੰ ਅਪਣਾਵੇ ਜਿਹੜਾ, ਉਸ ਨੂੰ
ਚੁਕਦਾ ਉੱਚਾ,
‘ਲੋਟੇ’ ਦੇ ਸ਼ਿਅਰਾਂ ਦੀ, ਇਹ ਹੁਣ ਕਰ
ਪੜਚੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ!

Continental
The Future in Motion

PremiumDrive

Tyre Junction

Ajaybir Singh

Facility Available

- **Computerized Wheel Balancing**
- **Computerized 3D Wheel Alignment**
- **Nitrogen Filling**
- **Automatic Tyre Changing**
- **Alloys**

7, Mission Shop, Court Road,
Opp. UCO Bank, Amritsar, Punjab

Mob : 9988804077

E-Mail : ajaybir_lopoke@rediffmail.com

Reliable Performance

Consistence Performers, Suited to all market needs with high yield, quality & disease resistant.

ISTA - Accredited Laboratory - INMLO5
Authorised to Issue Orange, Green International Seed Lot Certificates & Blue International Seed Sample Certificates

NAMDHARI SEEDS PVT. LTD.

Bidadi 562 109, Bangalore. Tel. : +91-98454 71271 / 72, 98453 81817 / 98453 10057

Liaison Office : Tel. : 080-28602167/69 Fax : 080-28602168

e-mail : info@namdhariseeds.com URL : www.namdhariseeds.com

Seeds for a better future...